

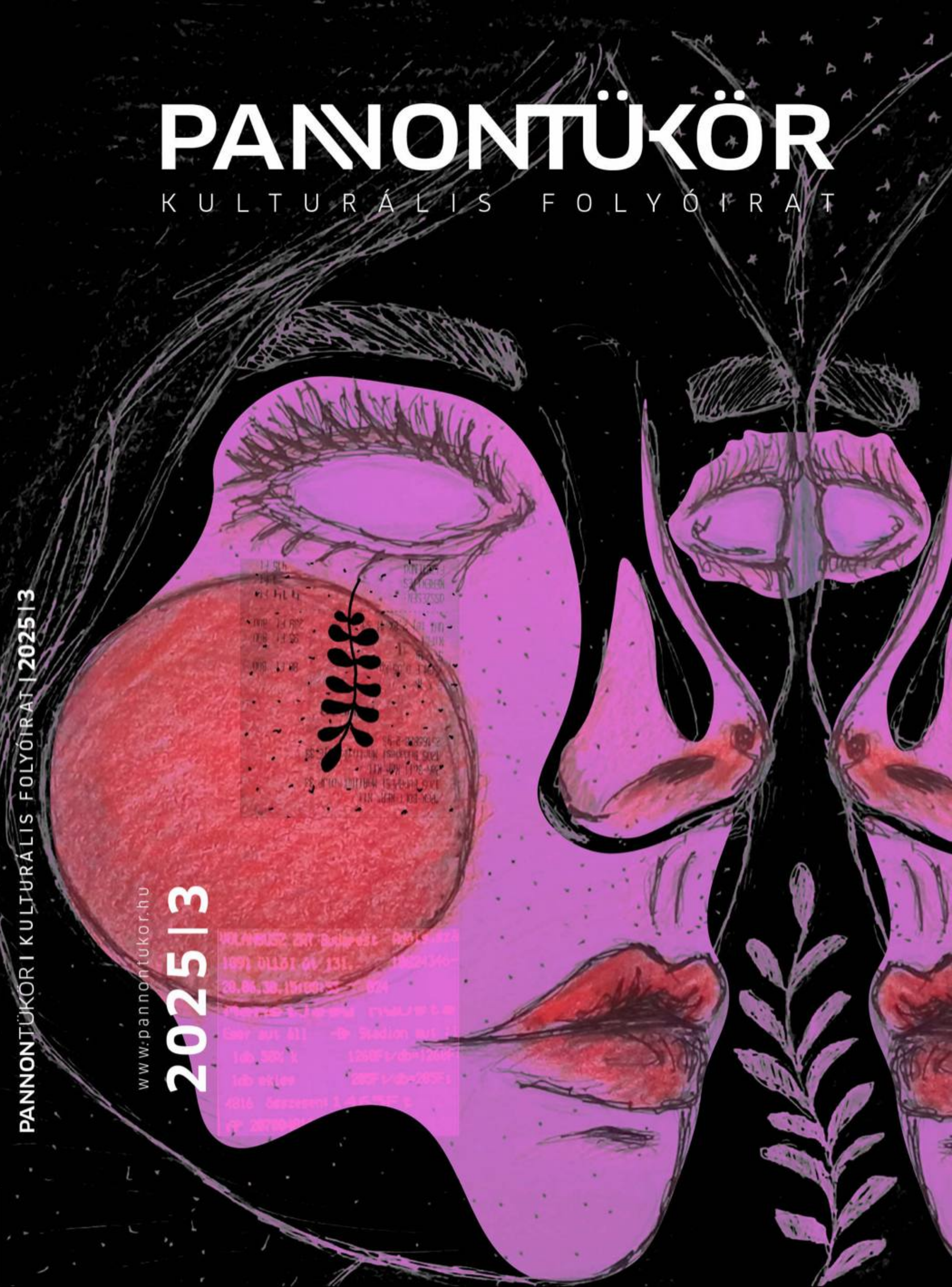
PANNONTÜKÖR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

PANNONTÜKÖRI KULTURÁLIS FOLYÓIRAT | 2025 | 3

www.pannontukor.hu

2025 | 3

EGYMONDATOK

Kollár-Klemencz László: Norvég egymondatok	3
Jenei Gyula: Egymondatok	8

SZÉPIRODALOM

Háy János: Passió (Beteljesedés) - részlet	14
Csizmadia Bodza Réka: himnusz a hálóingeszhez	
Pintér Lajos: Versek egy régi füzetből (Szigliget; Nagy László úr ír)	32
Filip Tamás: Én voltam; Az idő hullámai; Villámnál fényesebb jelenlét;	
Szikla; Aranypor; Megszéppent fiúk	35
Nyilas Atilla: A fal	39
Jenei Gyula: Léggondicionáló, olajfa, isten	41
Bordás Máté: A séta; { } szél	43
Gergely Anna Jázmin: Méhzej	44
Hajdu Levente: Elégia fekete-fehérben	46
Szeles Judit: Magaságys (Yarmouk (كُوْنْجُوْيَا)) A betegszállító taxi 3.)	48
Kollár-Klemencz László: Ső	52

LENDVAI SOROK

Zagorec-Csuka Judit: Legyen még valaki; Amikor elmentek;	
Őszi szürkeség; Útjaim	59
Bence Lajos: Két rövidke; Kezdd el!; Kinek kell?	61
Zagorec-Csuka Judit: Zrínyi Miklós költői nyelvének ereje és sajátosságai	66
Kovács Kristóf: „Vendül beszélnek, vendül gondolkodnak s bár hűek az államhoz, mivoltukat semmi kincsért sem hajlandók feláldozni...”.	
<i>Magyarországi kísérletek és ellenérdekek Vas és Zala vármegye szlovén lakta vidékének megtartására – Göncz László: A Muravidék útja a Délszláv Királyságba c. kötetéről</i>	93

HELYTÖRTÉNET

Bakonyi Péter: „Rogo vos successores ex intimo corde!” – Keller Ferenc bánokszentgyörgyi plébános feljegyzései 1894-ből	100
--	-----

TÁRSMŰVÉSZETEK

Berka Attila: Mi marad az időből a térben? És mi egy kiállításból? – Németh Attila ⁷⁹ és Tóth Norbert <i>Tegnapelött</i> c. győri kiállításáról	123
Kallódóból maradandót – Juhász Tibor interjúja Dobosy Tímeával	
Hírek	142
Szerzőink	144

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Cséby Géza (Keszthely)

Németh János (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Bubits Tünde – főszerkesztő

Nagygéc Kovács József – főszerkesztő-helyettes

Juhász Tibor – szerkesztő

Molnár András – szerkesztő

Bence Lajos – munkatárs

Szálinger Balázs – munkatárs

Vörös István – munkatárs

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária –

olvasószerkesztő

Online: www.pannontukor.hu

Online-főszerkesztő: Nagygyé Kovács József

Szerkesztő: Regös Mátyás

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia, Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Kultúraért Alapítvány, Petőfi Kulturális Ügynökség és a SolarGold Trade Zrt. támogatásával.

Nemzeti
Kulturális
Alap

MAA
MAGYAR
MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900

Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.

Tel: 06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

A lapszám megrendelhető

a szerkesztőség e-mail címén.

ISSN 1219-6886 (Nyomatott)

ISSN 2732-0510 (Online)

Lapterv:

Náspáng Grafika

Nyomdai munkák:

Göcsej Nyomda

8900 Zalaegerszeg,

Bajcsy-Zsilinszky tér 2.

E-mail: info@gocsejnyomda.hu

Lapszámunkat Németh Attila⁷⁹, Tóth Norbert, és Dobosy Tímea képzőművészek munkáival illusztráltuk.

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emléktakón IX.

Kollár-Klemencz László

Norvég egymondatok

1

A természetnek

és minden természet Istenének észak nyitja meg kapuit, hogy
érezzük
hatalmasságát, mindent elárasztó erejét és önmagunk töre-
kenységét.

2

A háborgó tenger nem kék, nem zöld, sötét
ezüst, mint a vasérc, csillog a felhők szürke fényében, fényte-
len mohával benőtt
acélszürke sziklák emelkednek ki belőle, a fehér színt, hogy
létezik még ártatlanság
a világon, csak a hullámok fodrozódása jelzi.

3

Isten bizonyosság, a természet északi
hatalmassága, mindenfelettsége, az ember nem zárkozhat el
civilizált magányba,
nem lehet kivonulni a természetből, nincs hova, oly mérték-
ben van jelen minden
mozdulatban, minden tekintetben.

4

Nincs kiút, elmenekülni, elfordulni előle, át
kell adnunk magunkat egy nálunk sokkal hatalmasabb léte-
zésnek: a Természetnek,
a kitettsége felszabadít, a hitetlen is csak reménykedhet
abban, hogy a
természet hatalmasságát Isten két karja öleli át.

5

Keddenként a férfi fent északon az öregekkel
népzenei körben zenél, egyik sem tud játszani, de nagyon szeretik, neki
halkan
a keringő ritmusát kell játszania a dallamot kísérve, de csak visszafogottan,
a
háttérben, nem úgy, ahogyan valamikor játszott, de rájön: így tényleg
szebb, boldogan
jön haza, jó volt újra zenélni emberekkel, egész életében ezt csinálta,
megszik
néhány pohár bort, pár cigit elszív, nem akarja, hogy a felesége felébredjen,
kimegy,
a kert közepén álló fának meséli el örömét.

6

Itt Norvégiában minden hegy egy nagy szikla, az
emberekben sziklák laknak, időnként leomlanak, és végérvényesen a ten-
gerbe hullanak.

7

Norvégiában egy hatalmas sziklatömb, amelyen alig
vékony a termőréteg, ha ráállsz, puha, de érzed, egy nagy félszigetből állsz
ki,
mint egy árbóc, a tenger forog körülötted, ha belelépsz, a létező világokba
jutsz,
onnan már csak egy nyújtott lépés Izland vagy a Brit-szigetek, valaha óri-
ások
laktak itt, akik egy reggeli séta alkalmával bejárták az egész földkerekséget.

8

A tengerészek, mikor partra érnek, arcuk
barázdáit fújja a szél, csapja az eső, mégis fáradt lábuk puhára lép: vatta-
növények, mohák lepik el a kemény sziklákat, hálálják meg gyöngédséggel
az ide
jövő emberek gondoskodását.

9

A szarvasoknak nincs szükségük erdőre, az esőmosta szigeteken erős testtel szaladnak át köveken, páfrányokon, és tűnnek el a dombok mögött, erdő nem kell, csak legyen hol eltűnni.

10

A norvég ember nem ugrik, ha nincs hova.

11

Vannak idekint dolgok, amiket már a Judit sem értene.

12

Az elfogadás felszabadító terhe feloldoz a lehetőségektől, a választás kényszerétől való félelemtől: nincs döntési helyzet, elfogadás van, alkalmazkodás a természethez, annyi van, amit a természet képes adni, nincs több, és ezzel megoldódik minden, leegyszerűsödik a világ: felszabadulunk.

13

A norvégok nem köszönnek, mert nem akarnak zavarni.

14

Van, hogy esik.

15

A szigeteken vízszintesen esik az eső, ezért száraz minden, nem tudnak az esőcseppek leesni, átfújja a szél a szigetek fölött a vizet.

16

A norvég birka olyan, mint egy kecske, a norvég birkában találkoznak a kecskék a birkákkal, alacsony diverzitás, praktikus minimalizmus.

17

Keresem Jon Fosset a norvég arcokon, a kávéban,
a hegyekben, egy kunyhóban, a tó mellett már kezd derengeni, de a hosszan
tartó
világos nappal elrontja.

18

Három óra a gyalogút a hegycsúcsra, mindenütt
víz, a fűszálak alatt víz, a sziklák közt víz, mintha gleccseren járnál, csúszós
kövekre lépsz, mintha vízen járnál.

19

A víz köt össze gondolatokat, szomszédokat,
barátokat, egymás kezébe adjuk a poharakat, egy csónakban ülünk, a víz
az élet,
szerelem, művészet, az elmúlás szárazság.

20

Isten folyékony, átfolyik rajtunk, feltölti
vízzel kulacsainkat, és utunkra enged.

21

A gleccserek végigkarcolták a sziklákat, és
kerekre formálták a világot, így lett kerek az emberek szíve, a feje, az ökle és
a Föld.

22

A hegyi tó vize sötét, épp oly sötét, mint
odalent a tenger, benne színtelen récék úsznak, csak a nyakuk áll ki a vízből,
testük a tó sötétjébe olvad, és eltűnik, mintha szörnyek merednének ki
belőle, bennünket
keresve.

23

Északon rá lehet dőlni a szélre, az itt élő
embereknek támaszt nyújt egész életükre, útközben a hegyek közt vagy a
szigeteken, ha elfáradnak, csak hátradőlnek, és a szélnek támaszkodva
megpihennek,

sejtjeikig járja át őket, kifújja belőlük a fáradságot, a gonoszságot, a lera-
kódott
kavicsokat, és megkönnyebbülve mennek tovább útjukra.

24

Másokra figyelnek az itt élő emberek, mintha itt
mindenki másokra vigyázna: az üres kunyhóba begyűjt, mielőtt elhagyja,
hátha jön
délutánra valaki más, aki fázik, pedig tudja, itt hetekig nem jár senki, önma-
guk
urai – egymás kiszolgálói, független egymásrautaltság.

(Hellevik i Fjaler, Norvégia)

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emléktakon XIX.

Egymondatok

Április 1.

Ha egymondatokat írok, tudnom kellene, kb. milyen hosszúakra gondoljak, hiszen egy mondat lehet egyetlen szó is, ám akár regényterjedelműre is nyúlhat az árva, s akkor aztán tényleg árva lesz, viszont egészen biztos, hogy nem egy mondat, hanem nagyon is sok, csak a pontok helyére vesszőt vagy pontosvesszőt tesz, aki írja, olyasformán, mintha én most, folytatva ezt az első egymondatot, arról kezdenék fecsegni, hogy gyerekkoromban ilyenkor volt a bolondok napja, de mára mintha megszűnőben lenne, nem azért, mert elfogytak a bolondok, hanem éppenséggel nagyon is sokan vannak, vagyunk, vagyis minden nap bolondnap van, így fel sem tűnik az igazi.

Április 2.

Ma gyalogoltam valahová, s egyszer csak elkezdtem futni, mert jólesett.

Április 3.

Mióta koleszterincsökkentőt szedek, gyakrabban eszek szalonnát.

Április 4.

Régen ilyenkor nem kellett iskolába menni.

Április 5.

Móricz tudott hibázni a szövegeiben, mégis újra és újra rácsodálkozok, hogy mekkora zseni.

Április 6.

Madárszar, gondolom, ahogy perifériás látóteremben a gravitációnak engedelmeskedve lehuлл a közelemben, és átfut rajtam, akkor most szerencsém van-e, hogy nem szart le valami galamb, vagy éppen az hozna szerencsét, ha megtette volna, ám gyorsan megnyugszom az első lehetőségben, és megyek tovább; hűvös van, szinte hideg, a szél felhőket kerget a nap elé, viszont amikor száz méter után, a hídon, megismétlődik a jelenet, rádöbbenek, szó sincs madárürülékről: a hó esik, de olyan ritkásan, amelyet én még sohasem

láttam, mert másodperceket kell várnom, míg tekintetem újra befog egy árva hópelyhet.

Április 7.

Tudod, hogy már eltelt az év negyede, kérdezi a legkisebb fiam.

Április 8.

Valószínűtlenül keverednek különböző települések utcaképei, nem igazán tudom, hová megyek, illetve tudom, de mintha nem lenne tétje az egésznek, s gyerekkorom városában a piactérnél visszafordulok, mert rájövök, nem olyan fontos, vagy ráérek odamenni, ahová igyekeztem, hazafelé veszem hát az irányt, az albérletbe, ahol egy lánnyal élek, aki elutazott pár napra, s amikor nyitnám az utcára nyíló ajtót, nem találom a kulcslyukat, jobban megnézve látom, nincs is, és akkor hirtelen valami zsigeri félelem költözik belém, föltépem az ajtót, de mögötte fal van, nem is látni, hol lett befalazva, mert egybefüggő, málladozó, rózsaszín fal húzódik előttem, mintha sosem lett volna ott bejárat – erős szívdobogásra ébredek.

Április 9.

Az egyik kisörlőmből letört egy darab, vagy talán csak a tömés adta meg magát, ám rettenetesen zavar, mert állandóan odatéved a nyelvem, vagy inkább mániákusan karcoltatom a csonkkal, és mindig ráharapok a nem tudom micsodámra, nem találom a szót, s talán nem is azért, mert elfelejtettem, valószínűleg nem is volt meg sosem, rákérdezek hát a fogorvosnál, mi a neve az arc belső részének; pofahús vágja rá, s mondja latinul is, de azt gyorsan elfeledem.

Április 10.

Írom ezeket az egymondatoakat, s igyekszem minden nap lejegyezni egyet, ám ha egyszerre vagy utólag gyártanám le az egészet, valószínűleg az sem tűnne fel senkinek, azonban próbálok becsületes lenni, viszont az is lehet, hogy néha kihagyok két-három napot, s később pótlom a hiányzó bejegyzéseket, persze biztosak semmiben nem lehetünk, hiszen amit íróféle arról mond, hogy hogyan ír, fenntartással kell kezelni, így teszek én is, néha még a saját kijelentéseimmel kapcsolatban is.

Április 11.

Tegnapelőtt csak egy gyors csiszolásra, hogy ne zavarjon az éles csont, mentem a fogorvoshoz, tömni viszont ma tömte, s onnan egyenesen valami költészetnap rendezvényre siettem, ahol az érzéstelenítő miatt szokásosnál is csálébb szájjal idéztem József Attila verséből: „Szaporodik fogamban / az idegen anyag, / mint szivemben a halál”.

Április 12.

Gyerekkoromban a névnapokat ünnepeltük, olyankor köszöntöttük, akit akartunk, ám mára a hangsúly a születésnapokra tevődött át, aminek persze számos megfontolás lehet az oka, de az biztos, hogy a közösségi oldalak születésnapra figyelmeztető jelzései közülük tartoznak.

Április 13.

Szajlára mentem volna interjút csinálni, már a napot is megbeszéltük, de Oravecz Imre tegnapelőtt írt, jobb lenne neki ímélen, úgyhogy levélinterjú lesz, összeraktam a kérdéseket, s ma el is küldtem.

Április 14.

Mindig belefutok valami ostoba pedagógiai cikkbe, s újra meg újra rájövök, nagyon-nagyon sok, rengeteg az oktatáskutató, bőven elég lenne a fele felének a fele.

Április 15.

Szeretem a keddeket, ilyenkor egy órám van csak, az első.

Április 16.

Szólt az osztályfőnök, jó lenne, ha az érettségizők jegyeit mielőbb lezárnám, s ekkor döbbsentem rá, bizony már csak egyetlen órám lesz a végzősökkel, s hogy majdnem elszaladt ez a tanév is, meg elszaladt a négy év is velük: szóval miközben én egyre lassabban futok, de néha még futok, az élet egyre gyorsabban szalad.

Április 17.

Régi iskolatárs megoszt valamit a közösségi oldalon, hogy milyen lepusztult, szörnyű a szolnoki kórház, de mert nekem ellenkező a benyomásom, privátban ráírok, járt-e ott az utóbbi években, mire érkezik is gyorsan a

válasz, tavalý volt a kardiológián, s hogy ott minden oké, semmi negatívát nem tapasztalt – én pedig eltöprengék rajta, de talán ő is, hogy amikor az ideológia találkozik a valósággal, ott adódhat némi kognitív disszonancia.

Április 18.

Dolgoznom kellene, de csak ülök a számítógép előtt, mindenféle hülye videókat pörgetek, és utálok magam, hogy ezt csinálok.

Április 19.

A nyolcadik születésnapomra, vagyis éppen ötvenöt éve egy kölyökkutya-szagú tacskót kaptam apámtól.

Április 20.

Tegnap késő este baráti társaságból hazatérve még sütöttem egy tepsi sajtos pogácsát, így csak ma hajnalban néztem meg a Hunyadi-sorozat záróepizódjának rendezői változatát.

Április 21.

Az előző, hivatalban lévő pápa is húsvétkor, illetve pár nappal azután halt meg, az őt megelőző pedig még valamikor gimnazista koromban, s már nem tudom felidézni, hogy megmérgezésének lehetősége fölmerült-e a korabeli magyar sajtóban, vagy csak a *Keresztapa* című filmből ismerős; s most azon töprengék, vajon adatik-e még nekem, s ha igen, hány pápahalált megélnem.

Április 22.

Tavas van, gyönyörűen süt a nap, s a városközpontban, a bíróság előtt tömény galambszarzag, a járda galambürülékkel teli.

Április 23.

Spiró György *Prah* című darabját néztük a szobaszínházban feleségemmel, jó a darab, az előadás is, beszélgettünk róla hazafelé, s az előbb egy kritikára is rákerestem, nem a mostaniéra, erről talán még nincs is, hanem egy régi, pécsi bemutatóról írottra, rendben van az is, az értelmezés, mégis Arany jut eszembe, gondolta a fene, de hát valószínűleg azért is nem írok tanulmányt,

kritikát, mert ösztönösebben közelítem a világot, vagyis nem vagyok olyan gátlástalan bölcsész, aki bármiről bármit állít, azt képes mindenféle magyarázatokkal alátámasztani.

Április 24.

M. lassan negyven éve minden születésnapomon köszönt, s ha pár nap csúszással, de ma is megérkezett postaládámba a képeslap, mintha azt jelezné, még élünk – arra gondolok, egy idő után vagy nem lesz már címzett, aki átvegye a lapot, vagy fel sem adják.

Április 25.

Ma megint színházban voltunk, pedig ritkán járunk.

Április 26.

Hirtelen eszembe jut, nem tudom, hogy a szülőfalumban, Abádszalókon hol van a temető.

Április 27.

A szerenád hosszúira nyúló koncert az iskolaudvaron, a négy végzős osztály, de még a tanárok is, csokornyai dalt énekelnek, s mert a divat divat, akad sláger, amelyik háromszor is elhangzik, mint például a *Mi vagyunk a grund*, én pedig miközben kicsit lenézem, kicsit irigylem is a lelkesedést, amivel zúgják ezt a dalt a diákok, s arra gondolok, ők már csak ezt ismerik, mert a regényt talán senki nem olvasta közülük, pedig ha olvasták volna, tudnák, hogy a grundot úgyis mindig beépíti a pénz.

Április 28.

Feleségem minap egy-egy cserép metélőhagymával, illetve bazsalikommal állított haza, s egyből tudtam, ezeket nekem kell majd öntözni, idettem hát őket az íróasztalom melletti ablakba, azt viszont nem sejtettem, hogy a bazsalikomnak mekkora vízigénye van.

Április 29.

Késő délelőtt van, a vártemplom toronyórája pedig háromnegyed háromat mutat, s hirtelen olyas érzésem támad, mint amire azt szokták mondani, megfagy az ereiben a vér, ami persze túlzás, de mégis, mintha megállt volna az idő, vagy éppen történt volna vele valami, mert az elmúlt években hoz-

zászoktam, hogy az óra megbízhatóan mutatja a percek is, így az idő is megbízhatóan telt, most viszont mintha tényleg olyasmi történt volna, ami az időt egyáltalán nem érdekli, engem viszont nagyon is.

Április 30.

Egy pár újszerű, piros-bordó magassarkú cipő áll a szolnoki főutcán, a járdán, egy fa mellett, de nincs benne senki, így azt gyanítom, hogy valakinek fölöslegessé vált, s kitette, vigye, akinek kell, legyen boldog vele, ám hirtelen eszembe jut, ballagásnap van, amikor is magassarkúval török hólyagos-ra-véresre sarkukat vagy lábujjaikat a végzős lányok; hányat láttam már aki ünneplőben, kezében levetett cipőjével, mezítláb vagy nejlonharisnyában sántikált az utcakövön – úgy látszik, egyikük most elhatározta: soha többé magassarkút!

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emléketakon XI.

Háy János

Passió

(Beteljesedés) – részlet

„Nem ő vala a világosság,
hanem jött,
hogy bizonytságot tegyen a világosságról.”
(János, 1.8)

Szereplők:

Jézus, *megváltó*
Az Atya hangja, *Isten*
Péter, *tanítvány*
János, *tanítvány*
Júdás, *tanítvány*
Poncius Pilátus, *Júdea helytartója*
Pilátus felesége
Kajafás, *zsidó főpap*
Mária, *Jézus anyja*
Mária Magdaléna, *tanítvány*
Simon, *kíváncsiskodó ember*
Árusok, kereskedők (*különálló megszólalókkal*)
Római katonák (*különálló megszólalókkal*)
Katona
Másik katona
Szolga
Másik szolga
Lány
Parancsnok
Írástudók
Tanítványok
Vásárló
Nép

Tömeg (*különálló megszólalókkal*)
Kórus, férfi és női kar és vegyesen

Nyitókörus

Kezdetben vala, ami mindig is volt,
belőle lett, ami korábban nem volt.
Belőle lett, de ő az maradt, aki volt.
Egész maradt, mert egész volt
Teljes maradt, mert teljes volt.
Ám amit teremtett, közben haladt,
napra nap és évre év,
időt sodort az égi szél,
és még mindig nem látszott a cél!
Végül eljött a pillanat,
és meghasadt az égbolt,
meghasadt a sötét.
Kicsi morzsa lett ott a fény,
aztán egy folt,
s végül megjelent, aki lett,
aki korábban nem volt.
Része lett a teremtésnek,
a kezdetnek és a végnek,
mióta lett, a világ
sarkaiban jelzőtüzek égnek,
hogymindenki tuja,
merre tart az élet.

Atya

Íme, hát meglelted
fiamban atyádat.
E kietlen földön,
végre a hazádat.
Föld, ég és tenger,
fönt, lent, semmi és minden,
ő általa és ővele
örök életet kap az ember.

I. jelenet

Érkezés Jeruzsálemben a templomhoz

Péter

Jeruzsálem, ez a város,
gyerekkori aranyálom,
de most halálos a veszély,
mert közöttünk az a személy,
aki minden szívet átmos.
Nem marad több bűn a testben,
mégis bérgyilkosok állnak lesben.

János

Uram, minek jöttünk ide,
itt senkinek nincsen hite?
Megölnek, ha ránk találhatnak,
holtunkban is meggyaláznak.

Jézus

Alig ideértünk, s már betojtatok?

Péter

Hát persze, pláne, ha ezt a rendbontást folytatod.

János

Nem vagyunk mi nagy vagányok,
csak egyszerű tanítványok.

Jézus

Ez meg mi, ez a templom?
Ez lett atyám házából?

Péter

Ahogy mondtad, Mester,
csak türelem és szeretet,
az ad az életünknek keretet

Jézus a templomba lép

Az ész megáll,
mi ez a kupleráj?

Árusok (Kereskedők)

Vegyél valamit vagy kopj le kiskomám!

Jézus

Íme, hát itt van atyám háza!
Íme, hol Istent biztos nem várnak,
csak árut és pénzt imádnak.
A templom az ima helye,
a templom az élet helye,
a templom a valóság helye!
Mit kerestek itt árusok,
szemfényvesztő mágusok?

Kereskedők (Árusok)

Az áru a valóság,
az áru az élet,
aki nem vesz,
annak már vége.
Az áru kell,
az áru minden,
minden áru elkel,
az áruért kész
ölni minden ember.

Jézus

Ez itt nem egy juhakol,
valaha itt az Isten lakott,
aki meggyalázza, meglakol!
Takarodjatok Atyám házából!

Kereskedők (Árusok)

Atyád házából?

Hogy beszélsz?
Honnan jöttél Gázából?
Ki vagy te?
Egy koszos kis remete.
Atyám, uram isten,
mit képzelsz magadról.
Atyám, ez egy vicc?
És hol van a gatyám?
Húzz el innen te,
született vesztes,
mert kilóra megveszlek,
vagy a beled kieresztem.

Péter

Én mondtam, hogy itt életveszély,
legfeljebb elpusztulni van esély.

Jézus

Meg van írva,
nem csak kenyéren
él az ember,
a szíve mélyén
mindenkinek ott
van a szellem.

Kereskedő

Milyen szellem?
Ezt hol hallottad,
hol láttad? Egy filmben?

Kereskedők (Árusok)

Új nadrág, új cipő,
új lakás, de menő,
nincs pénzed, van hitel,
ne érd be ennyivel.

Kereskedő

Tenger mélyén arany,
hegyek mélyén arany.
Mindenkiben ez van
a lelke mélyén,
feltéve, ha van olyan,
de ki gondolná komolyan,
hogyan van olyan,
hogyan lélek,
attól félek,
ott egy üreg van,
és az a helye a pénznek.

Kereskedő

Mit adhatok az ügyfélnek?

Vásárló

Azt hiszem, én mindent kérek.

Kereskedő Jézusnak

Látod, te vidéki sutyerák,
a termék nem más,
mint az élet!

Jézus

Az én Atyám titeket is hív
az örök élet titeket is hív,
szabaduljatok meg árutól, pénztől,
a pokolba húzó anyagi résztől!
Mert Atyám előbb fogad be egy tevét,
mint a pöffeszkedő önös ént.

Kereskedők (Árusok)

Megszabadulunk, megszabadulunk,
ez az Istenhez vezető utunk.
Nem látod, amit mondasz

pont azt tesszük, okoska,
te kerülsz majd be a pokolba.
Miattad nem nő a kereslet,
Nem húznál el innét esetleg?

Jézus

Úzzetek, csak úzzetek,
én akkor is teszem,
amit tennem kell,
megakadályozom az üzletet!

Az árusok dala

Mindenki vesz, mindenki elad,
egy új termék van, mindenki szíve alatt.
Az áru a szép, az áru a jó,
mindenki éhes, mindenki mohó.
Nincs velük baj, amíg vesznek,
amíg az áruért majd megvesznek.
Amíg csak isznak, amíg csak esznek,
amíg csak vágynak követnek.
Nincs velük baj, nyugis az élet,
amíg akarják és megkapják azt, amit kérnek,
amíg nem látják, mást is akar a lélek.

Jézus

Takarodjatok onnét, ahol én élek!
Takarodjatok onnét, ahol lakik a lélek!
Takarodjatok, takarodjatok, takarodjatok,
mert itt a szív számít és nem a gazdasági érdek,
itt Atyám akarata számít, nem a haszon!
Amit én hozok a világnak, ingyen van,
amit én hozok a világnak,
az a valóság és az élet.
Takarodjatok innét,
mert az üzenetem mellett nem fértek,
amit mondok, hozzátok nem ér el,

nem emberek vagytok,
hanem ártalmas férgek.

Jézus nekiesik az árusok asztalainak

Kórus

Repül a sok pénz, ki tudja hol áll meg,
repül az áru, a termék,
repülnek a vágyak és
repül minden fertőzött emlék.
Repül az árus, ki tudja hol áll meg,
ki tudja, kit hogyan talál meg.
De az óra a küszöbön, már nem lesz hosszú,
hogyan lecsapjon a pártütőre a bosszú.

2. jelenet

Tanítás a templomban

Jézus

Hamarosan majd megvettek,
mert az ellenségtől megijedtek,
de most még szerettek,
és én is szeretlek benneteket.

Tanítványok

Mi mindig szeretni fogunk,
amíg van épp fogunk,
s nem harapunk fűbe,
vagy fába. Tán el akarnak
pusztítani, de minden hiába.

Jézus

Ne legyetek önhittek és nagyképűek,
mikor a félelem megjön,
többé nem maradtok hűek.

Tanítványok

Az a hibád, hogy mindig lenézel,
mert emberek vagyunk,
és nem vagyunk elég merészek!
Mindenki úgy él,
hogy egy kicsit fél.
De van hitünk, szivünk és agyunk,
cserben senkit,
téged sem hagyunk!

Jézus

Halljátok hát és hallja a tömeg,
hallja a gyerek és hallja az öreg!
Aki kér, annak adatik,
aki kopogtat, bebocsáttatik!
Ne halmozz kincset, aranyat,
őrizd meg tisztán magadat.
Ne add a lelked a külvilágnak,
ne akarj rosszat senki másnak.
Nem több-e a test, mint az étel?
Nem több-e az élet, mint a bevétel?
Nem több-e az anyagnál az,
akiben ott a lélek?
Ami volt, baját a múlt megoldotta,
a jövő gondját a jövő oldja,
minden napnak a maga gondja.
Ne maradj le és ne szaladj előre,
ott kell lenned, ahol vagy,
gondolj mindig az éppen folyó időre.

Nép

Ki beszél? Ki vagy te?
Mondd meg végre! Ki vele!

Jézus

Hát nem ismertek meg?
Az vagyok, akit az Atya küldött.
Része vagyok az egésznek,
hordozója a fénynek,
ellensége a sötétnek,
én vagyok a világosság és a béke,
akik hisznek bennem, örökké élnek.

Nép

Ki vagy te, honnét jöttél?

Jézus

Akinek van szeme, látja, hol a fény,
akinek van füle, hallja,
a hang most útra kél.
Levettem szemetekről a hályogot,
összevarrtam fületek dobját,
mégsem láttok,
mégsem hallotok,
mégsem tudjátok, ki vagyok?

Nép

Ki vagy te?
Ki a te apád,
talán csak nem a názáreti ács?
Megmondta a bölcs Kajafás,
hogy te nem lehetsz a király,
akit a világ ezerévek óta vár.
Párttűtő vagy, egy hétpróbás zsvány!

Jézus

Főpapok, írástudók, hát nekik hisztek,
hódoltok nekik és ajándékot visztek?
Holott ők a baj, bennük lakik az örök jaj.
Mert jaj a képmutatóknak, jaj a hamisaknak,

jaj azoknak, akik hazudnak.
Jaj azoknak, akik a templomot váltották aranyra,
jaj azoknak, akik a szellemet váltották anyagra!
Jaj nektek, akik a népben ébresztitek a vágyat,
hogy tárgyakat akarjanak és ne atyámat!
Jaj nektek, kik vagyont gyűjtötök evilágban,
mert keserű napjaitok lesznek majd a másvilágban!
Jaj, azoknak, akik elszedik a szegények pénzét,
jaj azoknak, akik veszélyben tartják mások létét,
jaj, akik ártatlanokat ütnek, vernek,
jaj, akik az életbe mérget kevernek!
Jaj azoknak, akik tétlen hevernek!
Jaj képmutatók, mert csak a hatalmat akarjátok!
Jaj, hatalmasok, mert véges a hatalmatok!
Jaj hazugok, mert csak a magatok igazát akarjátok,
jaj hamisak, mert az igazságot eltitkoljátok!
Jaj az igen és jaj a nem,
ha a világ marad istentelen!
Én vagyok a valóság, én vagyok az élet,
aki nem hisz bennem, akinek semmit nem érek,
annak nem ér semmit az igazság és az élet.

Írástudók

Ez a bűnöző rólunk beszél,
de amit mond semmit sem ér,
kezünkben van a hatalom.

Kajafás

Meghal, ha úgy akarom,
és nem marad belőle csak egy
élettelen halom.

A többiekhez

Ez a fickó egy átok,
hogy vége legyen,
hogy elpusztuljon,
ugye, ti is akarjátok?

Írástudók

Vesszen a király,
vesszen a zsvány,
vesszen, aki ránk,
aljas szavakat hányt!
Öljük meg!
Pusztítsuk el!
Ne a nép,
ne a törvény,
inkább csak egy ember
vesszen el!

3. jelenet

Utolsó vacsora, asztal körül

Péter

Itt vagyunk mind uram.

Jézus

Látom, itt van mindenki,
a hívő és a hitszegő,
az áruló, s a hencegő,
a bizonyos és a
bizonyosságot kereső,
itt van most a tizenkettő.
Mert senki nem hiányozhat.
Amikor bekövetkezik az idő,
mindenkinek dolga van.
Hol megváltás van,
ott mindenki szem a láncban.

János

Mondd uram, mit kell, s mi tesszük azt.

Jézus

Nem én, hanem az Atya
szabja meg a dolgokat.
Tisztává lesztek és
tisztává lettetek,
az én szívem dobog
majd bennetek.
A mai napon
bevégződnek a kezdetek.

Tanítványok

Nem értjük Mester, hogy ez mit jelent!

Jézus

Hagyjatok időt a megértésre,
hogy az érzés begurulhasson
a szív mélyére és hasson!

Tanítványok

Úgy teszünk, ahogy kéred,
időt adunk, ha a megértést
időben méred!

Jézus

Íme, itt a kenyér, az én testem teste,
vegyétek és egyétek az én emlékemre!
Íme az én vérem kelyhe,
igyatok belőle az én emlékemre!
Többé nem eszem ebből a kenyérből,
többé nem iszom ebből a kehelyből,
amíg be nem teljesedik atyám ígérete,
amíg mindahányan, kiknek jó hírt visztek,
az örök életbe be nem léphetnek.
Megkezdődik az, ami meg van írva,
testemnek a gyötteleme,
embernek a végtelen.

Tanítványok

Melletted semmi sem véletlen,
melletted rend a rendetlen!
Szíved a szívünkben,
szívünk a szívedben,
így lépünk majd be
az örök életbe.

Krisztus

Bizony, bizony mondom néktek,
közöttünk van az áruló,
aki nélkül a világban nem való-
sulhat meg a jó.

Tanítványok *(minden mondatot más mond)*

Ugye, nem én vagyok!
Uram, én nem lehetek!
Uram, kit kért fel,
erre a bűnös tetre, az Isten?
Ki lesz az árnyéka a fénynek?
Honnan fakad majd a merénylet?
Ki az, ki gonoszságból
lesz társa a reménynek?

Jézus

Itt van közöttünk, aki áruló lesz,
kezemből fogadja el a testem és a vérem,
kegyetlen büntetés követi a percet,
mikor majd megölel, és ajkamra csókot tesz.
Harminc ezüst nem több, neki elég lesz,
hogy megbuktassa bennem az embert,
hogy valóra váljon atyám akarata,
hogy a bűn meghaljon a testben,
és Istenben maradjak az Isten.

Júdás

Uram, mennem kell,
el vagyok hívva,
mert el lettem küldve,
az én bűnöm lesz
mások üdvé!

Tanítványok

Hová mész testvérem,
hisz még van idő az estében.

Júdás

Amit ti nem tehettek,
nekem meg kell tennem,
tennem kell valamit még,
hogy a világnak megnyíljon az ég,
hogy újra otthonunk legyen a mindenség.

Júdás el

Jézus

Nekem is mennem kell.

Péter

Utána mész?

Jézus

Az ő útja fontos út,
de nem az enyéem.
Higgyetek bennem,
most el kell mennem,
mert közeleg a vég.
ti is kövessetek engem!

Péter

Mester, ezt kérnéd sem kell,
a hit soha nem rendül meg bennem.

Jézus

Péter, Péter, nevetnem kell!
Mire másodszor is meghallod a kakas hangját,
már harmadszor is elárulsz engem.

Péter

Mester, nem, nem, nem,
soha nem vesztem el a hitem!
Nem, nem, nem,
inkább szakadjon meg a lélegzetem!
Nem, nem, nem,
inkább vesszen az életem!
Mert te vagy nekem a só az ízben,
mert te vagy nekem a levegő a vízben,
te vagy a fény a sötétben,
te vagy a tűz a vérben,
te vagy a halálban az élet!
Ha veled vagyok, sohasem félek,
te vagy a valóság, te vagy az élet!
Nem, nem, nem, énuram, én Istenem
soha nem vesztem el a hitem.

(A teljes mű 2025 húsvétján jelent meg a POKET Zsebkönyvek gondozásában, Háy János festményeivel illusztrálva. A darabból a POKET és az Ördögkatlan Fesztivál koprodukciójában készült előadás ősbemutatóját májusban tartották. Rendező: Lukács Ádám, zeneszerző: Márkos Albert és Vass Gergely.)

Csizmadia Bodza Réka

himnusz a hálóiingeshez

a pszichiáternél ülök
aki mindent leír rólam
elmondom neki hogy a szobatársam
egy katolikus öregasszony
az éjszaka zsolozsmázott
és Mária anyánkról énekelt
mert akarva-akaratlanul
törve töretlenül az ő silány
aligszűz másai vagyunk
azok is akik kineveltük őt és
megijedtünk a hangjától
reggel megdicsért minket
hogy milyen kedves lányok vagyunk
megfogta a fejem magához húzott
és megcsókolta a homlokom
másnap a zártosztályra vitték
mert nem lehetett tőle aludni
mi pedig az ablakhoz álltunk
hogy lássuk őt a szemközti
épületszárnyban és
engedelmesen ettük a nyugtatót
arról beszéltünk hogy minket
senki sem fog feleségül venni
és hogy szülünk akkor gyereket
erre a világra ilyen gyenge ideggel
és mit mondok a nagyanyámnak
mikor számonkéri rajtam
mert akkor is gyereket akarunk
hogyha magunkat nem tudjuk
eldajkálni fürdünk elbújunk
és kerüljük az embereket
hogy akik szeretnek már

csak semmiért egészen tudnak
ránk nézni is olyanok vagyunk
mint a szégyen és mi vagyunk a téboly
és úgy kérjük a nénit
a szomszédból hogy adjon
szép szavakat nekünk
mert nem vagyunk emberségesek
az elmével és elpusztítja magát
a sok bolond lány
halomba hullanak a szent testek
ebben a zavarodásban

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emléktutakon XVIII.

Pintér Lajos

Versek egy régi füzetből

Szigliget

hattyú úszik be
a szigligeti öbölbe
hatyikáim hatyikáim
rikoltoz a költő
és kezéből kenyérrel
eteti őket
vérzik a hajnali ég
vagy kora este
rőt csíkot vág az égre
a naplemente
magam sem tudom
csak azt tudom
hogy vérzik a hattyú
habfehér szárnya
az hasította
fel az eget
ahogy ballagunk
végig az úton
őrtálló nyárfasor integet
szép kora nyár
az öböl ringató anyaöl

Nagy László úr ír

*Zene ez, vidám üzenet.
Színe szivárvány: fekete.*

Nagy László úr ír –
nem skót, buzgón rólunk és értünk
szólni nem röstell, életét
csillagok jegyében költi el.
Verse csak vers: csak tört edény,
nem költemény, mégis
fennkölt, mégis remény.
Nagy László úr ír,
egünkre bárányos felleget rajzol,
uszíthatod rá farkasod,
uszíthatod rá farkaskutyád,
széttépett báránya mellé kiáll,
onnan kiált, onnan méreget
rossz mérleget; bűnt, rossz étket, vétket
onnan utál.
Kiüt rajtad a veríték.
Ki magázott, ki önzött,
ki megtisztelt, ha kegyezett:
most holtában letegezted.
Mert új divat, mert rút divat
pofontegezni holtakat.
Emlékműve egy sarki asztal:
boros pohár és benne korty bor,
sérti védtelen méltóságát,
ha árva poharába kortyolsz.
Orvos nem vagyok, se bölcsészdoktor,
nem boncolom hát, borzalom,
nem méricskélem, hol érdes, hol
érdemes, hol érdekes, hol vétkes,
hol nemzeti, hol nembeli.
Mert nem lehet, mert színezüst ő.

Mert Tengernek töredéke is Tenger.
De nincs annyi
kocafürdető tó, kacsászató,
nincs annyi feredő teknő,
mi megsokasodva volna Tenger.
Nem szorozható, nem osztható ember.
Nem táborozott, nem
tobzódott és nem toborzott,
csak elfoszlott, csak elveszett.
Kancsal angyal ragadta égbe,
ki rugdosta lovát bakancssal.
Nem toborzott ő sereget.
Szent teste mégis Dózsa György teste,
égetik s megégetik veled.

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emléktakon X.

Filip Tamás

Én voltam

Ülsz a lebontott csillagvizsgálóban,
téged néz hosszan az ég,
gyűrött koponyádat,
fehérré dermedt hajad,
a habzó ég alatt ülsz,
már csak szilánkjai vannak az üres pohárnak,
mindenki meghalt, s te beszélgetsz velük,
elmesélik, te is elmeséled,
történik valami nélküled, nélkülük,
nem most, nem itt, de történik,
tenyérszöveg születik,
ökölnyi vers, ha összegyűrik,
bedobni ablakot vele,
aztán becsöngetni, és azt mondani:
én voltam,
megtérítem a kárt,
de nem bánok semmit.

Az idő hullámai

Íme, egy Spinoza csiszolta lencse,
messzire látok vele: a hideg
gyémántpor lepte
 űr-utakig,
hol jég szekerek száguldanak zörögve.

Itt napszilánkok zuhognak rám, és
átlyuggatják a legszebb kódexeket,
új iniciálékat rajzolnak rájuk a
 rég helyett –
nem győzők betelni vele.

A jövő filmje pereg, de nem tudom,
mi az, hogy film, csak nézem,
és annyit értek belőle, hogy én
mindig leszek,
csak arcom és ruházatom változik,

előléptetnek, lefokoznak, a jég olykor
beszakad alattam, máskor én vágok
léket magamnak, és bele-
ereszkedem
a vulkán fortyogó kráterébe.

Villámnál fényesebb jelenlét

Emlékszik ránk a tenger.
Itt volt a gyékény,
ott a naptej.
Forró lépteinket
megszenteli a part:
mindig egymáshoz vezessenek.

Rákok őrzik a mólót,
az öntudatlan mentőöveket.
A villámnál fényesebb
jelenlét megmarad,
a kék bálnákról minden
szigony visszapattan.

Megyünk haza, és nem
tudjuk lemosni
magunkról a tengert,
hűlt helyünk ott úszik benne.
Indulnunk kell,
fölnézünk erkélyünkre:
ahol szeretkeztünk,
most mások ülnek.

Szikla

Ki tudná kibontani,
mit gondol ez a szikla?

Talán a helyén akar
maradni, talán szeretne
elvándorolni, mikor
a mohaköpeny végleg
láthatatlanná teszi.

Eldöntöm helyette én,
s azt mondom neki:
maradj itt. Holnap
eljövök hozzád újra,
itt legyél akkor is.

Aranypor

Nem tudom, hogyan kerültem ide,
de sok lépcső vezet fel ebbe a várba,
fellegek között lebegnek tornyai.
A célszalag rám tekeredett, úgy
szaladtam, várt a nyitott könyv,
a boldog tintatartó, üres agyamba
tódult minden emlék, most
titokműhelyben írok neked,
tollam serceg a papíron.
Lábujjad ízét is szeretem,
és nyáladdal oltom a szomjamat.
Futásod aranyporát szippantom
tüdőmbe, fuldoklásomat
adom neked cserébe.

Megszeppent fiúk

Négy-öt magyar összenéz, szétnéz,
keresi Szabad Európát,
megszeppent fiúk mind,
várják, hogy az adást ne zavarják,
a világ legyen mozgó,
a sűgőlyuk legyen üres,
az őrtornyok dőljenek le,
az üstökös térjen vissza még
életükben, legyen úgy, ahogy
még nem volt sohasem.

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emlékutakon I.

Nyilas Atilla

A fal

Úgy a háromnegyedét leadták a rádióban,
valószínűleg csak egyórányi műsoridő
állt a szerkesztő rendelkezésére,
egyik kamaszkori barátom fölvette,
én tőle másolhattam át,
apa varázsszemes magnójáról szólt
nagyamáméknál a kisházban,
arcuk elborult
a háborút idéző hanghatások hallatán;
amikor Magyarországon is forgalmazták,
valamiféle különalku folytán
az „ezermester- és úttörőboltokban”
lehetett kezdetben kizárólag kapni,
a hozzánk legközelebbi előtt,
a Bartók Béla út és a Csiky utca sarkánál
kétszer álltam sorba az első napon,
először talán közvetlenül iskola után,
csupán hogy megnézhessem
és a kezembe foghassam,
azután kerítettem rá pénzt,
és visszasiettem megvásárolni;
a filmet előbb csak videón láthattuk,
házibulikon a *Mad Max*, a *Terminátor*
és pornófilmek alternatívájaként,
fölismerések tüzeit gyújtotta,
s a gondolkodásomra gyakorolt hatása
tartósan bizonyult;
a rendszerváltás idején
bemutatták végre mozikban,
hozzájárult a csodák éve
földdobott hangulatához,
mielőtt elindultunk volna a Bartókba,

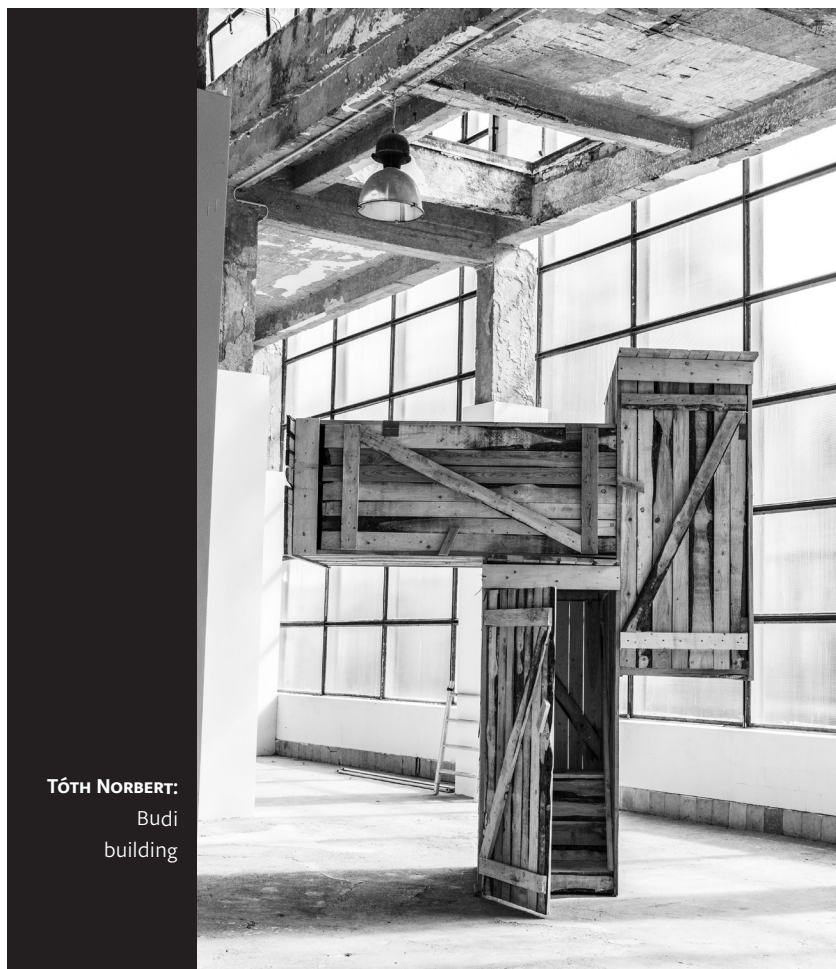
vöröshajú kedvesem
megismertetett a „mozizseb” fogalmával,
vásznon nézve még nagyobb élmény volt,
sokat lúdbőrzött közben a hátam;
rá egy jó hónapra hozzákezdtek
a berlini fal elbontásához,
s ezt a következő év nyarán a helyén
hatalmas *The Wall*-koncerttel ünnepelték,
mintha nem kértem volna ébresztést,
derűs nyugalommal készülődtem,
találkoztunk szláv szerelmemmel,
aki akkortájt jött haza a Szovjetunióból,
már kora délután lehetett,
mikor elindultunk stoppal az előadásra,
egy furgon hátsó, napfényes terében
csak meséltünk és meséltünk egymásnak,
a vezető beszerzőúton járt,
kitérőket tett, meg-megállt, tolatott,
Ausztriában esteledett ránk,
láttuk, hogy már a hangverseny
végére se érhetnénk oda,
föjlajánlották, hogy kitesznek minket
egy közeli szállodánál,
mondtuk, hogy nincs nálunk pénz,
tisztelettel adóztak szabadságfokunknak,
emlékeztette őket ifjúkorukra,
és befogadtak éjszakára,
reggel pedig elvittek a berlini úthoz,
de mi inkább Prága felé vettük az irányt.

Jenei Gyula

Légkondicionáló, olajfa, isten

üres lesz majd a szív, ahogy üres lehet egy bögre, szoba, pénztárca. ahogy üres a délután. a mondatba beleír a hiány. mintha apokaliptikus jövő kelletné magát. kánikula, izzadt csönd, csak a légkondicionáló zümmög halkán, izzad az is, szívja és pumpálja a semmit. törődött vasárnap vonatra száll a legkisebb gyerek, s a lakásban, öreg szülők, mi maradunk csak. meg amit az idő elhullajt: emlékek. emlék! mivel lehetne kicserélni ezt a szót, hogy ne elégia felé hajoljon a szöveg!? törlek egy káromkodást, de hagynám az indulatot. különben mindegy ez is, megy vagy marad gyerek, szöveg, szentségelés. hogy van ez, isten?! gyász, gyász ez is. lám, *itt hágy s vissza se tér majd gyönyörű korom*. hová lesz a várakozás a szülőszoba előtt, a játékok, a lázak, az örömök, a csetepaték, hová lesz a *rózsás labyrinth s koszorúm bimbaja?* ki van ez találva, az öregség botránya, *ősi nyomora*. várjuk a hétvégét, vizsgaidőszakot, amíg visszajár a legkisebb, amíg nem viszi el végleg szerelem, új család, hétköznapiak. és megnő a lakás, arrébb kúsznak a bútorok, hogy beleférjen múlt és jövő egyetlen pillanatba, ahonnan belátni mindenek értelmét. értelmetlenségét. és lesznek más vasárnapok, amikor én ülök vonatra, s apámék a kapu előtt állva nézik, ahogy a sarkon elfordul velem az út, hogy elnyeljen a távolváros, ahonnan csak ritkán, látogatóba, idegenként térek vissza. ősz lesz, legyen koraősz. váratlanul érkezzek, vállamon utazótáska. a portánk előtt olajfa, a deszkakerítés mögött udvar, ház, gang, a gangon kék vájling, hatalmas, hiányos zománcú, negyedelt paradicsommal teli. mellette sámli, nagyszülői örökség, kisszék, ki tudja honnan, mikorról, rajtuk egy anya, vágja a paradicsomot, némán, kezében életlen kés, milyen is lenne, és egy apa, szórtan, két mozdulat között is fehérebb lesz a haja, vérzik

a paradicsom. az elesett pillanat szégyene. egy isten, aki
nézi őket, és néz engem. tudja, elférünk a pillanatban.
összecsúsznak idősíkok, sorsok. izzad a légkondicionáló,
forгатja a csöndet. emlékek, közhelyek. néha még
hazajön a legkisebb.

TÓTH NORBERT:
Budi
building

Bordás Máté

A séta terhel. De a tánc –
kérlek, hagyd el magad,
a mozdulat: két fordulat
a pályád körül, hogy kezem
a tiédből kicsavarodjon, és tovább
lépj – újra séta. Terhel. Beakad
a csípőm, mintha elfelejteném
a lábak egymásutánjában
harminc év mintázatát.
A teher gömbkalitkában,
a testem legmagasabb pontját
a földhöz legközelebbi porcikáim
biztatják. A kettő között
bizalmatlan szervek, és övök
már a fej. Fáradnak a lábak,
terjed a súly a testben: a válladra
ül a terhelés poétikája. A versvilágon
kívül csak szorongás.

{*} **szél**, arcom dűne, karjaim
Éosz karjai, ahogy Zephüroszt
tartja a bolygó felett. *Éjszaka
kezemben a telefon – és terhelem
magam, álmaim intenzitását
lumenben mérem, szemgödörbe
adagolom. Szóláncokkal altatom
magam: séta-arany-nyár-ringat-tudás.
A végződés beakad, séta, arany, nyár,
ringat, tudás, segítenek a szavak,
aludni, de most szabotázs, spirál-
migrén, terhelés, séta, arany, nyár,
ringat, teher-roppant-tudás-

Gergely Anna Jázmin

Méhzej

I.

az alhasamban felbolygatott méhkas
nyüzsög
éles szárnyak verdesik a falat
mintha üvegplafon lenne
ablak amiről visszapattan
koppan és újra nekem jön
faggat szabadulni akar

téged keres

már ismerem
néhány nap és elhallgat

2.

vörösméz
ha belelépsz
félek itt ragadsz
és csak kiszakítani tudlak
ciszta leszel te is a bal petefészkemben
vagy egy újabb inzulinrezisztens sejt
aki édességért könyörög

3.

ma újra kell kezdeni a számolást

ez az első vérzésem utánad
valahol itt vagy ebben
a befelé mozdulásban
mikor pont közepén görcsbe rándul
alattam a matrac
arra gondolok
végre kimos innen a törvény

és akkor megint üres lesznek
tisztá mint a vér

ha most csak engedem
úgy lüktetlek ki innen
az egyedül maradt petesejt
megvetett ágyát
bordó szétszakadt nyák darabokban
ütemesen halkán
ahogy a bőröm alá engedtelek
méhzajt kelteni
ahogy huszonnyolc napon át bent akartalak tartani

mosson el téged is az idő
vigyen el a napról napra számolás

a huszonkilencediken már csak hely maradsz
az eggyel kevesebbnek

DOBOSY TÍMEA
munkája

Hajdu Levente

Elégia fekete-fehérben

Dobos Rheának

F1,4

Ütemre szállnak a darvak.
Ütemre a zászlók.
Egy rövid.
Két hosszú.
Megint rövid.
Már nem csak a levelek mozognak.
A tenger is.
Fekete és fehér.
Na meg a szürkék.
Acélszürke.
Aszfaltszürke.
Ködszürke.
Palaszürke.
Börtönszürke.

F2

Libben a függöny.
Úgysem szakad el.
Nem olyan fából faragták.
Mármint az ablakszárnyakat.
Millió fátýolfelhő tartja az eget.
És most leszakad.

F2,8

Közép-Európa a hely.
Nem érdemes kijózanodni.
Mondták a csehek.
De mondanák a magyarok is.
Fél éve nem mozdulnak a függönyök.

F4

Párizs sem olyan már.
Zöld lombok nélkül meg sem ismernéd.
Alagutakba tévedsz.
A lépcsők mozdulatlanok.
Ott érdemes feljönni.
Azt mondják.
Szeles eső fúj.
A hó nem esik.
Nem is hull.

F5,6

A kovácsoltvas ház nem látható oldala.
A galambok kirepülnek.
Másodpercenként majdnem nyolcmilliárd pillanat.
Elsuhan észrevétlen.

F8

Kéne egy nagy eső.
Lemosná a házak oldalait az emberekkel együtt.
Nem a graffiti a legégetőbb probléma.
Otthon hagyta a kulcsodat.
A lépcsőházban eddig is ennyi postaláda volt.

F11

Rácsok.
A gyerekkor rácsai.
Szórt fény a félhomályban.
A gang végén is rács.
Itthon vagy.

Szeles Judit

Magaságyás

(részletek egy ciklusból)

Yarmouk

(كَوْمُزَيْلَا)

Sohasem voltam Yarmoukban,
de minden palesztin barátom onnan jött:
Amir, Amer, Kholod, Jasim... fél Uppsala.
Soha nem akarok odamenni.
Amikor először hallottam a nevét,
egy hatalmas, vályogból épült – mint az uri zikkurat –
várost képzeltem el, datolyapálmákkal.

(Amikor megszülettem, apukám vett
egy, még csak két pici
levélből álló datolyapálmát.
Addig nevelgette, míg tizennyolc lettem.
Akkora lett akkorra, hogy a plafonnál
a hatalmas levelei meghajlottak,
ezért el kellett ajándékozni.
A falu füstös és poros éttermébe került.
Eltűntnek nyilvánítva.)

Yarmouk sohasem volt sumér város.
Még igazi város sem volt soha.
Damaszkusz központjától nyolc kilométerre
építtette Szabri al-Asszali szíriai kormányfő
1957-ben a palesztin menekülteknek.
Valamivel több mint két négyzetkilométernyi
terület volt, ami lassan összenőtt Damaszkusszal.

(Én is nagyon összenőttem a pálmámmal.
Nyáron mindig az udvaron napoztunk.
Egy idő után hatalmas, guruló
dézsába kellett átültetni, hogy mozgatni lehessen.
Az utolsó kép rólam és a fámról az eltűnésünk előtt
1987-ben készült, a szüleim udvarán.
Apámnak sohasem bocsátottam meg, hogy
eladott minket a cigitől és piától bűzlő kocsmárosnak.
Pedig apám minden megpróbáltatásra azt mondta:
„Teher alatt nő a pálma.”)

Sohasem voltam Yarmoukban,
és nem is akarok soha, de soha odamenni
a két négyzetkilométernyi betondzsungelbe,
ahol – ahogy a zikkurátokat a színes kerámia –
a sötét betonfalakat száradt, barna vérfoltok tarkítják
a 2012-ben kezdődött polgárháború óta.
Amikor Amerrel először találkoztam, Ramadán volt.
Épp besötétedett, és ő elővett pár szem aszalt datolyát
az irodalmi est közepén. Egész nap nem evett,
és közel állt ahhoz, hogy elájuljon,
elnézést kért, megkínált minket is,
aztán békésen majszolni kezdte a szárított gyümölcsöt
regényének két bekezdése között.

(Mindig is szerettem az aszalt datolyát.
Jobban, mint az aszalt fügét vagy a mazsolát.
Uppsalában sokszor vettem a boltban azt a fajtát,
ami hatalmas volt, bár nem izraeli export.
Egyszer pár datolyamagot meghagytam,
hogy elültessem őket, hátha kikelnek.
Emlékszem, hetekig locsolgattam, simogattam
azt a cserépanyi kis palesztin földet,
míg meg nem jelent egy parányi zöld levélkezdemény.
Egy pálmafa reménye.
Lehet, az a galamb sem olajágat, hanem pálmaágat

tartott a csőrében, amikor visszarepült Noé bárkájára,
gondoltam, amikor a kis levelet észrevettem
a vérbarna földön.)

A betegszállító taxi 3.

„Hogy egy percet szomorkodjál, világunk, ej, nem ér annyit”
(Háfiz: 151. ghazal, fordította: Képes Géza)

Rezához indultam, a perzsa körzetihez.
Rezának hívták az utolsó perzsa császárt is.
A taxit nyolcra hívtam Björklingébe,
és az pontosan is érkezett. Az ajtónál állt meg,
a fiatal sofőr nagyon előzékeny volt.
Először elég csendesen ültünk,
de nekem valahogy mindig sikerül
beszélgetést kezdeményeznem az emberekkel.
Hamar kiderült, hogy Alinak hívják,
Teheránból került Uppsalába tizenöt éve.
Van már családja, feleség, két gyerek,
és persze a felesége is iráni származású.
Nekem egyre több szó, sőt mondatok is
eszembe jutottak perzsául! *Khub, khub, kheili khub!*
Kheili mamnun. Kheili bozorgh. Pedar bozorgh.
*Madar bozorgh. Kheili dusztet daram. Esgh, esgh...*¹
– *Átkozott gyöttelelem.* Azért tudok ennyit perzsául,
mert egyszer szerelmes voltam egy iráni fiúba –
mondom Alinak, a teheráni taxisofőrnek.
Aztán a kedvenc perzsa popzenészeinkről meg ételekről
beszélgetünk, mint például a *zeresk polo ba morgh* ²
vagy a *ghormeh szabzi*³, amiben ugyanannyi zöldfűszer van,

1 Jó, jó, nagyon jó! Nagyon köszönöm. Nagyon nagy. Nagyapa. Nagyanya. Nagyon szeretlek.
Szerelem, szerelem (perzsa).

2 Borbolyás rizs csirkével.

3 Zöldfűszeres pörkölt.

mint kockára vágott hús és barna- vagy feketebab.
Petrezselyem, koriander, spenót, lestyán, snidling, görögszéna.
Megkérdeztem, honnan szerzi be a hozzávalókat.
Kiderült, sokat van Iránban, és ott veszi meg őket.
Vagy valakivel hozat, ha éppen nem tud elutazni.
Nekem nem opció egy iráni út,
ezért tovább faggattam, van-e perzsa bolt Stockholmban.
Szerencsére még azelőtt eszébe jutott a bolt neve és címe,
mielőtt megérkeztünk volna az utolsó perzsa császár körzetébe
az uppsalai 'Rózsavölgy' orvosi rendelőben.
Kheili mamnun va khoda hafez, Alidzsun!
*Khoda hafez, azizam!*⁴

TÓTH NORBERT: A Zala kocka megtalálása című videomunka installálása

4 Köszönöm szépen és isten védjen, kedves Ali! Isten veled, kedves!

Só

Anyám hasát nézem. Áll,
bal vállával látom, nekidől a falnak, meszes lesz, fehér, ahol a falhoz ér,
rátapad a friss mézpor a vállára, nem zavarja, nem gondol rá, támaszkodnia
kell, fáradt, hallom, ide hallom, ahogy a bal keze forgatja a fakanalat a bal
kezével
a lábasban, és a válla a falat dörgöli, most előre dől a lábas fölé, hogy
belenézzen a fortyogó főzet kipukkadó buborékjaiba, aztán hamar visszadől
támasztékért,
megáll a kezében a kanál, nem néz fel, nem néz rám, másra figyel, félelem-
mel
tölti el a készülő étel, úgy néz bele, mint a kerti kútba én, a fortyogás, a
buborékok, ahogy feljönnek a felszínre, kipukkadnak a barna léből és eltűn-
nek a
szobában, magukkal hozva és szétszórva a
bab illatát a házban, ebben a kis házban, ahol lakunk mi ketten.

Most kiesik a kezéből a
fakanál, bele egyenesen a főzelékbe, tompán a lábas széléhez koppan. Keze
megmarkolja a lábast, de el is engedi, hátradől, pár másodpercig azt hiszem,
nincs itt, csak egy ruha dől a falnak, a meszes falnak egy sötétzöld ruha,
nagy szoknyával a gőz mögött, megijedek, felülök az ágyból, és akkor a
neszre megmozdul, előre dől, megfogja a kanalat, kever az ételen, le nem
veszi
róla a szemét, nem tudom, tudja-e: a nesz én voltam, a hang, ami vissza-
hozta, én
voltam, a dunyha is, ahogy megmozdultam benne, de ő csak áll ott a sarok-
ban, a
falnak támaszkodva és keveri a főzeléket.

A hasát nézem, a nagy
hasát, egészen ki kell nyújtania a kezét maga elé, hogy elérje a lábast, mert

olyan nagy a hasa, hogy a tűzhely és közé szorul. A hasát nézem, kerek hasát, ami úgy forog a tekintetemben, mint a fakanál a lábasban, forog benne egy gyerek. Mintha anyám megérezte volna, hogy a hasát figyelem, jobb kezével végigsimítja rajta a ruhát, kisimítja a ráncokat, a zöld ráncok alatt van anyám alsóneműje, ami sötétkék, abban szokott lefeküdni mellém, abban simogat engem, ahogy simítja a felső ruhát, látom, a tenyere nyomán előtűnik a sötétkék alsóruha, és a két szín, a zöld és a kék összekeveredik a tenyere alatt. Szép keze van, a kezét nézem, a hasán megáll, megtapad, lelassul a simogatásban és megáll, ahogy melegíti a tenyerével, tekintete megnyugszik, vonásai könnyülnek, fájdalommentesen, mert fáj az, fáj neki odabent: a gyerek.

Becsukja a szemét, elengedi a fakanalat, és csak áll, keze a hasán, alatta a teste, az anyám egész teste, ami az enyém is! – melegséget érzek a hasamon, én is becsukom a szemem, visszadőlök az ágyba, hasamra teszem a kezem, érzem anyám tenyerének a melegét. Érzem a melegét egészen az ágyékomig, a lábaim rúgnak egyet, mintha elaludnék, de csak olyan aprót és csak egyet, hogy észre sem veszem, nem is tudom, megtörtént-e, vagy csak képzelődöm, anyámat látom ruha nélkül, simogatja magát meztelen, de testet nem látok, nem látom, mi van a lába között, nem látok lábakat sem, melleket sem, csak bőrt mindenütt, meleg bőrt, amit pille szőrök borítanak, mint a kiscsirkéket, selymes pille szőrök, anyám körül minden fehérre vált, édes illat járja át a szobát, fehérség mindenütt, majd hangot hallok, apró csörömpöléseket, felkapom a fejem, anyám a polcnál turkál a fűszerek között, keres valamit, háttal nekem, mészfolt a vállán.

Háttal nekem, lábujjaira
emelkedik, hogy elérje a felső polcot, s levegyen onnan egy dobozt, két
lába meztelen, nyújtózkodik a fal felé, szoknyája csak térdéig takarja, fehér a
lába bőre, márvány. Olyasmire akarok gondolni, amire nem tudok, ott van
valami –
tudom jól –, amire gondolhatnék, de nem tudok, elérhetetlen oda gondol-
ni, olyan fehér,
mint anyám körül a világ, de érzem, egyszer majd képes leszek erre gon-
dolni,
amikor már elér oda a kezem. Mintha fegyver volnék, egy felhúzott, feszült-
séggel
teli puska, ami lőni nem képes.

Leemeli, az asztalra
teszi a dobozt, kiesik néhány apró fűszer, egy-egy elszáradt tészta hullik a
doboz aljából a földre, nem törődik velük, keres tovább. Még mindig nem
szól
hozzám, talán azt hiszi, alszom, még mindig nem néz rám, talán azt hiszi,
nem
vagyok itt, talán azt hiszi – mióta apám elment – én is elmentem, de apám
soha
nem is volt itt... ő azt mondja, itt volt, pedig itt semmilyen férfi nem volt
soha
rajtam kívül.

Olyan nagy vagy, fiam,
miért fekszel az ágyban, nem vagy már kisgyerek! Szól rá az anya, felül, nem
tudja, hova menjen a szűk szobában, ez az egy szoba a ház, ami belülről nem
tűnik kicsinek, és ha nincs mellette semmi más, akár nagynak látszik,
hiszen
magát a házat látja belülről: az egész ház egy szoba, az egész föld egy ház, az
egész világ egy föld. Odaül az asztalhoz.

Hátán tartja a pokrócot,
nem fázik, mégis jólesik, nézi az asztalon a sótartót, majd játszani kezd a
mellette

heverő késsel, mintha írna az asztalra, de nem nyomja oda, csak óvatosan két
ujjal fogja, hogy ne karcoljon, maradandó nyomot ne hagyjon, a sótartó
körüli
tologatja a kést, miért nem vés valamit abba a faasztalba, miért nem engedi
a
kezét, pedig nyomná bele, mélyen bele a fába, de közben anyja hangját
hallja,
ahogy mondja, milyen felnőtt már, milyen nagy, pedig még csak tízéves, egy
vonalat kezd el húzni, a vonal hozzá közeli oldalán van ő, és minden más is a
szobának ebből a részéből, a vonal másik oldalán van az anyja, és az a
nagyfiú,
akinek az anyja őt mondja, és minden, ami még nem történt meg, és az a
nagyfiú
most biztosan belekarcolna valamit az asztalba, ha nem is szól az anyjához
épp
úgy, mint ő, de ő megnyomná azt a kést, és belevésne egy árkot, vagy csak
egy
vonalat, igen, egy vonalat, ami elválaszt, de ő ezt a vonalat csak odaképzeli-
te...

Lassan érett leszel, fiam,
mindenre!

Mikor lesz az?

Ha majd megnyalod a
bőröd, és sós ízt érzel, majd akkor.

Elbambulva nézi a kést,
ahogy halad az asztal fölött egy hajszálnyival, hallja az anyját a távolból,
homályosan ugyan, derengve, mintha köd mögül szólna, abban a pillanat-
ban
megszalad a kezében a kés, nem akarta, nem is tudta, hogyan, de nekiüt-
kőzik a
sótartónak, kiborul, a földre szóródik, hever a só a földön, hogy csak taposni

lehet rajta, letérdel, hogy felszedje, de a keze között elszalad a szemcse,
s a padló porával keveredve egyre szürkébb lesz, felnéz az anyjára.

Kiöntötted, ott folyt ki
a könyököd mellett, figyelmetlen voltál, fiam! Kiborult a só, ez nem jelent
jót,
hogy kiborult, miért, miért borítottad ki, nincsen itthon több sónk! Akkor
a testéhez
kapott, ráharapott a szájára, és lerogyott a székre, fogta mindkét kezével a
hasát, becsukta a szemét, a fiú odalépett, letérdelt az anyja lábához, meg-
fogta
a kezét.

Összeszedem!

Halkan válaszolt: Az már
a földdel keveredett, elveszítette erejét, többé nem lehet használni semmi-
re:
silány, üres, ízetlen.

A hangja megnyugodott,
mély levegőt vett, kiegyenesedett a görcsből, felállt, s megint a fazékhoz
lépett, hogy megkeverje.

A fiú a földön heverő só
fölé lépett, a só szemcséi eltűntek a padló réseiben, benyálazta az ujjá végét,
s a padlóhoz nyomta, majd a szájába akarta venni, de visszatartotta az
anyja tekintete.

Ketten vannak a házban,
senki nincs rajtuk kívül, csak egymást tudják nézni, s ha valamelyiküket
nézi valaki, az csak a másik lehet, és az anyja nézte, és akkor engedte a lábát,
a jobb lábát, hogy felemelkedjen, és beletapossa az utolsó szemcsét is a
padlóba,
hogy belenyomja a sóssá váló deszkákba a szürke kristályokat, s akkor az
anyja,

ki végignézte a fiát, ahogy az arca megváltozik, megszólalt.

Menj el sóért, fiam, kell
a főzelékbe a só, enélkül ehetetlen, és enni kell, ma is, holnap is!

Most?

Most menj el, igen, menj,
most odaérsz hamar, a szomszéd tanyáról kérj, nekik mindig van eltéve
több
zsákkal. Nem maradhatunk só nélkül, menj!

De már sötétedik!

Igen, sötétedik, nem baj,
nagy vagy már, nem félsz, hamar megjárod.

De anyám, ha sötét lesz,
hogyan talállok vissza?

Nincs az olyan messze, lehet,
még világosban visszaérsz.

De ha nem, ha lassabban
tudok menni, akkor mi lesz, még odafelé világos lesz, anyám, de lehet, hogy
visszafelé...

Eredj, mondom, hozz sót,
és akkor jön a világosság is.

A fiú nézte az anyját,
nem mozdult az asztal mellől, nézte az anyja hasát, ahogyan ismét az egyik
kezével végigsimítja a ruhát, és érezte a száraz száját, nyelvével megdör-
zölte
szájpadlását, de nem volt nyál a szájában, érdes volt a nyelve, ahogyan a
szájpadlásához ért, érezte a kés ízét, ami a kezében volt, érezte a lábas ízét,

amiben az anyja főzött, érezte az anyja hasára feszülő szövet ízét, ahogy a fogába akad, vas íze volt a szövetnek, és jég íze a lábasnak, és száraz juharlevél íze a késnek, de a só ízét nem találta, a só íze eltűnt, eltűnt az emlékezetéből is, nem tudta hirtelen, mit kellene éreznie, milyen íz az, ami hiányzik, hogy mi is az a só?

Megtántorodott,
hátralépett, hogy ne essen hanyatt, és megkapaszkodott az asztalban, de akkor megint az anyja hasát látta, nagyobb mindennél, nagyobb a lábasnál, a sütőnél,
úgy érezte, látja, ahogy nő minden pillanatban, látja a növekedését, és nagyobb már, mint ez az aprócska szoba, és nagyobb, mint a ház, s a Föld, s a világ.

Összeszorult a gyomra,
olyasmit érzett, ami nem volt ismerős, hogy most mást kell tennie, mint amit
ilyenkor szokott, hogy most máshogyan kell döntenie, remegett mindene, remegtek
a belei, a gyomra, a tüdeje, a szíve remegett, és mindegyik másként karcolták
odabent egymást, hogy ki üti kívülre a másikat, és akkor odalépett, megfogta a
kezét az anyja, és azt mondta:

Menj nyugodtan, nem lesz
semmi *baj!*

...

Zágorec-Csuka Judit

Legyen még valaki

Ha csalódás ér,
ne érjen egyedül,
legyen, ki felkarol,
felnéz rád, felemel,
lágyan betakar.

Isten megadta,
amit meg kellett adnia,
s elveszi tőled,
amit el kell vennie,
mert minden az övé:
a szivárványra feszülő
élet, a jégverés zaja,
az utolsó leheleted.

Amikor elmentek

Ádám fiamnak

Amikor elmennek
a derengő tavaszban,
a ljubljanei rendszámtábla
még sokáig visszaveri a fényt.

A fotó megmarad,
az emlékezés is,
az elengedés fájdalmas,
lassú utazás a halál felé.

Őszi szürkeség

Közeleg az ősz,
kegyetlen szürkeséggel
ködbe vonja a tájat,
a földművesek terméseiket
helyezik el az üres kamráikban,
lassul az élet, a fecskékkel együtt
én is útra kelek, várnak rám
az ismeretlen tájak.

Útjaim

Lassan járom utamat
az örökkévalóságba,
nincsenek már utak
visszafelé járva.

Szűkülő ösvényeimen
tágul a messzeség,
tisztul a lelkem,
elcsendesedik a létem.

Lépτεim nyoma
a fénybe olvad át,
egy új ösvényen
járva, botladozva.

Bence Lajos

Két rövidke

Átüt

Sohasem hittem,
de ma már igen.
A szerelem átüt
az ingen, gyorsuló
légzés, jambus
ereszkedő váltás,
anapesztus-zárás.

Mint őszi
napsütésben
gyermekláncfű
lámpás: hangtalan
világít. Merev
Hangulat-váltás.

Agymosottak

Sokan vagyunk, mi
agymosottan, kikre
ráhúzzák a vizes lepedőt,
vagy a gyolcs halotti
leplet, sokan leszünk
agymosottak: fölül
a célkereszt, alul,
ravaszul időző ujj,
felül a fegyver.

Bence Lajos

Kezdd el!

(Fohász)

Kezdd el újrateremteni
az Embert, húzz vonalat,
ne irtsd ki véglegesen,
mert még formálható,
alakítható, sejteiben
még sok az oltható
vadonc-gén.

De kezdd el a munkát,
feljövőink, majdan
utódaink, üres fiókjainak
feltöltésébe fogj!
Most, hogy a paneltűz
lángol, a láz is éget,
s a nővérek párna
helyett, a billentyűzetre
hajtják fejüket...

De ne kíméld a törtetést,
a kapzsiságot, a fönnhéjazó
pénzhajhászokat,
s az új világbomlasztó
kufár kereskedőket.

De szánd, a még
formálható feljövőket,
a félreneveltekre is nézz,
jószágos szemmel,
hogy a karácsonyba
nyúló adventi-nagyhét végi
föltámasztásban ne

a seregek urának végső,
és végzetes eljövételét
várjuk, lássuk.

Hisz' Te hirdetted
a költővel, hogy az is
szolgád, „aki csak áll,
s mereng”.

És nyisd rá szemünket
a megváltó öröme,
az önfeltárulkozás után
járó kegyelemre, Uram!

TÓTH NORBERT: A mi házunk II. (Zalaszentiván-Zalaegerszeg)

Bence Lajos

Kinek kell?

Ismét korán jött
a vers. A hajnal
együtt érkezhett,
mikor az éjjeliként
használt üvegasztalról
a jegyzettömb leesett,
nagy robajjal, követve
őt az ólomsúlyú írón.

S aztán a szavak
„golyózápóra” következett,
az ernyedt test végtagjai
csak nem mozdultak,
mint ki mindenből
kivetkezett, hitből,
csodából, testre tapadó
rongyból... agyam kövezetén
nagy csendesség honolt,
majd az óra következett...

Mi történt éjszaka? - Ne
kérdézzétek! Egyetlen szó
sem maradt a jövevényből,
egyetlen szó, de a veszteség
maga, gondoltátok-e valaha?
A – Függöny! – parancsra sem
reagált senki, s már
nem megy fel soha.

Kikerül a tábla:
„Az előadás elmarad” -
fogadkozhatnánk,

hogy miért is ne,
betegségre, halálesetre
nincs mentség, s beugró
is csak ritkán akad.

De mi lesz
a megváltott jegyek
sorsa? Más előadásra
beválthatók, vagy kárpótlás
gyanánt, megtérítik az árát?!
Mi lesz a jegyekkel?
Emlékkönyvbe nem kerülnek:
kinek kellene
egy kvázi emlék egy
elmaradt előadásról,
az az élet-halált jelentő
deszkákon, padsorokban
ólálkodó csöndről,
meg-nem-élt
életekről?

Kinek kell?

DOBOSY TÍMEA
munkája

Zágorec-Csuka Judit

Zrínyi Miklós költői nyelvének ereje és sajátosságai

1. kép: Zrínyi Miklós, költő és hadvezér (1620–1664). Jan Thomas festménye a 17. század közepéről. (Dátum, 1662 és 1663 között.)

I. Bevezető gondolatok

Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér eposzának a nyelvében felfedezhetők a nyugat-dunántúli, göcseji, részben somogyi nyelvjárás sajátosságai is, amelyek meglátásom szerint a muravidéki magyarok nyelvében is jelen vannak. A szavakat a nyelvi elemzésemhez a Szigeti veszedelem 2016-ban újra kiadott eposzából gyűjtöttem ki. Mint, ahogy Beke József írta a Zrínyi-szótár tájékoztató részében: „Zrínyi szövegeinek olvasásához különös figyelemre, a nyelvi régiességek iránti érzékenységre van szükség.”¹ Zrínyi Miklós archaizmusait olvasva még erőteljesebben megerősített a költő nyelvhasználata abban, hogy a muravidéki magyar nyelv gyökereinek száalai Zrínyi szépirodalmi nyelvéből is eredeztethetők.

1 Beke 2004, 23.

2. Zrínyi Miklós, a 17. század közéletének és irodalmának kiemelkedő szereplője

A politikai-hatalmi szempontból szétszabdalt országban a kulturális javak szabadon vándorolhattak, s ezzel a tragikus körülmények ellenére sikerült egyfajta szellemi-kulturális egységet fenntartani, sőt erősíteni. Ebben a szellemi erősítésben játszott nagy szerepet a reformáció. A reformáció, amelyet nálunk is természetesen a katolikusok indítottak el: „A közvélemény úgy vélte, főleg a ferences barátok prédikációi nyomán, hogy a törököt és az ország pusztulását Isten büntetésként mérte a magyarságra.”¹ Ugyanez a gondolat jelenik meg *A Szigeti veszedelem* című eposza elején is: „De Isten ostora mast szállott reájuk, / Fösvénység, gyűlölség uralkodik rajtok, / Nincs szeretet köztök, sem okos tanácsok, / Kiért erőben van fényös koronájuk.” (Első ének, 58. versszak.)²

A nyelvek adottságait, lehetőségeiket tekintve egyenlő értékű-

ek, ám fejlettségüket és helyzetüket tekintve egyenlőtlenek. Az élen a globalizáció és a gazdasági expanzió hajtómotorjaiként szolgáló nyelvek, utolsó helyen pedig az államisággal, államnyelvi státusszal nem rendelkező, kis beszélői létszámú, veszélyeztetett vagy éppen már a kihalás szélére került nyelvek állnak. Jelenleg Csáktornyan, ahol Zrínyi Miklós, a költő *A Szigeti veszedelem* című eposzát írta, már nem beszélnek a magyar nyelvet. Ebből a nyelvi perspektívából nézve is érdekes megközelíteni Zrínyi Miklós költői nyelvének a sajátosságait.

Balázs Géza nyelvészprofesszor írta *Trianon: nyelvi korszakhatár* című tanulmányában, hogy: „A határon kívül vannak tömbmagyar területek (Szlovákiában Csallóköz; Romániában három székely megye: Hargita, Kovászna, Maros megye, utóbbi csak részben tömb), vannak a magyar nyelvvel szoros kapcsolatban lévő területek (végig az északi nyelvhatár, Kárpátalja, a Partium egy része, Vajdaság s egy egészen parányi terület Szlovéniában, Lendva

1 Nemeskürty 2003, 64.

2 Balázs 2017b

környékén, illetve Ausztriában Burgenland). Vannak a magyar nyelvi tömbtől távolabb lévő, de még mindig nagyobb tömböt alkotó nyelvszigetek. Vannak önmagukban álló, már tömb nélküli szórványok, ahol még mindig számottevő magyarság él. Vannak olyan szórványok, ahol már csak elvétve akadnak magyarok”.³

Számomra, aki Szlovéniában, a Muravidéken, Kapcán, Lendvától 7 és Csáktornytól 25 km-re élek, úgy érzem, hogy hordozom a nyelvhasználatomban Zrínyi Miklós szókinsét, amely 450 év távlatából sem halványult el. Amikor Lendván gimnáziumba jártam és Zrínyi Miklós barokk eposzát tanultuk irodalomból, már akkor érzetem Zrínyi eposza nyelvének az erejét és a saját identitásomat is megerősítette.

Zrínyi Miklós életműve magyar szókészletének áttekintéséhez jó alapot szolgáltathat Beke József 2004-ben kiadott Zrínyi-szótára. A szótárban Zrínyi életművéből kigyűjtött 127.504 szóelőfordulásból 6882 címszó szerepel, ennek 22,7%-

a tekinthető archaizmusnak (mert a mai értelmező szótárunkban nem található). A XVII. századi nagy elődünknek, Zrínyi Miklósnak nyelvhasználatát érdemes volt szótárba foglalni. Beke József e műve minden bizonnyal nem csupán Zrínyi szerzőgázó (szép)irodalmi tevékenységének, hanem (mint korábban Bánk bán szótára is) a magyar nyelv régi állapotának és közvetve a mainak a jobb megismeréséhez is vezet. S e tekintetben cáfolja és megérteti a hajdani gróf szerénységét: „*Nem irom pennával, / Fekete téntával, / De szablyám élivel, / Ellenség vérivel, / Az én örök hiremet.*”⁴

Közismert, hogy a 17. század magyar nyelve eléggé kimaradt történeti nyelvészetünk érdeklődési köréből. S amikor e hiányok pótlásának sorában megjelenik egy olyan feldolgozás, amely a századnak irodalmi és nyelvi szempontból egyaránt kiemelkedő alkotóját írói szótár tükrében állítja elénk, ez Benkő Loránd 2004-es megítélése szerint „valóságos telitalálatnak minősíthető”. Zrínyi Miklós személyisége,

3 Balázs 2020

4 Az írói szótárakról lásd: Büky 2005; Balázs 2014, 2017a

életműve számos értékkel rendelkezik: „igen széleskörű általános műveltsége, amely az élet különféle területeit átfogta: a főúri-udvari életét, a politikáét, a hadművelését, a gazdaságét, az irodalomét, a művészetekét.”⁵ Továbbá a népi életnek, a hagyományoknak, a gondolkodásmódnak, a szokásoknak az ismerete, különösen magyar és horvát népi viszonylatokban: ugyanakkor a másik oldalon a nyugati, főként német és olasz kultúrában való jártassága..., több magyar nyelvi réteg ismerete..., nagyon tág idegennyelv-tudása...” S persze mindezzel számos műfajban teljesebben ki Zrínyi életművében: líra, epika, próza, vitairat, szakmai fejtegetés, levelezés stb.

Zrínyi Miklós *A Szigeti veszedelem* című eposzát 2016-ban a Magyar Napló újra kiadta. Az újra kiadott eposzt Orlovsky Géza rendezte sajtó alá és előszót is írt hozzá: „Jelen kiadás számára mi is az 1651-es bécsi kiadását vettük alapul. A szöveget a feltételezhető eredeti hangzást – a régies és a nyelvjárási alakokat – megőrizve modern helyesírással

írtuk át. Különösen a központozás és a nagybetű használata terén igyekeztünk az értelmet megvilágító modernizálásra”.⁶

3. Hangtani sajátosságok

A magánhangzók és mássalhangzók használatában számos archaikus és tájnyelvi változat figyelhető meg:

(1) **ü/ű-zés:** Istentől: *Istentül*, **Őszentsége:** *Űszentsége*, *őreájuk:* **űreájuk**, *jön:* *jűn*, *hitre:* *hűtre*, *ettől:* *ettül*, *kővár:* *kűvár*, *tetőled:* *tetüled*, **ővele:** *űvele*, *kijöjjenek:* *kijűjjenek*, *ing:* **üing**, *szívem,* *szívednek:* *szüvem*, *szívednek,* *kösziklát:* *kűsziklát*, *idővel:* **üddövel**

(2) **ö-zés** (a déli nyelvjárásokra általában jellemző): *lelkeket:* *löl-kömet*, *felhő:* *fölyhő*, *rejték:* *röjtök*, *késedelmesség:* *kösödelemesség*, *becsülettel:* *böcsülettel*

(3) **nyílt é-zés:** *tekinti:* *tekénté*, *segít:* *segét*

(4) **nyílt a-zás:** *most:* *mast*, *de ellentétesen is:* *karvaly:* *karvoly*

(5) **a helyén illabiális á:** *miattad:* *miáttad*

(6) **Egyes magánhangzók rövidülése:** *sóhaj:* *sohaj*, *úgy:* *ugy*

⁵ Padányi 2021, Négyesi et al. 2014.

⁶ Orlovsky 2016

(7) *ű helyén í*: bűneinkért: *bínein-kért*

(8) **Hosszú-rövid szembeállítás e tövű igékben**: kel: *kél*, vevén: *vévén*, leteszi: *letészi*, ver: *vér*

(9) **Egyes mássalhangzók megnyúlása magánhangzóközi helyzetben**: esőjének: *essőjének*, kegyelmesek: *kegyelmessek*, engedelmesek: *engedelmessek*, sebesek: *sebessek*

4. Alaktani kérdések

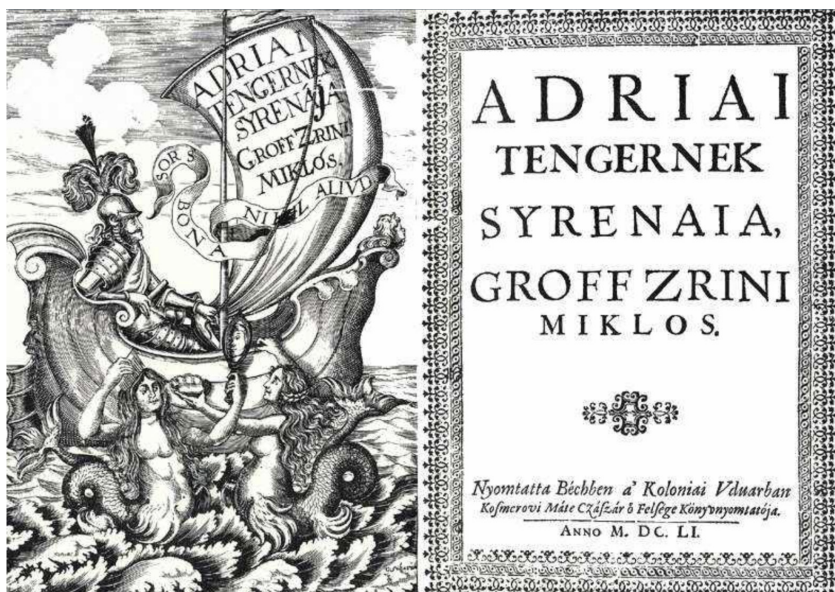
(1) **Palatális ny-ezés, pl.: főnévi igenév -ni** képzője a nyelvjárási *-nya*, *-nyi*: *sírni*: *sírnya* – pl. „Miért hagyod *sírnya* te kemény szűvedet, // Mint egy kis leányzó?” (IX., 81. vszk.); **olykor ellentétes folyamat: márványnál**: *márvánnál*, reménység: *reménség*

(2) **A -ból, -ből ragok helyén a nyelvjárási -bul/búl, -bül/bül**: hegyből: *hegybül* (hegybül érkezett), rettegéstől: *rettegéstül*, várból: *várbul*, barlangól: *barlangbül*, kapuból: *kapubul*, dombról: *dombrul*, ágból: *ágbul*, napból: *napbul*, csillagokból: *csillagokbul*.

(3) **A -ról/ről ragok helyén -rul/rül**: hegyről: *hegyrül*

(4) **A magánhangzós (elbeszélő) múlt használata és stilisztikai ereje**. Az elbeszélő múlt idejű igealakokat (*leszálla, látá, ada, fujtá, indítá*) a mai köznyelvi írásbeli vagy szóbeli kommunikációban nem használjuk, de megértjük. A magyar középkor végére már láthatóan funkcióját veszített, de alakilag gazdag múltidőrendszert stilisztikai, esztétikai szempontból vezérelve újraélesztették a költők, írók a magyar újkorban, noha a beszélt nyelv már a 16. századtól folyamatosan elszakadt a használatuktól. A hétköznapi ember első találkozása az elbeszélő múltú igékkel éppen az írók, költők műveinek olvasásakor történik. Ilyen alkotások lehetnek Tinódi, Zrínyi, Balassi, Mikes munkái.⁷ Zrínyi Miklós eposzában archaizáló vagy nyelvjárási stíluselemként fordul elő az elbeszélő múlt. Az -a/-e, -á/-é magánhangzós vagy elbeszélő múlt alakjai: *elesék, meglátá, lemosá, külde*; „Zrini vitéz lovárul ottan *leszálla*”, „szomorúságát Zrini *hogy látá*”, „Szerencse

7 Kecskés 2006.

2. kép: Zrínyi Miklós: Adriai tengernek Syrenaia. Címlap, hasonmás kiadás. Akadémiai Kiadó – Helikon, 1980.; Szubaritsch György rézmetszete Zrínyi művének címlapjához: Adriai tengernek Syrenaia. Bécs, 1651.

kezekbe egy törököt *ada*”; „trombitát *fujatá*, bástyának *indítá*”, „felkelvén *ágyából ű megparancsolá*”.

(5) **Az összetett múlt (áll *vala*) gazdag skálája is felfedezhető az eposz I. énekének II. versszakában:**

Megindult ezekért méltán ű haragja,

Azért Mihály arkangyal magához hívá,

És kemény haragjában, így parancsolá:

(Üszentsége előtt arkangyal áll *vala*).

Vagy a III. ének 100. versszakában (mondja *vala*): „Együtt az csapással eztet *mondja vala* ...”

(6) **Passzív szerkezetek használata:** „Zrini *kijüve*”; „várba belépék... szép szó *adatik*”; „nagy asztalok megvetetének”; „szép piros hajnal *eljöve*”; „idő nem *múltván*”

(7) **Kettőzött tárgyrag:** ezt: „Könnyen török császár *eztet* elvesztheti.” (VIII., 74. vszk.; „Együtt

az csapással eztet mondja vala...”
(III., 100. vszk.)

(8) **régi, nyelvjárási:** „nem éred az üdőt” (nem fogod megérni azt az időt)

(9) **Határozott névelő, mint mutató névmás:** *az Dráva vizei, az tigris, az kinek*

(10) **Régies szóalakok:** könnyem: *könyvem*, pedig: *penig*, vagynak: *vadnak*, hiába: *heában*, turuncs: *narancs*, tombitát: *trombitát*

5. A halál motívumainak metaforái Zrínyi Miklós eposzában

A szigetvári Zrínyi Miklós és a katonái elkötelezetten és hősként élik meg az eposz történetében a halálukat, amely összefonódik a személyes ügyükkel – Szigetvár és a haza – megvédésével. Önfeláldozóan halnak meg a hazájukért. De ez boldogítja őket, hiszen a halálukkal jutnak el az Istenhez, aki megérti az önfeláldozásuk lényegét és feloldja a bűneiket.

A halálukat a keresztény hit és erkölcsiség koszorúzza meg. A szigetvári vitézek bátran mennek a halálba, hiszen vitézségük által nyerik el az örökkévalóságot.

Élükön a szigetvári Zrínyi Miklós áll, Szigetvár Hectora, akinek hősi halála példakép az utókor számára. Zrínyi Miklós mélyen hitt Istenben: »De jól van, ha úgy van, mint Isten akarja ...« (VII.,35.), és tudta, hogy - »Emberben peniglen soha nem újul vér.« - vagyis az ember élete mégiscsak rövid, testében nem »ifjúl meg többé«, vagyis »megvéheszik« mint a föld, amely elveszíti a szépségét, az ember is elmúlik beleolvad a természetbe, lemerül: »Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó, / órám tisztességes csak légyen utolsó. / Akár farkas, akár emésszen meg holló: / Mindenütt felyül ég, a föld lészen alsó.« A jó halál indoklásához: »Tartozunk őrizni életünket, valameddig lehet tisztességgel, arra nézve, hogy hazánknak többet szolgálhassunk. De viszont a dicsőőségnek törvénye az, hogy kívánjuk a halált, mikor életünk tovább tisztességes nem lehet. Azt mondja a török: Ja deulet basuma ia güzgün desüme, azaz: Avagy holló hasamra avagy tisztesség fejemre. Azért ne irtozzunk se a haláltul, se annak formájától. Es temetésünkről is mihaszna sopán-

kodnunk? Sok vitéz embereknek holló gyomra volt koporsója, annál inkább fenmaradt a nevek. Coelo tegitur qui non habeturnam, et undique and Superos tantundem est via.» (Zrínyi Miklós Vitéz hadnagy). Ez a meggyőződés húzódik meg az eposzában található, halállal kapcsolatos metaforákban is.

III. ének: „És nyomozni kezdé császárnak nagy táborát; // De ugy is megtalálá maga *halálát*.” 7. vszk.

IV. ének: „De semmi ez, életem az jó híreddel, // Szigetvár hamujában *temetődik el*.” 25. vszk.; „Német, mely tégedet az *föld alatt* kíván...” 30. vszk.; „De ha bűneinkért az Isten bennünket // Megver, s kezetekbe adja életünket...// *meghalunk* örömet, de ti elvesztünk // Nem fogjátok nevetni, s keresztényeket.” 46. vszk.; „Élettől, szavától egyszerűs mind *elválék*.” 63. vszk.

VI. ének: „Sok véres csuklásban élete *elröpült* // Véréteél s hűségteül egyszersmint *teste hült*” 108. vszk.

VII. ének: „Rettenetös *halált* őkeziben vive.” 22. vszk.; „lelkeket kifűjják...” 26. vszk.; „Mint harmat nap előtt, mint hó a tűz előtt *eltűnsz*...” 40. vszk.; „Ember penig, az ki isten formára // Meg van éke-

sítve Isten ábrázatára, // Hogyha elérkezik *utolsó órára*, // nem fél, s meg nem újjul, // de *mégyn halálra*.” 42. vszk.; „Ottan meleg *véredet* hazáért *hullattad* // Örök boldogságra szentek fordítják.” 48. vszk.; „Széles úton lelke *testébül* kibújik.” 57. vszk.; „Azon élte kimegyén s *száll* belé a *halál*.” 83. vszk.

IX. ének: „*okádja* sok *vérét*...” 49. vszk.; „ottan *vész el*...” 65. vszk.; „*Leesik* Juranics, mint egy szép virágszál // Kit kegyetlen munkás nagy vassal *lekaszhál*...” 73. vszk.; „Társa mellett *lelkét* Istenhez *bocsátá*...” 76 vszk.; „Míg aznap meg nem áll, míg az magyar nemzet // Karddal oltalmazza az keresztény hitet...” 78. vszk.

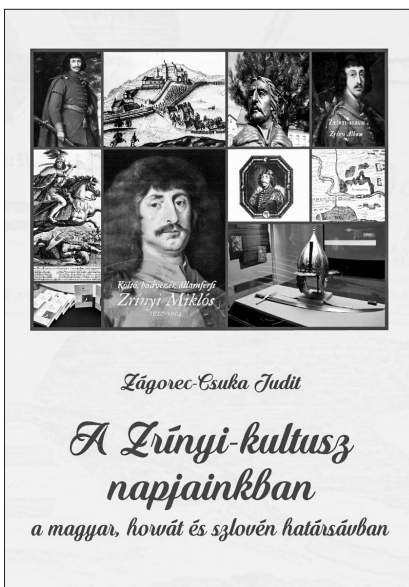
XX. ének: „zegényt teljességgel *lölke elhagyja*...” 44. vszk.; „*okádja* sok *vérét*...”; „Radován *ledül*, mint egy tölgyfa...”; „Megnyitja gégejét, merre *bement halál*.” 73. vszk.; „Társa mellett *lelkét* Istenhöz *bocsátá*.” 76. vszk.; „*kéréd te* öcsédnek *lelkét* // Feneketlen Pokolba...” 80 vszk.; „Itt már sok *török hull*, mint tűz előtt a nád, // Melyet pásztor tavasszal gyújtogat.” 101. vszk.

XXI. ének: „Johia Zaim is Pál miát életét // Föld alá *bocsátá*, de Pálnak

gégéjét // Megnyitá Beriel szablyája...” 87. vszk.; „Zrin mely rettenetes harcát indított? // Miképpen előtte az pogány test hullott, // Mint szalma tűz előtt, oly hirtelen omlott...”; „Élsz-e? // Török szablya vagy megemésztett?” 95. vszk.

XXII. ének: „Erős Zríni dárdájátul megemésztöttek, // Hány ezer muszalmán fekszik ő mellett, // Prédául hollóknak s körösztyén ebeknek.” 59. vszk.

XXV. ének: „Ne írtózzunk azért mi halálba menni, // Mely örök öröme grádicsot fog adni.” 5. vszk.; „Mi vitéztül éltünk, mi vitéztül meghalunk, // Egész ez világnak evvel példát hagyjunk.” 6. vszk.; „De halálakor is Szigetnek Hectora, // Hogy ő bátran nézhet szemmel a halálra...” 16. vszk.; „Nem mér, az nagy bánhoz közel menni senki, // De jancsár golyóbis Zrínyit földre veti. 106. vszk.; „Így mondván derekában ketté szakasztá, / Vérért és életét az földre bocsátá, / Átkozódva lelkét császár kiindítá.” 99. vszk.; „Ő vitéz véréért vedd kedvedbe fiát!” 109. vszk.

3. kép: Zágorec-Csuka Judit: A Zrínyi-kultusz napjainkban a magyar, horvát és szlovén határsámban. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület; Lendva: Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, 2020.

Zrínyi Miklós halálmotívumai stílusának alapvető ismérveirez tartoznak, hiszen ő is részt vett a törökverő harcokban, amikor viszsztatért itáliai körútja után (1637) Csáktornyára, és átvette a birtokait, amelyeket gyarapítani és védeni kellett. S tette ezt egészen haláláig (1664). A költőt dédapja és apja pél-

dája vezette egész élete során, sőt, ezt fölülmulni is igyekezett. Igaz „professiója” a „hadakozás” volt. Orbán pápa ajándékkönyvében a következőket dedikálta neki: „*Hős nemzedék, csak hős ivadékot ád...*” Ennek a hősiességnek a metaforáit eposzának a nyelvében is felfedezhetjük. Különösen azokban a verssorokban éreztem lüktető erőt és energiát, amelyek a halál motívumait ábrázolták, azokat az önfeláldozó embereket, akik Szigetvár és a magyar haza megvédéséért hunytak el, de az ellenséges török vezérek és katonák haláláért is ez volt az ár.

5. Az identitásmegőrző metaforák

Identitásunk legfontosabb alapja a múlt, amely tartást ad és biztos alapot a jövő megtervezéséhez és kiépítéséhez. Zrínyi eposzában számos metaforát találtam erre vonatkozólag is. Néhányat kiemelnék közülük, amelyek ma is fontosak az ember életében: Isten, elköteleződés, elmúlás, az identitás megvallása, hit, sors, életcélok stb.

„Ember penig, az ki *isteni formára*,
/ Meg van ékesítve isten ábrázatára,

// Hogyha elérkezik utolsó órára, /
Nem tér, s meg nem újul, de *méggyen*
halálra.” (VII., 42. vszk.)

„Az mi monarchiánk oly nagy és hatalmas, / Semmi külső *erő nem* lehet *ártalmas*.” (VIII., 67. vszk., értelmezés: elkötelezett híve a monarchiának is, hiszen a nemzetek feletti elit tagjaihoz tartozott.)

„Esmerem távulról vitéz Mársnak fiát, / Esmerem, esmerem, mint járatja lovát, // Ez én vitéz öcsém, mind *magyar*, mind *horvát*, / igazán szereti, mert látjuk, hazáját.” (XIV., 4. vszk.)

„Kik *voltunk* életünkben, most is azok *vagyunk*.” (XXV., 8. vszk., értelmezés: van miért meghalniuk, példát akarnak mutatni.)

„... a hadverő isten a koszorút Zrínyinek // és ezt *menyországban* fogja csak *viselni*...” (XXV. ének, 42. vszk., értelmezés: nyerni csak a magas egekben fog, ott is megkoronázza.)

„Míg aznap meg nem áll, míg az magyar nemzet, / Karddal oltalmazza az *keresztény* hitet.” (IX., 78. vszk., értelmezés: a keresztény hitért akár karddal is harcol a magyar nemzet.)

6. Metonímiák

A metonímia névátvitelen alapozik: a név térbeli, időbeli, anyagbeli érintkezésen vagy ok-okozati kapcsolaton keresztül más jelentést vesz fel. Stílushatása a két jelentés közti kapcsolaton alapul. A köznyelv is gyakran él vele, és gyakori az irodalmi alkotásokban is, főként a költészetben. Példa az eposzban felbukkanó metonímiákra:

„Visz tízezer szablyát beglerbék magával...” VI., 57. vszk. (szablyát visz – katonát visz; anyagbeli kapcsolat)

„Mi is erős kezünkbe vasat hordozunk...” (VIII., 95. vszk. (vas – fegyvert helyettesít, anyagbeli kapcsolat)

„Öszvekeveredik szablya szablyával...” XV., 71. vszk. (katona katonával keveredik össze; anyagbeli kapcsolat)

„Ötszázan maradtunk, de mind koporsóhoz / Sebek miát közelebb vagyunk, sem világhoz.” (XXIII., 90. vszk.; ok-okozati kapcsolat, ötszáz katonára vonatkozik)

7. Különleges metaforák

Változatosak Zrínyi egyes egyedi költői képei, metaforái, megszemélyesítései. Zrínyi nyelvének s egyáltalán a régi nyelvnek különleges ízét-zamatát éppen ezek a metaforák adják: ⁸

Gyöngé túvel varrott szép sátorernyőket, // Szomjuság-megoltó, jó szagos vizeket.” (III., 35. vszk., Gyöngé túvel varrott: finoman, művészettel; Szomjuság-megoltó...: illatosított hűsítő)

„De kötve vagy, szerencse, az én lábomhoz, // Mert elfutnál volna eddig gonoszomhoz...” (III., 39. vszk., gonoszomhoz: ellenségemhez)

„Uram, te Felségedet arra is kérem, // Látod, immár az vénség majd elér engem...” (II., 76. vszk., vénség elér: megöregszik)

„De kötve vagy, szerencse, az én lábomhoz, // Mert elfutnál volna eddig gonoszomhoz...” (II., 39. vszk., nem fut el a szerencséje az ellenségéhez)

„Sziget bátyája is féltébül mozdul meg!” (VII., 20. vszk.)

8 Beke 2004

4. kép: Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér lendvai emlékezethelye a Muravidéki Horvátok Egyesületének Zrínyi Központjában és annak az udvarán, Lendván a Fő utcán. Zrínyi Miklós mellszobrát Marijan Mirt szobrászművész alkotta.
(Fotó: Tomaž Galič)

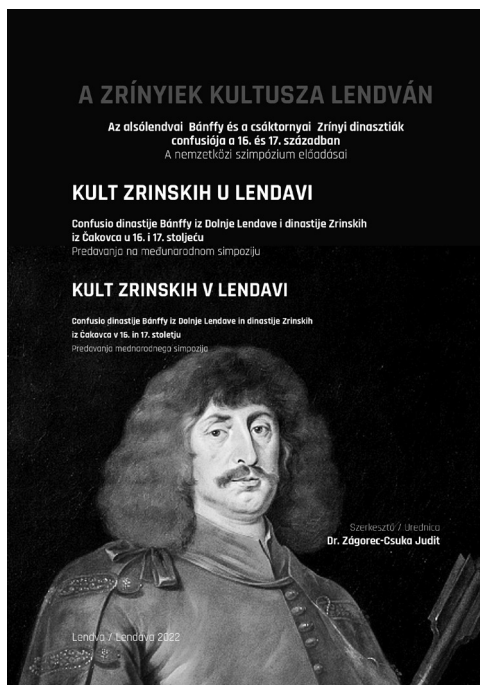
„Meghagyá Zríni Miklós pat-
tanyusoknak, / Ágyúbul köszöntést
töröknek adjanak.” (VII., 21. vszk., az
ágyúdörej elindítja a harcot)

„Alól az föld robog, repedez, mint
egy jég, / Sziget bástyája is féltébül
mozdul meg.” (VII., 20. vszk. féltébül
– félelmében, ijedtében)

„Ki veszélyt kezemen hoztam...”
(XV., 80. vszk., veszélyt fegyverem-
mel kezemben hoztam)

„Most fogát sárkányok köszörülték
reánk...” (XXIII., 92. vszk., meg akar-
ták őket ölni, elpusztítani)

„Míg aznap meg nem áll, míg az
magyar nemzet // Karddal oltal-
mazza az keresztény hitet...” (IX., 78.
vszk., a keresztény hitet összekötöt-
te az étellel)

5. kép: A Zrínyiek kultusza Lendván: Az alsólendvai Bánffy és a csáktornyai Zrínyi dinasztiák confusiója a 16. és 17. században. Lendva: Pomurje Horvát Kulturális Egyesület, Muravidéki Magyar Tudományos Társaság. 2022. A háromnyevű – magyar, szlovén, horvát – tanulmánykötet címlapja (Szerkesztő: Zágorec-Csuka Judit).

8. Zrínyi tájszavai

Zrínyi tájszavai között első helyen a helyi nyelvjárásra jellemző alaki tájszavak állnak, de nagyobb számban

találhatunk még a történetiségből adódóan jelentésbeli és valódi tájszavakat is.

„Ellepték az földet ezek, mint az hangyák, / Avagy szélös mezőben az sok *kalangyák*...” (I. 91. vszk. *kalangyák*: búzakeresztek, amelyekbe aratáskor a kérébe kötött gabonát rakják)

„Engedd meg, hogy neve, // mely *mast* is köztünk él, // *Bűvüljön* jó hire, valahól nap jár-kél...” (I., 6. vszk. *mast*: most; *bűvüljön*: bővüljön)

„Szép keresztyén *hütöt* lábok alá nyomtak...” (I., 12. vszk. *hütöt*: hitet)

„Ah, háládatlanok, és merték *elhadni*...” (I., 18. vszk. *elhadni*: elhagyni)

„Azt tudnád *távuľrul*, hogy *sivó* ördögök...” (I., 76. vszk., *távuľrul*: távolról; *sivó*: süvöltő)

„Uraságot adtál, kivel én *megérem*, // S vitéz szíűel áldottál, s van *böcsüetem*...” (II., 68. vszk., *megérem*: megérdemlem, *böcsüetem*: becsüetem) vagy „Azért én azt mondom, jobb még *böcsüettel*, // Míg nagyobb károk nem vallunk keservvel.” (XIII., 47. vszk., *böcsüettel*: becsüettel)

„Vagy ha könnyű *evét* ugrik fárul fára.” (II, 35. vszk., *evét*: mókus)

„Ne félj, mert nem *héában* érted megholtam.” (II, 79. vszk., *héába*: hiába)

„Ablak felé üle, öszvehajtván lábát...” (III., 31. vszk., öszvehajtván lábát: törökülésben)

„Örül az szerencse ember esésében, // Azért ő elveszi, *teszi csaknem égben...*” (IV., 3. vszk., *teszi csaknem égben*: az égig felemeli)

„Minden kis *veréték*, mely lórul csöppenik...” (VIII., 3. vszk., *veréték*: veríték)

„Akinék szívében arany közép tart *súlyegyent*, // azt nem nyomorítja rozzant putri szennye, // nem nyomorítja bántó // udvari pompa.” (súlyegyen: régies szó az egyensúlyra)

„Sőt minden termete *deliább* nálánál...” (XXII., 4. vszk., *deliább*: daliásabb)

„Miért hagyod *sírnya* te kemény *szűvedet...*” (XX., 81. vszk., *sírnya*: sírni; *szűvedet*: szívedet)

„az *hun* látja társát...” (XX. 70 vszk., *hun*: hol; a muravidéki mai magyar nyelvjárásban is használatos a *hun* tájszó: Hun vagy?: Hol vagy?)

„*megvénheszik* az föld...” (VII., 42 vszk., *megvénheszik*: megvénül, megöregszik)

„ora likja, orcája, páncérüng, fölibe...” (VIII. 1. vszk., 2. vszk., 5. vszk. – lyuk, arca, ing, fölé);

„De kész *szűvvel* várja szerencse forgását...” (III., 5. vszk., *szűvvel*: szívvel)

„Páncérát, fegyverét magára *fölvészi*, // Urának jó kardját *oldalára tész*.” (XIII., 10. vszk., *páncér*: páncél, *fölvészi*: felölti; *oldalára tész*: fölfegyverkezik)

„Az kiket *oroszlányoknak* tartottunk, // *Úgy megszeligyültek*, mint ölyv előtt vad tyúk.” (XXIII., 44 vszk., *oroszlányok*: oroszlánok; *megszeligyültek*: megszelídültek)

„Ihon *jün* Zríninek ragyagó csilaga, Ihon mozdulhatatlan tramontanája...” (XIV., 1. vszk., *jün*: jön, *tramontan* (olasz eredetű szó): sarkcsillag)

„és az *várbul* kimegyen...” (XXV., 55. vszk., *várbul*: várból); „*oroszlán barlangbul...*” (XXV., 56. vszk., *barlangbul*: barlangból); „az külső *kapubul...*” (kapubul: kapuból)

„messzi *dombrul...* *rettegéstül...* *hegybül* érkezett...” (XXV., 61. vszk.,

6. kép: A költő és hadvezér Zrínyi Miklós magyar, szlovén és horvát nyelvű emléktáblája Lendván a Fő utcán, a Pomurje Horvát Kultúregyesület horvát házának falán. Az emléktábla Zrínyi-portróját Orbán Péter grafikus készítette, Lendva, 2022. (Fotó: Tomaž Galič)

63. vszlk., dombrul: dombról, rette-
géstül: rettegéstől; hegybül: hegy-
ből)

Sajátos (valódi) tájszó Zrínyinél
a *harap*, ugyanis nem igei, hanem
főnévi formában szerepel:

Halál formára jár bán törökök
között,

Mint az lángos harap, ha nádban
ütközött,

Mint az sebes vizár, ha hegybül
érkezett:

Oly kegyetlenségben Zrini most
öltözött. (64. versszak)

A harap jelentése: *avar*, a *lángos* *harap* jelentése: tüzes avar, vagyis a tűz belemar az avarba. A régi tájnyelvi szó értelmezésével foglalkoztak a nyelvészek, Sántha Attila székely írói tájszótára további kapcsolatot sejtet, ahogy erre Balázs Géza felhívja a figyelmet: „Nagyon szép régi szavunk a *harap*: lehullott, száraz falevél, avar. A szótár utal arra, hogy más tájszótárak is följegyezték, van rá nagyszalontai, szilágysági adat. De ennél is fontosabb: a nem székely Zrínyi Miklós Szigeti veszedelme: „Halál formára jár bán törökök között; / Mint az lángos harap, ha nádban ütközött”. Sokan nem értették itt a harap szót, igének gondolták, pedig főnév: avartűz, égő avar (Beke József: Zrínyi-szótár). Kétségtelen, hogy a székely szótár további adatai gazdagítják a szócsaládot: harapégés, harapégésgomba, harapégtégomba, harapica.”⁹ És még mennyi nyelvi kincs, mennyi nyelvi érték rejlik a Szigeti veszedelem szövegében, amely érdemes a megismerésre, boncolgatásra!

Az *eperj* jelentése (ebben a Mura-

vidéki nyelvjárási alakban) nem a mai, hanem a Zrínyi korában létező ún. erdei szamócát jelentette, amely 10-20 centis indájával alkalmas lehetett arra, hogy karikába, csokorba kössék kedveskedő ajándéknak, de az sem lehetetlen, hogy valamilyen dísznövényre vonatkozik a kifejezés.¹⁰ A Muravidéken még ma is az erdei szamócát nyelvjárásban *epörgyének* nevezik. Valószínű Zrínyi Miklós is erre az erdei gyümölcsre gondolt, amelyet írásban is megnevezett.

9. Miért kellene ma olvasni Zrínyi eposzát?

„Én azt akarom kihozni ebből, hogy ki-ki használjon, szolgáljon hazájának, amint legjobban lehet, és ne válasszon magának könnyebbséget, könnyű professiót vagy életet, mert azzal nem hogy használna, sőt árt hazájának: hanem olyant, akiből a magyar nemzet tapasztalható hasznot vehet” – írta a költő és hadvezér Zrínyi Miklós a *Vitéz hadnagy* című hadtudományi művében. A mai olvasó Zrínyi Miklós elveit követve

9 Balázs Géza 2021b, 90.

10 Beke 2004

7. kép: A Zrínyi-empléktábla avatásának résztvevői 2022-ben a Pomurje Horvát Kultúregyesület horvát háza belső udvarán. (Fotó: Tomaž Galič)

tudna-e ma így élni? Hogy éljen ma az az ember, aki komolyan veszi Zrínyi szavait? Azt hiszem, hogy ma is lehet úgy élni, hogy Zrínyi Miklós elveit követjük és komolyan vesszük a szavait, amikor a hazának, a szűkebb és a tágasabb közösségünknek munkánk által hasznosat teszünk. Zrínyi Miklós költői szavai számomra különös identitáserővel bírnak annak ellenére, hogy bizonyos szavai archaikusnak hatnak. Zrínyi Miklós eposza megírásához erőt kért az istentől: *„Adj pennám-nak erőt, úgy irhassak mint volt.”* Ez

az isteni erő számomra most is megjelenik az eposzban, ha figyelmesen olvassuk a verssorait a 15 ének 1566 versszakában. Amikor újra végigolvastam a művet a koronavírus idején, rendkívüli szuggesztivitást és változatos szókinccset fedeztem fel a verssoraiban. Különösen azokban a verssorokban éreztem lüktető erőt és energiát, amelyek a halál motívumait ábrázolták, azokat az önfeláldozó embereket, akik Szigetvár és a magyar haza megvédéséért hunytak el, de az ellenséges török vezérek és katonák halálának is ez volt az ára.

A *Szigeti veszedelem* című művet a világirodalomban is egyedülállóvá teszi, hogy egy hadvezér írt eposzt hadvezér ősről: Zrínyi Miklós, Muraköz és Légrád örökös főkapitánya a szigetvári hős dédapáról, s közben beleírta magát is a történetbe, mintegy maga is eposzi hőssé válik.¹¹ Az első magyar eposz a Muraközben született meg (1646/47 telén), amely akkor is kétnyelvű (magyar, horvát) területnek számított. Arany János az eposz kompozíciójának erősségét, fenséges barokk szerkezetét, személyes ihletettségét, nyelvi erejét, a küzdelem, a természet, a szerelem, az önfeláldozás ábrázolásának gazdagságát csodálta benne. Költői eszközökkel megfogalmazott erkölcsi, politikai, katonai programja pedig ma is példakép lehet számunkra.

Zrínyi Miklós humanitását abban látom, hogy mélyen hitt Istenben: „De jól van, ha úgy van, mint Isten akarja...” (VII., 35. vszk.), és tudta, hogy – „*Emberben peniglen soha nem ujul vér*” – vagyis az ember élete mégiscsak rövid, testében nem „*ifjúl meg többé*”, vagyis „*megvénheszik*” (megvénül), mint a föld, amely elve-

szíti a szépségét, az ember is elmúlik beleolvadva a természetbe, lemerül: „*Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó, / órám tisztességes csak légyen utolsó. // Akár farkas, akár emésszen meg holló: / Mindenütt felyül ég, a föld lészen alsó.*” Zrínyi Miklós a Vitéz hadnagy című prózai művében a következőt fogalmazta meg: *De viszont a dicsőségnek törvénye az, hogy kívánjuk a halált, mikor életünk tovább tisztességes nem lehet. Azt mondja a török: Ja deulet basuma ia güzgün desüme, azaz: Avagy holló hasamra, avagy tisztesség fejemre. Azért ne irtozzunk se a haláltul, se annak formájától. Es temetésünköröl is mihaszna sopánkodnunk? Sok vitéz embereknek holló gyomra volt koporsója, annál inkább fenmaradt a neve. Coelo tegitur qui non habeturnam, et undique and Superos tantundem est via.*” Mindez azt is igazolja, hogy a költő a halálról írt metaforáit mély meggyőződéssel írta.

Mikszáth Kálmán az Új Zrínyiász című regényében a millennium korában feltámasztotta Zrínyi Miklóst, aki katonáival Budapestre érkezik, és tragikomikus jelenetek-

¹¹ Hausner 2018, 24.

ben kéri számon az egykori elveket. Mikszáth ironikus történelmi víziója egyszerre segíti Zrínyi Miklós alakjának felidézését és fennmaradását, egyúttal pedig történelmi önismeretünk fejlesztését. Az Új Zrínyiász egyben retorikai-stilisztikai stílusbravúr.¹²

10. Összegzés

Zrínyi Miklós költői nyelvének erejét és sajátosságait elemezve elmondhatjuk, ahogy Beke József nyelvész, szótáríró is megjegyezte a Zrínyi-szótára tájékoztató részében: „Zrínyi szövegeinek olvasásához különös figyelemre, a nyelvi régieségek iránti érzékenységre van szükség”. Zrínyi Miklós archaizmusait olvasva még erőteljesebben megerősített a költő nyelvhasználata abban, hogy a muravidéki magyar nyelv gyökereinek bizonyos számai Zrínyi szépirodalmi nyelvéből is eredeztethetők.

A költő nyelvének hangtani sajátosságaira jellemző a magánhangzók használatában az ü/ű-zés, az ö-zés és az é-zés, amely a dunántúli

nyelvjárásokra is jellemző, kivételesen a göcseji nyelvjárásra, amelyet a Muravidéken (Szlovénia) is beszélnek. Alaktani sajátosságok közé sorolható a főnévi igenév -ni képzőjének a nyelvjárási -nya, -nyi, használata. A költő az eposzában magánhangzós (elbeszélő) múltat és passzív szerkezeteket is használt. Zrínyi tájszavai között első helyen a helyi nyelvjárásra jellemző alaki tájszavak állnak, de nagyobb számban találhatunk még a történetiségből adódóan jelentésbeli és valódi tájszavakat is.

Zrínyi metaforái közül az eposzban kiemelttem a halál motívumának megformálását. A szigetvári Zrínyi Miklós és a katonái elkötelezetten és hősként élik meg az eposz történetében a halálukat, amely összefonódik a személyes ügyükkel – Szigetvár és a haza – megvédésével. A halálukat a keresztény hit és erkölcsiség koszorúzza meg. Az identitásmegőrző metaforáit az Isten, elköteleződés, elmúlás, az identitás megvallása, hit, sors, életcélok motívumai hatják hát,

12 Balázs 2008

8. kép: A Pomurje Horvát Kulturális Egyesület és a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság 2022. május 27-én a horvát és magyar kultúr- és társadalompolitika-történetben egyaránt fontos Zrínyi család jelentőségéről és szerepéről szervezett nemzetközi konferenciát *Az alsólendvai Bánffy és a csáktornyai Zrínyi dinasztiák confusiója a 16. és 17. században* címmel Lendvân a Városházán. (Fotó: Tomaž Galič)

amelyek rendkívüli módon sugesztívek. Zrínyi metonímiái az eposzában anyagbeli és ok-okozati kapcsolódásra, valamint többnyire a harci eszközökre, fegyverekre és a katonáira vonatkoznak.

Zrínyi Miklós *Szigeti veszedelem* című barokk eposzában nemcsak szépirodalmi élményt találhat az olvasó, hanem olyan szókinccset

is, amellyel a költő gazdagította a magyar nyelvet a 17. században, amikor az olvasás és az írás csak kiváltságosoknak adatott meg. A nyelvi élmény sem lebecsülendő, hiszen a régi magyar irodalom szövegeit annak nyelvi különlegességével együtt fogadjuk be. S ehhez manapság érdeklődés, türelem és akarat is kell! Az élmény ezt követő-

en nem maradhat el. Zrínyi Miklós 1648. július 5-én írta egyik levelében Batthyány Ádámnak Csáktornyról: „*Mi nem kicsiny emberek vagyunk, kicsiny csatázás és haszontalan járás, ha ugyan valami haszonnal van is, minekünk nemigen tisztességes; nagy vízben kell halásznunk, és nagy fába kell vágnunk az fejszénket, az mely ellenségünk romlásával és nagy hírrel düljön le.*”¹³

Hogy miért kellene kedvet adni Zrínyi Miklós eposzának az olvasáshoz? Mert megérdemli a költő, aki 374 év távlatából egy hősi eposzt hagyott ránk, amelynek illik ismerni a szellemi mondanivalóját a régi magyar irodalom bravúros nyelvezetének megformálásában és tükrében. A költő Zrínyi Miklós nagyjából 350 éve vetette papírra a szavait, az eltelt tíznél is több emberöltő alatt a nyelvünk sokat változott, ez pedig megnehezíti gondolataink megértését, stílusának élvezetét.¹⁴ A muravidéki magyarságnak szerintem pedig kifejezetten feladata, hogy olvassa és megismerje Zrínyi Miklós barokk eposzát, hiszen a szűkebb régiója

legismertebb klasszikus költőjéről van szó. Meríthetnek belőle erőt is a túléléshez a 21. században!

FELHASZNÁLT IRODALOM

Balázs Géza 2008. Az abdukció a modern nyelvtudományban, valamint igazolása Mikszáth Kálmán Új Zrínyiász-ában. In (Balázs Géza – H. Varga Gyula szerk.): *Az abdukció. Az abdukció logikája, szemiotikája.* 38–51. Budapest, Eger: Magyar Szemiotikai Társaság - Líceum Kiadó.

Balázs Géza 2014. Az írói szótár a nemzet múltjának átmentése. Beke József, a magyar írói szótárak “csúcstartója”. *Nyelvünk és Kultúránk*, 1-4.: 158-189.

Balázs Géza 2017a. Az írói szótár – a nemzet nyelvi múltjának átmentése. *Új Köznevelés*, 73/5.: 26–29.

Balázs Géza 2017b. A reformáció és a magyar nyelv. *Valóság*, 60. (11): 105-112.

Balázs Géza 2020. Trianon: nyelvi korszakhatár. *Magyar Művészet*, 2020/3. VIII/3.: 39–43.

¹³ Zrínyi Miklós válogatott levelei. 27. <https://www.scribd.com/document/370535863/zrinyi-miklos-valogatott-pdf> (Letöltve: 2025. 01. 04.)

¹⁴ Beke 2004

- Balázs Géza 2021a. *A művészet és a nyelv születése: szemiotika, művészetelmélet, antropológiai nyelvészet*. Budapest: MNYKNT–IKU.
- Balázs Géza 2021b. Székely nyelvjárási feredő –Sántha Attila írói tájszótáraiban. Sántha Attila: Bűhnagy székely szótár; Székely szótár küsebb s nagyobbacska gyermekeknek és cinkáknak. *Kortárs*, 2021/3: 90–97.
- Beke József 2004. Az írói szótár. In *Zrínyi-szótár. Zrínyi Miklós életművének magyar szókészlete*. (Szerkesztette: Beke József). 12.; 23.; 26. Budapest: Argumentum. (Zrínyikönyvtár V.)
- Beke József (szerkesztette) 2004. *Zrínyi-szótár. Zrínyi Miklós életművének magyar szókészlete*. Budapest: Argumentum.
- Benkő Loránd 2004. Előszó. In *Zrínyi-szótár. Zrínyi Miklós életművének magyar szókészlete*. (Szerkesztette: Beke József). 9-10. Budapest: Argumentum. (Zrínyikönyvtár V.)
- Hausner Gábor 2007. Zrínyi Ádám. In *A Zrínyiek a magyar és a horvát történetében*. (Szerkesztette: Bene Sándor - Hausner Gábor). 165-180. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Hausner Gábor 2016. Előszó. In *Zrínyi album*. (Szerkesztette: Hausner Gábor). 10-25. Budapest: Hadtörténeti Intézet és Múzeum – Zrínyi Kiadó.
- Hausner Gábor 2017. „Elméleti ellentéte Montecuccolinak?” A Zrínyi-próza és az egyetemes hadtudományi irodalom. In *Határok fölött. Tanulmányok a költő, katonára, államférfi Zrínyi Miklósról*. (Szerkesztette: Bene Sándor - Fodor Pál - Hausner Gábor - Padányi József). 95- 122. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont.
- Hausner Gábor 2018. *Zrínyi Miklós*. Sorsfordítók a magyar történelemben. Budapest: Kossuth.
- Kovács Sándor Iván 1985. *A lírikus Zrínyi*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Kovács Sándor Iván 2006. *Az író Zrínyi Miklós*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Lendvai, Paul 2012. Zrínyi vagy Zrinski? Két nemzet hőse. In *Magyarok - Győzelmek és kudarcok*. Budapest: Kossuth Kiadó.
- Nemeskürty István 2003. *Kis magyar művelődéstörténet. 5. kiadás*. Budapest: Szent István Társulat.

- Négyesi Lajos et.al.: Zrínyi-Újvár kutatása a terepen. In.: Hausner Gábor (szerk.): Hausner Gábor. A Zrínyiek és a honvédelem. (2014) ISBN:9789639543539.
- Orlovsky Géza 2016. Kiadásunk szövegéről. In *Szigeti veszedelem / Zrínyi Miklós*. Budapest: Magyar Napló. (Sajtó alá rendezte és az előszót írta: Orlovsky Géza.)
- Padányi József: The Works of Miklós Zrínyi on Military Science in the Collection of National Defence Values. In.: Zrínyi Miklós. Miklós Zrínyi and His Works on Military Science.. (2021)
- R. Várkonyi Ágnes 2001. Az egység jelképei a megosztottság másfél évszázadában. In «Kard és koszorú». Ezer év magyar uralmi és katonai jelképei. (Szerk.: Hausner Gábor - Kincses Katalin Mária - Veszprémy László.) 59-76. Hadtörténeti Múzeum Értesítője. Acta Musei Militaris in Hungaria 4. Budapest.
- Zágorec-Csuka Judit 2001. A zrínyifalvi erdő titka, (novella). *Irodalomismeret*, 12 (3-4): 22.
- Zágorec-Csuka Judit 2003. *A Zrínyiek nyomában*. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.
- Zágorec-Csuka Judit 2005. Csáktornyára vezető út. Zrínyi Miklós költő emlékére, (vers). *Pannon Tükör*, 20 (2): 12.
- Zágorec-Csuka Judit 2007. Epilógus, gróf Zrínyi Péternek, (vers). In *Lindua*, 1 (2/3): 106.
- Zágorec-Csuka Judit 2009. *Tragom Zrinskih*. Zagreb: Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság/Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj.
- Zágorec-Csuka Judit 2010. A Zrínyi főúri dinasztia kettős, horvát-magyar identitása. In *A muravidéki magyar könyvek világa*. 160-171. Pilisvörösvár-Lendva: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület-Muravidéki Magyar Tudományos Társaság.
- Zágorec-Csuka Judit 2014. Zrínyi Miklós titokzatos halála. In *Pannon Tükör*, 19 (6): 52-57.
- Zágorec-Csuka Judit 2014. Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér halálának 350. évfordulója. In *Naptár 2015*, 100-III.
- Zágorec-Csuka Judit 2017. A zrínyifalvi erdő titka, (novella). In *A szív akkumulátora*. 129-140.

Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

Zágorec-Csuka Judit 2019. A Zrínyi-kultusz napjainkban a magyar, horvát és szlovén határsávban = The Zrinski Family cult along the Hungarian-Croatian-Slovenian border. In. *Hadtudományi Szemle* = *Military science review*, 2019 (12). Különszám: 361-368. <http://epa.oszk.hu/02400/02463/00042/pdf/doi:10.32563/hsz.2019.1.ksz.24>.

Zágorec-Csuka Judit 2019. Kult Zrinskih danas u hrvatskom, mađarskom i slovenskom graničnom području. In *Zrinski – od Bribirskih Šubića do Čakovečkih Zrinskih (1102.-1347.-1546.-1671.-1703.)*. 32-40. Čakovec: Zrinska Garda Čakovec.

Zágorec-Csuka Judit 2019. Zrínyi-versek. In *Enigma*. 22-33. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.

Zágorec-Csuka Judit 2020. *A Zrínyi-kultusz napjainkban a magyar, horvát és szlovén határsávban*. Pilisvörösvár-Lendva: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület-Muravidéki Magyar Tudományos Társaság.

Zágorec-Csuka Judit 2020. Négyszáz éve született Zrínyi Miklós: Zrínyi-

kultusz a Muravidéken. *Népújóság, a szlovéniai magyarok hetilapja*, 2020. május 7. 64 (18): 8.

Zágorec-Csuka Judit (avtor/szerző, prevajalec/fordító, urednik/szerkesztő) 2022. *A Zrínyiek kultusza Lendván: az alsólendvai Bánffy és a csáktornyai Zrínyi dinasztiák confusiója a 16. és 17. században: a nemzetközi szimpózium előadásai* = *Kult Zrinskih u Lendavi: Confusio dinastije Bánffy iz Dolnje Lendave i dinastije Zrinskih iz Čakovca u 16. i 17. stoljeću: predavanja na međunarodnom simpoziju* = *Kult Zrinskih v Lendavi: Confusio dinastije Bánffy iz Dolnje Lendave in dinastije Zrinskih iz Čakovca v 16. in 17. stoletju: predavanja mednarodnega simpozija*. Lendva: Muravidéki Magyar Tudományos Társaság: = Društvo prekmurskih madžarskih znanstvenikov in raziskovalcev; Lendava: Hrvatsko kulturno društvo Pomurje: = Hrvaško kulturno društvo Pomurje.

Zágorec-Csuka Judit 2022. Zrínyi Miklós emlékezete Szlovéniában. In Hausner Gábor szerkesztette: *Zrínyi Miklós és öröksége*. 243-255. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.

Zágorec-Csuka Judit 2024. Zrínyi Miklós költői nyelvének ereje és sajátosságai. In *Lindua. Multikulturna, strokovno-družboslovna-literarnou-metnostna revija Občine Lendava / Lendva Község multikulturális, tudományos, társadalomtudományi, irodalmi és képzőművészeti folyóirata*, 18 (26): 64-72.

Zágorec-Csuka Judit 2025. Zrínyi Miklós költői nyelvének ereje és sajátosságai. In *Ésszel, mesterséggel. Tanulmányok a 65 éves Hausner Gábor tiszteletére*.

Zrínyi Miklós 1985. Török áfium ellen való orvosság. In *Zrínyi Miklós prózai művei*. (Főszerk.: Klaniczay Tibor. Szerk.: Kovács Sándor Iván). Budapest: Zrínyi Kiadó.

Zrínyi Miklós 2016. *Szigeti veszedelem*. (Sajtó alá rendezte és az előszót írta: Orlovsky Géza). Budapest: Magyar Napló.

Online publikációk:

Balázs Géza 2020. A magyar nyelv több részre szakítása. In *Édes Anyanyelvünk*, 42 (2): 3. (2020. április 24.) <https://anyanyelvapolo.hu/edes-anyanyelvunk-pdf/ea-2020-XLII-2.pdf> (Letöltve: 2024.12.08.)

Bence Lajos 2009. A Zrínyiek nyomában a Muraközben, Zágrábban, Sárospatakon ... In *Lindua*, 3 (6/7): 69-72. https://www.kl-kl.si/files/fb/periodika/lindua/lindua_2009-6-7/mobile/index.html#p=68, (Letöltve: 2024. 12. 25.)

Büky László 2005. Zrínyi-szótár. Zrínyi Miklós életművének magyar szókészlete. In *Magyar nyelv*, 101 (3): 363. (2005. szeptember). <https://www.c3.hu/~magyar-nyelv/05-3/buky.pdf> , <https://epa.oszk.hu/00000/00032/00026/pdf/>, (Letöltve: 2024. 12. 15.)

Kecskés Judit 2006. Valóban megértik a mai diákok az elbeszélő múlt idejű igealakokat? In *Magyar nyelvőr*, 130 (3): 362-363. <http://nyelvor.c3.hu/period/1303/130310.pdf> (2020. 07. 23.)

Négy évszázaddal ezelőtt született Zrínyi Miklós. In *Magyar Nemzet*, 2020. május 1., <https://magyar-nemzet.hu/mozaik/negy-evszazad-dal-ezelott-szuletett-zrinyi-miklos-8064680/> (Letöltve: 2020. 06. 11.)

Orlovsky Géza 2016 „Mert Isten rendelte itt végső órámat” A Zrínyiász új kiadása elé. In *Magyar*

Napló, 2016. szeptember: 26. http://magyarnaplo.hu/wp-content/uploads/2016/10/mn_2016_09.pdf (Letöltve: 2020. 07. 14.)

Pálffy Géza: *Több ország szolgálatában – a politikus, katona és költő-író Zrínyi Miklós identitásai.* https://mta.hu/tudomany_hirei/tobb-or-szag-szolgalataban-a-politikus-katona-es-kolto-iro-zrinyi-miklos-identitasai-110242 (Letöltve: 2024. 12. 08.)

Zabán Márta (szerk.) Salamon Ferenc irodalmi írásai 1858-1888, II. kötet. <https://books.google.si/books?id=puZdDwAAQBAJ&pg=PA558&lpg=PA558&dq=Zr%C3%ADnyi+nyelve> (Letöltve: 2020. 06. 03.)

Szlovéniai magyarok. https://hu.wikipedia.org/wiki/Szlov%C3%A9niai_magyarok. (Letöltve: 2024.12.25.)

Szövegértés-szövegalkotás. A barokk irodalom Magyarországon. <https://magyartanarok.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/09/11-dic3a1k-4-magyar-barokk-zrc3adnyi-mikes.pdf> (Letöltve: 2024. 12. 26.)

Tájszavak Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem című eposzában. MMR. Nyelvművelő műsor, szerkesztő

Botka Ágnes, 2020. 09. 16., 8 min. <https://mmr.rtvsllo.si/podcastok/nyelvmvel/173250434/174718329>

Varga Szabolcs 2017. Szigetvári Zrínyi Miklós – Nikola Šubić Zrinski. A horvát-magyar közös múlt újragondolása a 21. században. In *Magyar Tudomány*, 178. (12): 1632–1643 https://mersz.hu/hivatkozas/matud_88#matud_88, (Letöltve: 2024. 12. 12.)

»Vitéz hadnagy« kéziratában fennmaradt versek. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otvenkolto-osszes-verse-2/zrinyi-miklos-1ACF/a-vitez-hadnagy-keziratban-fennmaradt-versek-1BE2/> (Letöltve: 2020. 06. 21.)

Zrínyi Miklós válogatott levelei. <https://www.scribd.com/document/370535863/zrinyi-miklos-valogatott-pdf> (Letöltve: 2025. 01. 04.)

A képek forrása:

1.kép: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Jan_Thomas_Portrait_of_Mikl%C3%B3s_Zr%C3%ADnyi.jpg

2. kép: <http://mek.niif.hu/01900/01912/html/index717.html>

3.kép: https://www.kl-kl.si/files/fb/digitalne_knjige/ZCsJ-Zrinyikultusz/html/mobile/index.html

4., 6., 7. és 8. kép: <https://www.lendava.si/vsebina/a-zrnyi-kultuszlendvn--szimpzium-valamint-emplktbla--s-emplkmavats-vii-zrnyimikls-emplkre>

5. kép: https://www.kl-kl.si/knjizne_novosti/37765/.A_Zrinyiek_kultusza_Lendvan/A_Zrinyiek_kultusza_Lendvan.pdf

TÓTH NORBERT: A Zala kocka ciklus

Kovács Kristóf

**„Vendül beszélnek, vendül gondolkoznak
s bár hűek az államhoz, mivoltukat semmi
kincsért sem hajlandók feláldozni...”**

**: Magyarországi kísérletek és ellenérdekek Vas és Zala
vármegye szlovén lakta vidékének megtartására**

**Göncz László: A Muravidék útja a Délszláv Királyságba. A tájegység
története az első világháború végétől a jugoszláv megszállásig
(1918 ősze – 1919 augusztus) c. kötetéről**

A tárgyalt korszakban a nemzetiség-
gek körében a Magyarországhoz
való lojalitás egyes személyek és
csoportok körében egyértelmű
volt. Így gondolkodott a recenzió
címében szereplő idézet szerzője,
Pável Ágoston is,¹ aki magyarországi
szlovénként felajánlotta segítségét
Jászi Oszkár tárcanélküli minisz-
ternek népe Magyarországon való
megtartása érdekében. Ebben a lég-
körben szocializálódott a legtöbb
történelmi személyiség, aki az aláb-
biakban ismertetendő könyvben
megjelenik.

Göncz László nélkülözhetetlen
történettudományi monográfiája a
„jugoszláv” megszállás után kialakult
Muravidék és az itt élő, legnagyobb
részt szlovén etnikai tömb 1919.
augusztusi, Szerb-Horvát-Szlovén
Királysághoz való csatlakozásának
útját és az esetleges magyarországi
autonómia kialakításának esélyeit
vizsgálja.

A szerző szlovéniai magyar
történész, aki emellett a muravidéki
magyar közösség művelődési vezetői
és országgyűlési képviselői pozíció-
ját is betöltötte. Történettudományi

1 Lukácsné Bajzek Mária: Pável Ágoston levele Jászi Oszkárhoz. In: Vasi Szemle 2003. I. sz. 46. p.

munkássága számos egyéb részterület mellett a muravidéki magyarság két világháború közötti kisebbségi helyzetével, a Muravidék 1941-es revíziójával foglalkozik. Kijelenthető, miszerint az olvasó joggal feltételezheti a szerzőről, hogy kisebbségben élő magyarként, történészként a muravidéki viszonyokat részletekbe menően ismerve, kiváló szakmai felkészültséggel láthatott neki a Muravidéket érintő 1918–1919-es események leírásának.

A szlovén etnikai területen (a dualista korszakban a Vendvidéken) 1918 őszétől a megszállás idejéig lezajló folyamatok vizsgálatának eredményei már két nagyobb magyar nyelvű monográfiában is megjelentek. Az egyik munka Kóvágó László érdeme,² aki hatvanas években több tárgyilagos megállapítás mellett a marxista történetírás és az állampárt által elvárt értelmezéstől sem mentesen, az osztályharcra és a magyar elnyomás narratívájára

építve dolgozta fel a muravidéki történeteket. A kilencvenes évek elején Zsiga Tibor,³ a rendszerváltás új paradigmái szerint kapott felkérést a téma feldolgozására, aki a bonyolult szlovén eseményekkel mindaddig nem foglalkozott és szlovénül sem tudott, ezért több felületes és – tudtán kívül – valótlan megállapítással élt,⁴ ami talán az elvártnál is rosszabb szlovéniai visszhangot eredményezett.⁵ Ezen helytelen megállapítások és a korábbi szerzők néhol kevésbé objektív, a források „finomságait” meg nem értő magatartása miatt is vált elengedhetlenné Göncz László jelen monográfiája, aki a fenti hibáktól mentesen, objektíven, a legsokszínűbb forrásanyaggal és témában való jártassággal fogott hozzá a munkához.

A szerző az *Előszóban* (II–I4. p.) fektette le a monográfia téziseit, céljait és módszereit. Fontos „küldetesként” tekintett arra, hogy a korábbi és legújabb kutatási eredményekre támaszkodva, levéltári

2 Kóvágó László: A magyarországi délszlávok 1918–1919-ben. Bp., 1964.

3 Zsiga Tibor: Muravidéktől Trianonig. Lendva, 1996.

4 Felhasználta Mikola Sándor politikai brossúráját. Legtöbb alkalommal a vend megjelölést használta a muravidéki szlovénságra stb.

5 Zgodovinski spomin Slovenskega Prekmurja / A szlovén Muravidék történelmi emlékezete. (Bevezetés és jegyzetek: Hotimir Tivadar) Ljubljana, 2021.

anyagok és más források segítségével „összefoglaló jellegű tudományos kötetek készüljenek a magyar mellett szlovén nyelven is.” Tehát Göncz László leginkább összefoglaló munkára szánta magát, minél szélesebb merítéssel és részletességgel, és a jövőben valószínűleg még egy kötettel folytatva a téjegység 1922-ig tartó történetét. A kötet(ek) szlovén nyelvű változata a magyar nyelvű források miatt kardinális lenne. Göncz vizsgálja és elemzi a magyarországi szlovén terület politikai, társadalmi, etnikai viszonyait, az önkormányzatiság és autonómia lehetőségeit, illetve a jugoszláv bizottság párizsi lobbitevékenységét. A Tanácsköztársaság helyi, vasi és zalai eseményeire is kitér, és „röviden összefoglalja a jugoszláv megszállás első napjait.” Ezekből adódóan a monográfia leginkább összefoglaló és leíró munkának tekinthető. A történész a szokásosnál több idézetet szerepeltet, melynek okaként a „minél nagyobb történelmi hitelességet” jelölte meg.

A kötet szerkezeti felépítése logikus, kronologikus; a szerző nagyobb

témakörök, alfejezetek köré csoportosítja a gondolatait. Mivel maga a kötet szűk időtartamot (nagyjából tíz hónapot) ölel fel, gyakori a fejezetek közötti átjárás, ugyanarra a történetre való utalás. A *II. Bevezető* fejezet (15–34. p.) a terület etnikai, közigazgatási behatárolása mellett a vasi és zalai szlovén területek 1918 előtti nemzetiségi politikai helyzetét jellemzi. E fejezet mutatja be Franc Ivanocy és tanítványa, a történet egyik későbbi központi szereplője, Jožef Klekl tevékenységét és „ausztriai” szlovén kapcsolatait, illetve azt, hogy a területen 1918 előtt senki sem gondolt a Magyarországtól való elszakadásra. Göncz már a *Bevezető*ben kijelenti, hogy a „Muravidék elcsatolása nagyhatalmi, antant érdek volt, mintsem a helyi lakosság tudatos és programszerű követelésének az eredménye”, természetesen a helyi kivételektől eltekintve. A *III. A Mura mente 1918 őszén* (35–134. p.) című fejezet szemlélteti a szlovén etnikai terület politika és identitási megosztottságát (magyar államhoz való lojalitás – szlovén-délszláv pártiság). Egyértelműsíti, hogy a katolikus

egyház szlovén származású zalai papjai, valamint az itt élők lelkesedtek leginkább az autonómiaért és egy esetleges délszláv államhoz való csatlakozásért – ugyanakkor azt is kiemeli, hogy ezt leginkább a Monarchia keretén belül képzelték el. A *vend elmélet* 1918 őszén jelentkezett először pejoratív, az itt élő szlávok szlovén nemzettől való távoltartása eszközeként, de ebben az időben Ljutomerben tartottak egy olyan szlovén nagygyűlést, ahol a magyarországi szlovénok Délszláv Államhoz való csatlakozásának nyilatkozatát is felolvasták. A *IV. A Mura mente a Károlyi-korszak második szakaszában – A szlovén nemzeti ébredés erősödése és a nemzeti alapú önkormányzati kísérletek* címet viselő fejezet (135–336. p.) a legterjedelmesebb, és talán a létrejövő s a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatlakozó Muravidék szempontjából leglényegesebb fejezet. Ebből kiderül, hogy a Magyar Köztársaság kész volt a magyarországi szlovén autonómia megadására, a Jožef Klekl vezette zalai szlovén katolikus kör azonban leginkább csak helyezkedési szempontból vett

részt ezeken a tárgyalásokon, mivel ekkor már a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz való csatlakozás volt az elsődleges cél. A szlovén lakosságot egyszerre befolyásolta a magyar és a délszláv propaganda. Az *V. A Tanácsköztársaság időszaka a Muravidéken* fejezetben (337–443. p.) a Tanácsköztársaság helyi sajátosságait mutatja be, kiemelve az, hogy az arra felelködött szlovén népbiztosság egyáltalán nem akarta megoldani az autonómia kérdését. A helyi szereplők – mint Tkálecz Vilmos – is csupán a hatalom megtartása szempontjából csatlakoztak a szocializmushoz, és ezen ok miatt kiáltották ki a néhány napos Mura Köztársaságot. A Tanácsköztársaság létrejötté a szlovén területek Magyarországon tartása szempontjából káros hatással volt, mivel a párizsi Jugoszláv bizottságnak kiváló okot adott az intervencióra, a terület megszállásának súlykolására. A szerző a *VI. A Muravidék ügye a párizsi békekonferencián* és a *VII. A Muravidék megszállása és az új jugoszláv hatalom első intézkedései* című utolsó fejezetekben (444–508., illetve 508–531. p.) a szlovén és „jugoszláv”

szakértők lobbitevékenysége mellett a konferencia bizottságai számára készített, Muravidékre vonatkozó politikai brossúrák valóságtartalmát és szándékos ferdítései is kifejti. Ez a fejezet elsősorban a magyarországi szlovén lakosság egyöntetű délszláv szimpátiáját és a magyar elnyomás kérdéseit domborítja ki. Az Ötök tanácsától érkező beleegyezés a terület 1919. augusztus 12-ei megszállására az amerikai elnököt személyesen ismerő szerb fizikus, Mihajlo Pupin lobbitevékenysége és a későbbi francia miniszterelnök, André Tardieu nélkül aligha jöhetett volna létre. A terület délszláv csapatok által történt megszállása után pedig azonnal megkezdődött a magyar vagy magyar érzelmű tanítók és közigazgatásban dolgozók elbocsátása.

A szerző célkitűzése, miszerint a tárgyalt korszakot a lehető legobjektívebben és a fellelhető magyar és szlovén nyelvű források minél legszélesebb spektrumával dolgozza fel, maradéktalanul teljesült.

Hatvanegy monográfiát, tanulmányt és kéziratot, ötvennégy egyéb folyóiratcikket és számos újságot, valamint jelentős mennyiségű magyarországi és szlovéniai levéltári anyagot – köztük több, eddig még rendezetlen iratcsomót – használt, illetve dolgozott fel. Sok egyéb mellett többször is hivatkozott Jožef Klekl Maister tábornoknak írt leveleire és 1941-ben született, kéziratban maradt védőbeszédére, melyek igazán fontos, elsődleges forrásnak számítanak. Göncz a legújabb szlovén és magyar kutatások eredményeit is felhasználta; a Muravidék első világháború utáni eseményeiről korábban nem készült ilyen mélységű feldolgozás.

Bírálatként talán azt lehetne felvetni, hogy a historiográfiai, kritikai megközelítés miatt érdemes lett volna a régebbi, vagy a kortárs szlovén szakirodalom Muravidék megszállásával kapcsolatos hiányosságaira, vagy pozitívumaira is felhívni az olvasó figyelmét,⁶ mivel ez még inkább kijelölhette

6 Hasznos lehetett volna a könyvben máskülönbben felhasznált és Göncz László szerzői közreműködésével készített, Peter Štih, Kornelija Aljec és Kovács Attila által szerkesztett *Mi vsi živi šemo* című, Muravidék 100 éves „anyanemzethez történő csatlakozásának” alkalmából kiadott tanulmánykötet elemzése, mivel a legtöbb rész kérdés itt különböző szerzők tollából tanulmányokként is megjelenik.

volna a recenzált könyv mondani-
valóját. A fejezetek hosszúsága és
a kérdéskör bonyolultsága (iden-
titások, lendületes történelmi
események) miatt esetleg érdemes
lett volna az egyes fejezeteket külön
is összefoglalni. A települések neveit
gyakran három különböző alakban
is megtaláljuk (archaikus szlovén,
magyarosított, mai szlovén), ami a
források értelmezése okán igazán
hasznos, de a mai érthetőség miatt
talán érdemesebb lett volna a
főszövegben a mai szlovén alakot
használni. Természetesen, ha a
magyar nyelvi környezetben ma is
ismert településről van szó, például
Lendva, Hosszúfalu, Zsitkóc, akkor
a ma használatos magyar helységnév
elsődlegessége lett volna fontosabb.

A tudományos elvárásokat a
monográfiához tartozó, precízen
megírt 889 lábjegyzet, a többoldal-
as személy- és helységnévmutató
is teljesíti. A könyv célközönsége
leginkább a magyarországi kutatók/
helytörténészek, vagy olyan laik-
usok, akik az átlagosnál nagyobb

felkészültséggel és érdeklődéssel
rendelkeznek a könyvben szereplő
felvetésekkel (szlovén nemzeti/
etnikai identitás, autonómia, párizsi
békekonferencia, Tanácsköztársaság
stb.) kapcsolatban. A vaskos, 564
oldalas, keménykötésű kiadvány
érdemei közé sorolható a borító is,
amelyen a háttérben a Muravidék
etnikai térképet, az előtérben pedig
három kulcsfontosságú alakot
találunk: Matija Slavičot a szlovén/
délszláv, Jožef Klekl a magyarorszá-
gi szlovén/délszláv, és Obál Bélát, aki
az autonóm magyarországi szlovén/
magyar álláspontot képviselte.

Göncz László a muravidéki
események objektív leírása mellett
tette le a voksát, amely végered-
ményében abban mutatkozik
meg, hogy elítéli az 1918 őszen
kibontakozódó vend elméle-
tet, ugyanakkor előtérbe helyezi
a szlovén közösség és vezetőinek
hazájuk, Magyarország iránti lojal-
itását, illetve azt, hogy a Magyar
Népköztársaság helyi képviselő-
je, Obál Béla szlovén származású

népbiztos készségesen a szlovén autonómia mellett szállt síkra. Ez szerint a 21. századi mércével nézve is nagy teljesítmény volt. A bonyolult helyi sajátosságok, nemzeti identitások okán a hazai szlovén kérdés legbékésebb megoldása a létre nem jövő népszavazás mellett ez lehetett volna, azonban a békekonferencia másképp kívánta rendezni a kérdést. Így a Muravidéken élő szlovénok mellett a határ túloldalára kerülő tizenötezer magyar számára semmilyen önrendelkezési lehetőség nem maradt.

Göncz László: A Muravidék útja a Délszláv Királyságba. A tájegység története az első világháború végétől a jugoszláv megszállásig (1918 ősze – 1919 augusztus). Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely, 2024.

DOBOSY TÍMEA
munkája

1. Bánokszentgyörgy látképe egy
1903-ban feladott képeslapon
(Göcseji Múzeum)

Bakonyi Péter

„Rogo vos successores ex intimo corde!”¹

Keller Ferenc bánokszentgyörgyi plébános
feljegyzései 1894-ből

Egy település történetének kutatása során mindig kiemelt jelentősége van a plébániák és lelkészségek iratanyagának; ezek hiánya vagy hozzáférhetetlensége általában komoly akadályokat gördít a kutatómunka elé. A római katolikus plébániák esetében az anyakönyvek mellett kitüntetett hely illeti meg a „Historia Domus” (szó szerinti fordításban „háztörténet”) nevet viselő feljegyzéseket. Ugyanis a magyarul legtöbbször plébániai évkönyvként vagy krónikaként emlegetett kötetekben jegyezték fel a lelkészség életének érdekesebbnek, fontosabbnak ítélt eseményeit. A török kiűzése után, általában a 18. század közepétől kezdve a püspökök

¹ „Kérlek titeket, utódok, őszinte szívemből!” (Lásd Keller Ferenc plébános bejegyzéseinek bevezető részét.)

kötelezővé tették a Historia Domus vezetését a plébánosok számára. Az 1777-ben felállított Szombathelyi egyházmegye első püspöke, Szily János az általa összeállított *Instructio venerabilis cleri* című fegyelmi szabályzatban az esperesek számára külön előírta, hogy rendszeresen ellenőrizték a plébániatörténeti feljegyzések meglétét is.² Más kérdés, hogy ezeket az intézkedéseket csak részlegesen sikerült átültetni a gyakorlatba, hiszen a lelkipásztori teendők ellátása mellett a plébánosoknak általában nem sok idejük maradt a Historia Domus vezetésére. De ha el is készült a plébánia krónikája, gyakran előfordult, hogy később áldozatul esett a történelem viharosabb éveinek. Különösen az 1944–1945. év háborús eseményei, valamint a szovjet megszállás okozott nagy pusztítást a plébániai irattárakban.

Fenti okokból kifolyólag a dél-zalai római katolikus plébániák esetében is azt tapasztalhatjuk, hogy a plébániatörténetek általában erősen hiányos, töredékes formában maradtak csak ránk. Mindemellet

a hozzáférhető Historia Domus-ok többsége jellemzően az 1920-as évektől kezdve tartalmaz bejegyzéseket, és kifejezetten ritkaságnak számítanak a korábbi évtizedekre vonatkozó „háztörténetek”. Éppen ezért tekinthetjük rendkívül értékes forrásnak a bánokszentgyörgyi plébánia 1894-ben készült krónikáját, amely annak köszönhetően maradt ránk, hogy Keller Ferenc plébános azt nem egy külön kötetben vezette, hanem a halotti anyakönyv utolsó oldalaira jegyezte fel. Igaz ugyan, hogy mindössze egyetlen évből maradtak ránk bejegyzések, ám még ezek segítségével is páratlanul részletes betekintést nyerhetünk a plébánia életébe. Ráadásul mindezt abból az időszakból, amikor az egyházpolitikai reformok miatt rendkívül feszültté vált a belpolitikai helyzet. Mielőtt azonban belemerülnénk a Historia Domus tanulmányozásába, érdemes röviden áttekintenünk a plébánia és a település korabeli viszonyait, valamint célszerű kitérnünk a feljegyzéseket készítő Keller Ferenc plébános pályafutására is.

2 Szily, 1884. 164.

Bánokszentgyörgy a 19. század utolsó évtizedeiben

A Zala vármegye délnyugati részén, Göcsej határán elterülő Bánokszentgyörgy plébániáját nem sokkal a török kiűzése után, 1717-ben szervezték újjá. A plébánia a 18. század második feléig a zágrábi püspök fennhatósága alá tartozott, majd 1777-ben az újonnan felállított Szombathelyi egyházmegyéhez csatolták, kegyurai viszont kezdetől fogva a herceg Esterházy család tagjai közül kerültek ki. A plébániához a 19. század második felében nyolc község tartozott, amelyek név szerint a következők voltak: Báza és Kerettye (ma Bázakerettye), Borsfa, Bucsuta, Oltárc, Tolmács (ma Kistolmács), Vakonya (ma Valkonya) és Várföld (ma Várfölde).³

Bánokszentgyörgy a 19. század folyamán fokozatosan központi szerepkörre tett szert, ezt pedig több körülmény szerencsés együttállásának köszönhette. A község forgalmas közlekedési útvonalak találkozásánál helyezkedett el, lakóinak lélekszáma alapján Zala vármegyei

viszonylatban a népesebb települések közé tartozott, továbbá fontos szerepet játszott az Esterházy-uradalom gazdasági szervezetében is. Plébániája a 18. század második felében újjáépített, barokk stílusú, akár ötszáz hívet is befogadni képes templommal büszkélkedhetett. A faluban római katolikus elemi iskola működött, a tanító a plébánia falvaiban a jegyzői feladatokat is ellátta. Bánokszentgyörgy kedvező adottságait figyelembe véve a Bach-korszakban még az is fölmerült, hogy a községet járási székhellyé léptetik elő. Bár ez a terv végül megghiúsult, az elkövetkező évtizedekben a település központi szerepköre tovább erősödött. 1855-ben a tanítói és a jegyzői állás szétválasztásával véglegesen eldőlt, hogy Bánokszentgyörgy körjegyzőségi székhellyé válik, miközben forrásainkban egyre többször találkozunk a helyi körorvos működésére utaló adatokkal is. Az 1860-as évek elején csendőroros költözött a faluba, az 1864-ben készült kataszteri térkép tanúsága szerint pedig a templommal szomszédos telken fogadó és

3 Névtár, 1871. 91–92.

kocsmá működött.⁴ Ebben az időszakban a település sokat köszönhetett a letenyei választókerület honvéd századosból lett országgyűlési képviselőjének, Királyi Pálnak. A képviselő közbenjárása nyomán ugyanis 1869-ben Bánokszentgyörgyön postaállomás létesült.⁵ Ezenkívül Királyi képviselő fáradhatatlanul lobbizott azért, hogy a település visszanyerje az országos vásártartás jogát, amelyet még a Bach-korszak alatt veszített el. Végül közbenjárását siker koronázta és 1870-ben a község ismét megkapta az országos vásártartás jogát. A korabeli sajtó beszámolója szerint az első vásárt április 26-án rendezték meg, egy nagyszabású népiünnepély kíséretében.⁶ Ettől kezdve Bánokszentgyörgyön évente négy alkalommal rendeztek vásárt: április 24-én, június 24-én, augusztus 3-án és november 29-én.⁷ Mindemellett a falu presztízsét az is növelhette, hogy szülött-

2. A bánokszentgyörgyi római katolikus templom
1960-ban (Göcseji Múzeum)

4 Bakonyi, 2022. 253–256.;
<https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=1867424.4007261766%2C5868039.519874846%2C1869717.511574732%2C5868887.493157384>
Letöltés ideje: 2025. április 18.

5 Posta és Távírda Rendeltek Tára, 1868. szeptember 30. 21.

6 Reform, 1870. május 1. 3.; Somogy 1870. május 10. 4.

7 Budapesti Közlöny, 1870. március 10. 1.

je, Kovács Zsigmond 1869-től pécsi, 1877-től pedig veszprémi püspök volt.⁸

Az 1892-ben megjelent helység-névtár adatai alapján a plébánia falvainak lélekszáma ekkoriban összesen 4221 fő volt. A legnépesebb településnek Bánokszentgyörgy számított 1116 lakossal, míg Vakonján mindössze 109 fő élt. A falvak lakóinak túlnyomó többsége római katolikusnak vallotta magát, de Bánokszentgyörgyön egy viszonylag jelentős létszámú, 45 fős izraelita közösséget is találunk, melynek tagjai főként kereskedelemmel és vendéglátással foglalkoztak.⁹ Közülük a Breuer család tagjai bizonyultak a legsikeresebb vállalkozóknak. Amellett, hogy igyekeztek földbérletekre szert tenni, a szintén helybeli Dukász családdal összefogva gőzmalmot építettek, később pedig téglagyárat is üzemeltettek a településen. Üzletei sikereinek köszön-

hetően az 1880-as években a családfő, Breuer Ignác már a vármegye virilistái, vagyis legnagyobb adófizetői között szerepelt.¹⁰ Ám még az ő vállalkozása is eltörpült a falu régi földesura és a plébánia kegyura, herceg Esterházy Miklós óriási vagyona mellett. A települést körülölelő erdők, legelők és szántóföldek túlnyomó része a herceg Lenti uradalmához tartozott. Az uradalmat a hercegi család már régebb óta bérlet formájában hasznosította. Bánokszentgyörgy és néhány szomszédos település szántóföldjeit és legelőit 1894-ben a nagykanizsai gabonakereskedő, Lengyel Bernát és üzlettársai vették bérbe, míg a Lenti uradalom erdőgazdaságát – beleértve tehát ebbe a bánokszentgyörgyi erdőket is – szinte teljes egészében (42 950 kataszteri holdat) a Magyar Földművelési Rt. bérelte.¹¹ Ezzel összefüggésben érdemes megemlítenünk, hogy a település hatá-

8 Püspöki arcképcsarnok. <https://pecsiegyhazmegye.hu/egyhazmegye/tortenet/puspoki-arckepcsarnok> Letöltés ideje: 2025. május 3.

9 Helységnevtár, 1892. 726–729.

10 HU-MNL-ZML-IV.402.a. 381/1868. és 679/1868.; Központi Értesítő, 1876. december 3. 130. sz. [Oldalszám nélkül.]; Központi Értesítő, 1906. december 26. 103. sz. 2138.; Zalamegye 1883. augusztus 12. Melléklet.

11 Gazdacímtár, 1897. 140–141.

rában elterülő erdők nagy részét 1864 és 1897 között a bérlők kitermelték. Ugyanis amíg az 1864-ben készült kataszteri felmérés szerint a Bánokszentgyörgy határában felmért erdők mintegy 3347 kataszteri holdat foglaltak el, addig 1897-ben mindössze 182 kataszteri hold erdő szerepelt a mezőgazdasági statisztikai kimutatásban. A kiirtott erdők helyén legelőket alakítottak ki, amelyek aránya három évtized alatt 6%-ról 59%-ra növekedett.¹²

A falu lakóinak nagy többsége eközben kis- és törpebirtokos földművesként próbált megélni, de közülük sokan kényszerülhettek arra, hogy summásként vagy napszámosként egészítsék ki keresetüket. Mindemellett – amennyire az forrásainkból kiolvasható – a helybeli gazdák számára a szőlőművelés és a bor értékesítése jelenthetett még fontos bevételi forrást. Ám az 1890-es évektől kezdve veszedelmes szőlőbetegségek, előbb a peronoszpóra, majd pedig a filoxéra terjedése okozott egyre nagyobb

kárt a szőlőhegyeken. Ennek következtében az 1910-es évek elejére a szőlővel beültetett területek nagysága a korábbi évekhez viszonyítva töredékére esett vissza.¹³ A földterület szűkössége és a gazdálkodás nehézségei miatt önálló földművesként tehát egyre nehezebbé vált a megélhetés. Ugyanakkor a Breuer család gőzmalma, téglagyára, valamint az uradalmi bérlők gazdasága munkalehetőséget is jelentett az itt élők számára. Ennek megfelelően az 1900. évi népszámlálás adatai szerint a településen viszonylag nagy számban találunk mezőgazdasági cselédeket és házi cselédeket. De a keresettel rendelkezők számához viszonyítva az iparral foglalkozók létszáma sem volt elhanyagolható; ezek egy részét feltehetően a Breuer-féle vállalkozás, illetve az uradalom foglalkoztatta (kovácsok, gépészek), míg egy másik részük önálló kisiparosként próbálhatott boldogulni (asztalosok, csizmadiák, kádárok).¹⁴

12 HU-MNL-ZML-XV.4.b. Bánokszentgyörgy földhasználati kimutatás; Statisztika, 1897. 254.

13 Szőlőtermelés, 1986. [Oldalszám nélkül.]

14 Népszámlálás, 1904. 330–333.

Keller Ferenc plébános pályafutása

Keller vagy eredeti vezetéknévén Köhler Ferenc 1849. október 4-én született Kőszegen, Köhler Mária varrónő törvénytelen gyermekeként.¹⁵ Az elemi iskolát és a gimnázium I–IV. osztályát városi ösztöndíjasként Kőszegen végezte, a római katolikus Kelcz-Adelffy Árvaház növendékeként. A kőszegi bencés gimnázium 1862/1863. tanév második félévére vonatkozó „érdemsorozat” elnevezésű kiadványában szerepel egy Keller Ferenc nevű tanuló, aki az árvaház lakója volt.¹⁶ Az intézmény történetét feldolgozó és 1749–1941 között az árvaház falai között nevelkedők névsorát is közreadó kötet szerint csak egyetlen ilyen nevű növendéke volt az árvaháznak.¹⁷ Vagyis biztosak lehetünk abban, hogy a fenti füzetecske adatai a későbbi bánokszentgyör-

gyi plébánosra vonatkoznak. Ezek szerint a jelzett időszakban Keller Ferenc kitűnő tanuló volt, akit „feszült” figyelem és „ernyedetlen” szorgalom jellemezte. Magaviselete viszont csak „törvényszerű” volt, ami közepesnek számított.¹⁸ Középfokú tanulmányait Szombathelyen, a premontrei rend által működtetett főgimnáziumban fejezte be, majd a püspökség szemináriumában lett papnövendék. 1873. szeptember 24-én szentelték pappá, ezt követően tíz éven át az Esterházyak kegyurasága alá tartozó Lékán (ma Lockenhaus, Ausztria, Burgenland) teljesített kápláni (segédlelkési) szolgálatot.¹⁹

A *Zalamegye* című hetilap 1883. február 4-ei száma közölte a hírt, amely szerint Esterházy Miklós herceg mint kegyúr a bánokszentgyörgyi plébániai javadalmat a lékai segédlelkésznek, Keller Ferencnek adományozta.²⁰ Ennek előzménye az

15 Kőszegi r. kat. anyakönyvek. Kereszteltek 1844–1866. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939X-SBYQ-3?cat=400816&i=359&cc=1743180> Letöltés ideje: 2025. április 21.

16 Érdemsorozat 1863. [Oldalszámok nélkül.]

17 Vecsey, 1943. 336.

18 Érdemsorozat 1863. [Oldalszámok nélkül.]

19 Vecsey, 1943. 336.

20 Zalamegye, 1883. február 4. [Oldalszám nélkül.]

volt, hogy a bánokszentgyörgyi plébános, Kálmán György 1883. január 6-án tragikus baleset következtében, 56 éves korában életét vesztette.²¹ Az újonnan kinevezett lelkész megérkezéséig Illa Antal káplánra hárult a plébánia vezetése. Ez a feladat komoly kihívást jelenthetett a fiatal lelkész, Illa számára annál is inkább, mivel a halotti anyakönyv bejegyzései szerint ekkoriban lázzal, köhögéssel járó járványos betegség ütötte fel a fejét a plébánia falvaiban. A megszorodott halálesetek és a télies időjárás okozta rossz közlekedési viszonyok miatt Kerettyén és Oltárcon nem is a káplán, hanem a helybeli tanítók végezték a temetéseket (ekkoriban a tanítók látták el a kántori feladatokat, így fordulhatott elő, hogy végzésük esetén helyettesíthették a lelkészt).²² Keller Ferenc valamikor február közepén érkezhett meg új állomáshelyére, és az egyházmegye névtára szerint 1883. február 19-én kezdte meg a 14 évig tartó bánokszentgyörgyi plébánosi szolgálatát.²³

Töredékes forrásaink arról tanúskodnak, hogy Keller atya lelkipásztori működése során nagy hangsúlyt fektetett a helyi hitélet élénkítésére; ezt bizonyítja az is, hogy híveit kezdetől fogva hitbuzgalmi társaságok alakítására ösztönözte. 1884-ben a királyfalvi plébános kezdeményezte a Szűz Leányok Társulata (Szüzek

21 Bánokszentgyörgyi r. kat. anyakönyvek. Halottak 1874–1888. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS54-TQ89-Z?cat=390581&i=334> Letöltés ideje: 2025. április 11.

22 Ugyanott. Lásd az 1883. január és február első felében kelt bejegyzéseket.

23 Géfin, 1935. 183.

Társasága) elnevezésű egyesület megalapítását. Ennek céljaként a felnövekvő leánygyermekek erkölcsének megóvását és aktív vallásos életre nevelését jelölte meg. Keller Ferenc még ugyanebben az évben saját plébániáján is létrehozta az egyesületet. A következő évben, 1885-ben Mária Szíve Társaság alakult, aminek érdekességét az adja, hogy a szakirodalom szerint a Szombat-helyi Egyházmegye területén ilyen jellegű hitbuzgalmi társaság Bánokszentgyörgyön kívül csak Celldömölkön létezett. 1887-ben két újabb hitbuzgalmi egyesület jött létre a plébánián, a Jézus Szíve Társaság, valamint az Élő Rózsafűzér Társulat.²⁴ Ez utóbbival kapcsolatban Keller plébános egy rövid levelet is küldött a *Religio* című egyházi és irodalmi folyóirat szerkesztőségének: „A társulat megalakítása egy lurdi szobor²⁵ felállításával lett megpecsételve. Ezóta híveimnek az a buzgó szokása, hogy vasárnap délelőtt az istentisztelet előtt és délután az istenszol-

gálat után tömegesen gyülekeznek a szobor elé, hol térdre borulva a legszebb énekekkel és egy olvasó elmondásával dicsőítik a szent Szűzet, mindenkor igazán megható jelenet!”²⁶

Mindemellett a *Historia Domus* arról tanúskodik, hogy Keller Ferenc nagy gondot fordított a plébániája területén található, modern kifejezéssel élve szakrális kisemlékeknek nevezett útmenti szobrok és keresztetek karbantartására, illetve támogatva újak felállítását is. Így például a krónika májusi bejegyzései között arról olvashatunk, hogy Bánokszentgyörgyön „a Tóth János-féle kőkereszt, mely a mostani alsó korcsma előtt állott, áthelyeztetett a Gyurka Jakab-féle ház előtti térségre és a nepumoki Szent János szobrával együtt renováltattott.” Később a keresztet zöldre festett fakerítéssel vették körbe és négy hársfát ültettek mellé. Érdeemes megjegyeznünk, hogy ez a kőkereszt és a Szent János szobor a mai napig megtalálható a

24 Pál, 2018. 114., 269., 272.

25 Vagyis egy Lourdes-i Szűz Mária szobor felállításával.

26 *Religio*, II. félév, 1888. december 26. 404.

településen. Június közepén Bucsután a Kulcsár István-féle régi, korhadtt fakereszt helyett állítottak új kőkeresztet. Borsfán pedig a hívek kezdeményezésére 1894-ben kápolna építése kezdődött.

Fontos megjegyeznünk, hogy a hívek vallásos nevelése mellett az évek során a plébános összesen tíz káplánt fogadott plébániáján. Ők általában egy, illetve másfél évet töltöttek el Bánokszentgyörgyön, hogy részben itt sajátítsák el a lelkipásztori teendőik ellátásához szükséges gyakorlati ismereteket.²⁷

Számtalan teendője mellett Keller plébános a jó gazda gondosságával igyekezett rendben tartani a paplakot és annak környezetét, ezzel kapcsolatban például a következőket olvashatjuk a krónikában: „A tavasz folyamán a gyümölcsöskert kerítésénél, mely csak a múlt évben egészen újra volt csinálva, két kapu készíttetett és a kertben utakat metesztem, továbbá a kertben állott régi méhházat lebontattam és anyagból az ól mellé tyúkolt állíttattam

fel. Megemlíteném, hogy a pöcegödör is a tavasz folyamán készült.”

Miután a plébános az iskolaszék elnöki feladatait is ellátta, a bánokszentgyörgyi és az oltárci római katolikus elemi iskolák működésének felügyelete szintén Keller atyára hárult. Mivel Zala vármegyében az alapfokú iskolák száma elmaradt a kívánatostól, az 1880-as években a megyei hatóságok kezdeményezésére komoly iskolaépítési és felújítási kampány vette kezdetét. Ennek során a bánokszentgyörgyi plébániához tartozó Borsfa és Tolmács településeket is elemi iskola felállítására kötelezték. Némi huzavona után végül az a döntés született, hogy a két település együttes erővel egy római katolikus elemi iskolát létesítsen Borsfán. A szervezőmunkában Keller Ferenc elvülhetetlen érdemeket szerzett, így neki is komoly szerepe volt abban, hogy 1889 szeptemberében az iskola épülete már készen állt a tanulók fogadására. Azonban a tanítói állás betöltése alkalmas jelentkezők hiá-

27 A káplánok név szerint: Illa Antal, Hozbor János, Erkinger István, Kiss Sándor, Tóth János, Vinhoffer Dezső, Szabó Lőrinc, Tihanyi Ödön, Heling József és Desics Géza.

nyában egészen októberig elhúzó-
dott.²⁸

Az 1890-es évek első felében a magyar közéletet az egyházpolitikai reformmal kapcsolatos viták uralták, miután a kormányon lévő Szabadelvű Párt vezetői elhatározták, hogy véget vetnek annak az áldatlan állapotnak, amely szerint Magyarországon ötféle házassági jog van érvényben. Vagyis napirendre került a kötelező polgári házasság és állami anyakönyvezés bevezetése, valamint ezzel együtt a vallás szabad gyakorlásáról és az izraelita vallás recepciójáról is törvényjavaslat született. Ezek a javaslatok főként a katolikus egyház érdekeit és hitelveit sértették, így a kormányzat törekvései nyomán rendkívül feszült belpolitikai helyzet alakult ki, kezdetét vette a magyar „kultúrharc”, amelybe még XIII. Leó pápa is megpróbált beavatkozni. A belpolitikai harcok egyik következménye a politikai katolicizmus párttá szerveződése volt, a katolikus Néppárt formájában.²⁹

A felfokozott politikai helyzetben Keller plébános is kötelességének érezte, hogy aktívan fellépjen a katolikus egyház érdekeinek védelmében. A *Budapesti Hírlap* egy olvasói levélre hivatkozva 1893 januárjában arról írt, hogy a bánokszentgyörgyi plébános a vasárnapi prédikációban éles kirohanásokat intézett a polgári házasság bevezetése ellen, mondanóját pedig állítólag e szavakkal zárta: „Isten óvja Magyarországot a polgári házasság irtózatosságtól!”³⁰ Keller atya tevékenysége azonban nem merült ki csupán a prédikálásban vagy a püspöki körlevelek felolvasásában, hanem tevőlegesen is bekapcsolódott a Néppárt szervezésébe. Ennek eredményeként 1895. december 29-én Bánokszentgyörgyön tartották meg a párt első Zala megyei nagygyűlését. A *Sombathelyi Újság* tudósítása szerint a plébánia udvarán mintegy 4000 fős tömeg gyűlt össze, és nemcsak Zala megyéből, hanem még Somogyból is érkeztek küldöttek. (Meg kell

28 Kotnyek, 1978. 84.; Zalamegye, 1887. szeptember 25. 2.; Néptanítók Lapja, 1889. október 16. 663.

29 Katus, 2012. 549–554.

30 Budapesti Hírlap, 1893. január 29. 2.

jegyeznünk, hogy a plébánia udvarán ekkora tömeg nem feltétlenül férhetett el, ám a templom körül valóban tágas térség állt rendelkezésre.) A gyűlés lefolyását személyesen felügyelte Thassy Lajos járási főszolgabíró, valamint legalább egy tucat csendőrt is kivezényeltek. A gyűlés első szónoka és egyben levezető elnöke dr. Bakonyi Elek budapesti ügyvéd volt, aki először a Néppárt létjogosultságát bizonygatta, majd hosszasan bírálta az egyházpolitikai reformot, kikelt a „keresztényellenes irányzat” ellen, valamint a kormányt hibáztatta az országban uralkodó lesújtó közállapotokért és a romló gazdasági helyzetért. Ahogy azt az újság tömören összefoglalta: „Szóval kegyetlenül ostromozta a liberalizmust, melyet csak a Néppárt volna képes megdönteni.” A következő felszólaló Keller Ferenc plébános volt, aki főként annak bizonyítására helyezte a hangsúlyt, hogy a törvényjavaslatok súlyos veszélyt jelentenek az egyházra és katolikus hitre, ezen keresztül pedig végső soron Magyarországra is. Kifejezte

abbéli reményét, hogy a Néppárt sikeres választási szereplése esetén a törvényeket visszavonják vagy legalább a lényeges pontokon módosíthatják. Keller atya után Lepsényi Miklós ferences áldozópap, hitszónok és lapszerkesztő lépett a szónoki emelvényre – az újság tudósítása szerint „dörgedelmes” éljénzés és hatalmas ováció közepette.³¹ Ennek oka az volt, hogy amikor Ferenc József 1894 végén szentesítette a polgári házasságról szóló törvényt, Lepsényi az általa szerkesztett *Magyar Néplap* című újság hasábjain durva kirohanást intézett az uralkodó ellen. Emiatt a főügyészség perbe fogta, bíróság elé állították és 1895 februárjában felségstíngés miatt 6 havi fogházbüntetéssel sújtották.³² A nagygyűlésen a katolikus egyház autonómiájának megteremtését sürgette, mert az elfogadhatatlan, hogy a katolikus hit alapjait tagadó, „magát felekezetlennek való állam” továbbra is beavatkozik az egyház belső ügyeibe és kezelheti az egyház vagyonát. Az autonómia megteremtése azonban csak a Néppárt

31 Szombathelyi Újság, 1896. január 5. 5–6.

32 Nemzet, 1895. február 7. 2.

győzelmétől remélhető, ezért fel-szólította az egybegyűlteket, hogy minél nagyobb számban csatlakoz-zanak a katolikus párthoz. Végül újra Bakonyi Elek szólott a tömeg-hez, akinek felhívására a küldöttek közfelkiáltással elfogadták a Nép-párt programját. A *Szombathelyi Újság* értesülései szerint a sikeres bánokszentgyörgyi gyűlés után a párt szervezői Zala vármegye más településeit is célba vették: „Mint hírlik, most Letenyén, Alsólendván és Nagykanizsán készülnek hasonló gyűlés megtartására. Bánokszent-györgyé marad azonban a dicsőség, hogy ott volt a néppárt zászlóbon-tása Zala megyében, hogy ott ülte fényes bevonulását a megyébe.”³³ A Néppárt kampánya pedig nem volt hiábavaló: az 1896. évi országgyűlési választásokon a letenyei választóke-rületben (ahová Bánokszentgyörgy is tartozott) Lepsényi Miklóst választották képviselővé.³⁴

Keller Ferenc plébános azonban már nem sokáig folytathatta lelki-pásztori és pártszervezői munká-ját, ugyanis 1897 tavaszán súlyosan megbetegedett és május 15-én 47 éves korában elhunyt. A bánok-szentgyörgyi állami halotti anya-könyv másodpéldányának bejegy-zése szerint halálát „belhártyalob” (szívbillentyű gyulladás) okozta, a halálesetet a káplán, Desics Géza jelentette be.³⁵

Keller Ferenc feljegyzései

A bánokszentgyörgyi *Historia Domus* néhány latin kifejezéstől eltekintve magyar nyelven író-dott, a plébános kézírása rendezett, viszonylag jól olvasható. A bejegy-zések az első időszakban még szinte hetenként készültek és időrendben tárgyalták a plébánia életének fon-tosabb eseményeit, de ez a rendszer hamar felbomlott. Az idő előreha-

33 Szombathelyi Újság, 1896. január 5. 5–6.

34 Almanach, 1897. 288.

35 Bánokszentgyörgy halotti anyakönyv 1895–1900. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GTMD-9X5F?cat=719686&i=605&lang=hu&cc=1452460> Letöltés ideje: 2025. április 28.

ladtával Keller atya egyre ritkábban tudott időt szakítani a krónika vezetésére, ugyanakkor több esetben olyan eseményekről is hírt adott, amelyek évekkel korábban történtek. Ez utóbbi körülmény még inkább növeli a Historia Domus forrásértékét. A plébániatörténet megírását feltehetően az egyházpolitikai reform okozta feszültség, az egyház üldöztetésének érzete motiválta. Erre utal az a körülmény, hogy Keller atya a plébánosi szolgálatának tizedik évében kerített csak sort a krónika megírására, és a feljegyzések egy jelentős része a reformjavaslatokra adott reakciókra vonatkozott. Arról egyelőre nincs megbízható információnk, hogy a „háztörténet” vezetése a későbbi években is folytatódott volna. Annyit tudunk csupán, hogy a katolikus egyház levéltári anyagának 1986-ban megjelent fondjegyzéke szerint a bánokszentgyörgyi plébánia iratanyagában nem lelhető fel a Historia Domus.³⁶

A bánokszentgyörgyi plébánia évkönyvei 1894-től

Évkönyvek vezetését megkezdte: Keller Ferenc plébános

1894. év

Az „Instructio venerabilis cleri” szerint elő lévén írva a plébániai évkönyveknek megírása, mit sajnos elődeim elmulasztottak, elhatároztam, hogy az 1894. évvel az évkönyvek megírásához fogok: pontos feljegyzéséhez mindazon dolgoknak, melyek vallásra, hitéletre, lelkipásztorkodásra, egyházi érdekekre, templomra, plébánialak és birtokra, iskolaügyekre és egyéb, mindezekkel összefüggő ügyekre vonatkoznak, hogy feljegyzem a plébánia területén előforduló, megörökítésre méltó nevezetesebb eseményeket. Isten adjon ebbéli szándékomra szent áldását!

Nem mulasztom el e helyen a legbensőbben kérni időleges utóda-

36 Dóka, 1987. 79.

imat, miszerint ők is a megkezdett munkát pontosan folytatni szíveskedjenek, nehogy egy megkezdett, de nem folytatott munka érték nélkül maradjon. Újra kérem tehát őket e munka szíves folytatására. Rogo vos successores ex intimo corde.³⁷

Keller Ferenc

1883. február 15-től helybeli plébános

1894. év

a szószékről felolvastatott és megmagyaráztattott.³⁹ Hatása óriási volt.

Január 20. E napon halt meg Lőrincz István tolmácsi lakos, kinek halálához egy gyászos esemény fűződik. Ugyanis Lőrincz István csak a múlt advent előtt egybekelt Tóth Mária várföldi nővel, alig voltak együtt három napig, a nő annyira meggyűlölte férjét, hogy otthagya és szüleihez ment vissza.

Keresztelések után:	62 ft	50 kr
Temetések után:	100 ft	80 kr
Esketések után:	55 ft	44 kr
Kivontatok után:	143 ft	–
Összesen:	361 ft	74 kr

A kimutatás a mai napon küldetett el a kerületi esperesi hivatalnak.

Január 6. A napirenden levő egyházpolitikai törvényjavaslatok, polgári házasság, zsidó receptio³⁸ és általános vallásszabadság ellen kiadott püspöki közös pásztorlevél

Hasztalan volt minden fáradság, a nő nem volt rávehető, hogy férjéhez menjen. Állítólag, hogy a két fiatalt összeterelejk, a nő anyja egy bocskai cigányasszony segítségével bájitalt

37 Kérlek titeket, utódok, őszinte szívemből!

38 Az izraelita felekezet egyenjogúsítása a keresztény egyházakkal.

39 A közös pásztorlevelet az 1893. november 30. és december 7. között Budapesten megtartott püspöki értekezleten fogalmazták meg.

itatott a fiatal férjjel, minek azonban utóbbinak halála volt a következménye. A hivatalos boncolás mérgezést constatólt s így feltehető, hogy a nőt gyűlölt férjétől akarták megszabadítani. A mérgezők csak hamar elfogattak, kihallgattattak s addiglan, míg a budapesti bacterológiai intézethez köldött belső részei a boncolt hullának alaposan meg nem vizsgáltatnak, szabadon bocsáttattak.

Január 28. E mai nappal kezdődött az ezentúl minden hónapban egyik vasárnapon valamely szentről mondandó szentbeszédek sorozata. Az egyes szentekről szóló szentbeszédek megválaszthatása végett az illető szentek neveit, kikről szentbeszéd volt, nyilvántartani határozzatik egy e célra szolgáló füzetben.

Január 31. A mai újságlapból értesülve főméltóságú herceg Esterházy Miklós⁴⁰ kegyúr Bécsben bekövetkezett haláláról, a fekete lobogó a templom tornyára azonnal kitűzetett és az összes harangok a nagyharangnak rövid ideig egyedül szólása után meghúzzattak; ezenkívül még mai két és holnap négy kiharangozás határozzatik el.

Február 5. Mivel a napirenden levő egyházpolitikai törvényjavaslatok, nevezetesen az állami anyakönyvezetés törvényre emelkedésével a lelkészkezdő papság jövedelmében tetemes kárt szenvedne, az egyházmegyében mozgalom indult meg az iránt, hogy tétessenek lépések az esetleges megkárosodásérti kárpótlás érdemében. E célból plébániánként összeállítottak az anyakönyvi bevezetések és kivonatok utáni

40 Esterházy III. Miklós herceg (Regensburg, 1817. június 25. – Bécs, 1894. január 28.) a diplomataként tevékenykedő, majd 1848-ban a Batthyány-kormányban rövid ideig miniszteri pozíciót betöltő Esterházy Pál herceg fia. Miklós herceg fiatal korában katonai pályára lépett és huszártisztként szolgált a cs. kir. hadseregben. 1842-ben vette feleségül egy angol arisztokrata lányát, lady Sarah Friderika Child-Villiers-t, akitől négy gyermeke született. 1849-ben cs. kir. főhadnagyi, 1860-ban őrnagyi rangot kapott. 1866-ban Sopron vármegye örökös főispánja, a kiegyezés után pedig a főrendiház tagja lett, azonban a magyar politikai életben nem vállalt aktív szerepet.

jövedelmek az utolsó tíz évről, mely tíz évi jövedelmeknek átlaga véte-
tett ama összegül, mely esetleg pótl-
landó volna. A bánokszentgyörgyi
plébániában e tíz évi átlag a követ-
kező volt:

Február 6. Február 4-én érkezett
a főméltóságú kegyuraság haláláról
Kismartonból a hivatalos értesítés,
melynek értelmében e mai napon
ünnepélyes gyásmise tartatott,
utána még egy kiharangozás volt és
a fekete lobogó behúzatott.

Február 19. A január 6-án felol-
vasott püspöki közös pástorlevél-
lel kiküldött megyéspüspöki kísé-
rő körlevélben foglalt főpásztori ren-
delet értelmében e mai napon, mint
amelyen a napirenden lévő egyház-
politikai törvényjavaslatoknak nyil-
vános tárgyalása a képviselőházban
megkezdődött, megkezdettek a
nyolc napig tartandó imák, melyek
mise végeztével coram ciborio⁴¹
mondandók el; a mai első napon
az ájtatosság előtt, 6 órakor reg-
gel, az egyházat fenyegető veszély

jelzése képpen mintegy vészharan-
gozás gyanánt a harangok 10 per-
cig olyformán szóltak, mint mikor
felhő elé harangoznak, azután pedig
együtt szóltak 5–6 percig, $\frac{1}{2}$ 7-kor
pedig ismét és 7 órakor is, mely har-
madik harangozás végeztével volt
a szentmise, utána mondattak az
elrendelt imák. A szokatlan haran-
gozás feltűnően szomorító hatást
okozott a híveknél. A hívek egyálta-
lában igen keseregnek az egyháznak
jelen szorongatott állapotában és
Istenbe vetett erős bizalommal néz-
nek a kétséges jövő elé.

Február 27. E napon volt a temp-
lomszámadás.

Március elején Lengyel és Schles-
vinger albérlők foglalták el Bánok-
szentgyörgy hercegi uradalmi részt
Oltárc és Kislak majorokkal egye-
temben évi 12 500 f[orin]tnyi bérös-
szegért az erdőség nélkül, melyet
a főbérlők mandates consortes⁴²
maguknak fenntartottak, kik még
1890. évi november elsején vették át

41 Az Oltáriszentség előtt.

42 Közös megegyezéssel.

a főbérletet Lent[...] ⁴³ után, ki azt 29 évig bírta.

Ugyancsak március elején foglalta el a bánokszentgyörgyi segédtanítói állomást Minárovics Károly borsfai önálló okleveles tanító, Horváth József volt bánokszentgyörgyi okleveles segédtanító Sopron megyébe távozván önálló tanítói állomásra.

A borsfai tanítói állomást csak *május elejével* sikerült két hónapi üresedés után betölteni Lichtscheidt[?] József volt ötvöskónyi önálló tanítóval.

Május 12. A napirenden levő egyházpolitikai törvényjavaslatoknak leglényegesebbike, ti. a polgári házasságról szóló, a főrendiházban megbukván, e felett a katolikusok öröme országszerte határtalan. ⁴⁴ Ez örömnnek legott Bánokszentgyörgy is szép kifejezését adta e mai napon, amikor ugyanis a templom tornya már korán reggel fellobogóztatt és ugyancsak reggel 5 órakor az összes

harangok az egyház győzelmének hirdetésül fél óráig zúgtak. Az öröm, mit e harangszó okozott a hívekben, leírhatatlan volt.

Másnap, éppen Pünkösd napján, az általános öröm jeléül és Istennek tartozó hálából az isteni szolgálat Te Deum-mal kapcsoltatott össze. A zászlók a toronyból csak a pünkösdi ünnepek után vették le. Örömteljes Pünkösd volt ez, mint soha Magyarországon. Át is voltak hatva ez örömtől a hívek ritka mértékben.

Május végével a Tóth János-féle kőkereszt, mely a mostani alsó korcsma előtt állott, áthelyeztetett a Gyurka Jakab-féle ház előtti térségre és a nepumoki Szent János szobrával együtt renováltatott.

Június 17. E mai napon, vasárnap szenteltett fel kerületi esperes ⁴⁵ által szép ünnepséggel a bucsutai Kulcsár István-féle ledőlt fakereszt helyébe állíttatott új kereszt. A község

43 Olvashatatlan név.

44 A polgári házasságról szóló törvényjavaslatot a főrendiház 1894. május 10-én leszavazta.

45 A letenyei kerület esperese ekkoriban Laskovits Ferenc (1842–1905) volt, aki 1879-től haláláig letenyei plébánosként szolgált.

alsó végén álló keresztől processio⁴⁶ indult az új kereszthez, hol a szentelés után Borsodi János letenyei káplán igen szép alkalmi szentbeszédet mondott a nagysokaságú hívek előtt. Helybeli papok is jelen voltak mindketten.⁴⁷

Még április végén az ostyavágók vétettek (nagy és kicsiny) 6 osztrák értékű forinton.

A tavasz folyamán a gyümölcsös-kert kerítésénél, mely csak a múlt évben egészen újra volt csinálva, két kapu készíttetett és a kertben utakat metszettem, továbbá a kertben állott régi méhházat lebontattam és anyagából az ől mellé tyúkolt állíttattam fel. Megemlíteném, hogy a pecegödör is a tavasz folyamán készült.

Augusztus 20. E szent nap Oltárcan rettenetes módon megszenteltetett, ugyanis György Ferenc ottani földműves összeszóltakozott sógorával, Szabó Istvánnal, kit is felindultságában késsel szíven szúrt.⁴⁸

A kiseddóvásra vonatkozó törvény értelmében Bánokszentgyörgy is köteleztetvén nyári menhelyet létesíteni, melyhez a törvény kívánalmához képest kert is szükséges.⁴⁹ A község elhatározta, miszerint a templom melletti térséget e célra bekerítteti és fákkal beülteti, annyi- val is inkább, hogy a templom körül úgyszólván fák vannak, melyek addig, míg a többi ültetendő fák a célnak megfelelnek, elég árnyékos helyet biztosítanak a gyermekeknek.

A csinos kerítés *szeptember hónapban* készült. E gyermekmenhelyi kert létesítése által a templom sokat nyert külső csinoságában.

46 Körmenet.

47 Vagyis Keller Ferenc plébános és káplánja, Heling József.

48 György Ferencet a Pécsi Királyi Ítéltábla 1895-ben 7 év fegyházbüntetésre ítélte a gyilkosság miatt. Pécsi Figyelő, 1895. március 10. 3.

49 1891. évi XV. törvénycikk a kiseddóvásról. A törvény szerint azok a községek, amelyek 10 ezer forintnál alacsonyabb összegű állami adót fizettek, valamint az állandó gondozásban nem részesülő 3–6 éves korú gyermekek száma elérte a 15 főt, kötelesek voltak egy dajka vezetése alatt álló ideiglenes (nyári) menedékházat létesíteni.

Szeptember elején a Minárovics Károly eddigi bánokszentgyörgyi okleveles segédtanítónak távozásával megürült segédtanítói állomást Pritz[?] Pál tanítóképző intézetet végzett okleveles tanítójelölt foglalta el.

Szeptember hónapban a plébániai lakóház teteje alaposan kijavított, a cserepes négy napig dolgozott rajta.

Ugyancsak *szeptember hónapban* készíttettem a Gyurka Jakab-féle ház előtti térre áthelyezett kőkereszt körül csinos, ajtónak való zöldre festett kerítést. Szeptember 30-án, vasárnap pedig ünnepélyesen felszenteltetett kerületi esperes által, mely alkalommal a templomból processio⁵⁰ indult és a felszentelés végeztével Keller Ferenc helybeli plébános mondta az alkalmi szentbeszédet a nagy számban összegyűlt híveknek.

A még április elején, Hocholzer[?] Ferenc okleveles tanító távozásával megürült várföldi tanítói állomást

többszöri pályázat után végre *november 8-án* Vida Géza almási oklevél nélküli önálló tanító foglalta el.

November hóban zsuppolták a hívek az istállók tetejét, de csak a Pálfi szomszéd melletti lóistállót és a tehénistállót, a harmadik ugyanis a 80-as évek végén volt zsuppolva.

November 22. Még midőn 1889. évi szeptember 26-án, csütörtöki napon, a hosszú küzdelem után létrejött borsfai népiskola felszenteltetett és ez alkalommal püspöki engedéllyel szabad ég alatt szentmise volt, a borsfai hívekben azon szándék ébredt, hogy azon helyen, hol akkor szentmise volt, mielőtt kápolna építtessék. Azóta a szándék mindig jobban-jobban ez egyekben ápolgatott, míg végre a mai napra hitközségi közgyűlést hívtam össze, melyről a jegyzőkönyv a plébániai levéltárban van, s mely gyűlésen egyhangúlag elhatározottat a kápolna megépítése. Az előkészületek rögtön meg is indítottak.⁵¹

50 Körmenet.

51 A Borsfán (Alsóborsfán) épített kápolnát 1896. május 31-én a Szentháromság tiszteletére szentelték fel.

Szintén *november hónapban* történt, hogy Gyurka Jakab a háza előtti térségre áthelyezett kereszt köré 4 hársfát ültetett.

1884. évi tavaszkor, midőn a toronyóra felállított (azelőtt toronyóra nem volt), az akkori két közönséges fadaragványos templom csillárt, mivel nagyon alacsonyan függtek, magasabbra vettem, mely alkalommal a templom padláson volt egyén, ki hivatal volt az előbb leeresztet csillárokat újból felhúzni, az ezen felhúzás céljából felülről lebecsátott zsineget a rája kötve volt [csillárral] együtt vigyázatlanságból ezekből kicsúsztatva, amikor is a [csillár] mivel a lyukkal majdnem egyenes vonalban állottam, egészen orrom előtt esett le a földre. Hacsak kissé állottam volna közelebb, a fejemre esik és koponyámat behorpasztva szörnyet haltam volna.

Mivel a Jóisten e borzalmas szerencsétlenségtől megóvott, azon fogadást tettem, hogy mivel úgyis a csillárokat ócskaságuk miatt előbb utóbb újakkal kellend pótolni, a hátulsót hálából saját költségemen

fogom beszerezni. A hátulsó csillár helyén állottam ugyanis ama végetes percben. Később azonban úgy határozván, hogy a két kisebb csillár helyett egy nagyobb s csinosabbat szerzek be, fogadásomat akképp véltem megtartani, ha ezen csillár árából felét én fedezem, mi meg is történt. Másik felét a hívek közt gyűjtöttem. A beszerezett új csillár, mely a volt elsőnek helyére jutott, aranyozott bronzból való, tizenkét karú és a budapesti Réta és Benedek féle cégtől hozatott. Ára a hozzá való zsinórral együtt: 75 f[orin]t 50 k[rajcá]r. Felhúzatott jelen évi *december 24-én*, és így először ugyancsak ez évi karácsony éjjelén gyújtatott meg, úgy a magam, mint híveim nagy örömeire. Ez [a] története a mostani templom csillárnak, mit feljegyezni érdemesnek találtam, annak felhúzása alkalmával.

Ezen csillárral egyszerre érkezett a borsfai hívek által Sopronban, a Seltenhofer Frigyes fiai nevű cégnél rendelt új harang, mely 86 kilós és a Boldogs[ágos] Szűz tiszteletére van szentelve. A szentelési okmány

a plébániai irattárban őriztetik. A harang *december 18-án* húzatott fel ideiglenes haranglábra. Ára 137 f[orin]t 60 k[rajcár] volt, kilója 1760 k[rajcár].⁵²

Levéltári források

HU-MNL-ZML-IV.402.a. = Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára. Zala Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek

HU-MNL-ZML-XV.4.b. = Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára. Zala vármegye kataszteri gyűjteménye. Iratok

Statisztikai kiadványok, adattárak

Almanach 1897 = Országgyűlési almanach 1897–1901. Szerk. Sturm Albert. Bp., 1897.

Érdemsorozat 1863 = A kőszegi kath. gymnasium ifjúságának érdemsorozata. 1862/3 tanév II-ik felében. Kőszeg, 1863.

Gazdacímtár 1897 = A Magyar Korona országainak mezőgazdasági statisztikája II. Gazdacímtár. Bp.,

Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1897.

Helységnévtár 1892 = A Magyar Korona országainak helységnévtára. I. Általános rész. Az 1890-iki népszámlálás főbb eredményei vármegyék és községek szerint. Bp., Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal, 1892.

Statisztika 1897 = A Magyar Korona országainak mezőgazdasági statisztikája I. Az összeírás főbb eredményei községenként. Bp., Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1897.

Szőlőtermelés 1986 = Szőlőtermelés. Községsoros adatok 1873–1965. Történeti Statisztikai Kötetek. Bp., 1986.

Népszámlálás 1904 = A Magyar Korona országainak 1900. évi népszámlálása. Második rész. A népesség foglalkozása községenként. Bp., Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1904.

Névtár 1871 = A Szombathelyi Püspöki Megye papságának névtára. Szombathely, 1871.

⁵² A harangot az I. világháború idején elszállították és beolvasztották.

Szakirodalom

Bakonyi 2022 = Bakonyi Péter: A Bánokszentgyörgyi–Letenyi járás 1854–1861. In Zalai Múzeum 26. Szerk. Erős Krisztina. Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg, 2022. 253–273.

Dóka 1987 = Dóka Klára: A Magyarországi Katolikus Egyház levéltári anyagának fondjegyzékei 2. rész. Plébániai levéltárak. „B” kötet. Bp., 1987.

Géfin 1935 = A Szombathelyi Egyházmegye története III. 1777–1935. Történelmi névtár. Szerk. Géfin Gyula. Szombathely, 1935.

Katus 2012 = Katus László: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914. Pécs, 2012.

Kotnyek 1978 = Kotnyek István: Alsófokú oktatás Zala megyében 1918-ig. Zalai Gyűjtemény 9. Zalaegerszeg, 1978.

Pál 2018 = Pál Ferenc: A Szombathelyi Egyházmegye a dualista államban 1867–1914. Géfin Gyula kiskönyvtár 5. Szombathely, 2018.

Szily 1884 = Szily János: Instructio venerabilis cleri dioecesis Sabariensis. Szombathely, 1884.

Vecsey 1943 = Vecsey Lajos: A kőszegi róm. kat. Kelcz-Adelffy árvaház története 1741–1941. Szombathely, 1943.

Berka Attila

Mi marad az időből a térben?

És mi egy kiállításból?

Németh Attila⁷⁹ és Tóth Norbert: *Tegnapelőtt*
(Torula, Győr, 2025. március 29. – április 17.)

A kiállítás a szemnek szól.

Heller Ágnes

Ha már egyszer kép, akkor az igazságot mutassa.

Hans Belting

Az ember és az idő, nem: az ember, lényegében mint idő.

Kertész Imre

Talán emlékszünk még, mi történt tegnapelőtt. Igen, két nappal ezelőtt, nem volt az olyan régen. Vajon képesek vagyunk emlékezni rá percről percre, mit csináltunk, on-

nantól, hogy ébredezni kezdtünk, egészen az elalvás előtti utolsó pillanatig? Mint amikor a krimikben kérdezzetik a gyanúsítottakat vagy a tanúkat, és sokszor azon múlik egy-

Részlet a megnyitóról

egy ügy megoldása, hogy az úgynevezett kérdéses időpontban valaki éppen ránézett-e az órájára a konyhában, uborkaszeletelés közben.

Mielőtt nekikezdenénk, érdemes belegondolni, igazán kíváncsiak vagyunk-e a tegnapelőttünkre. Már mint minden apró részletre kiterjedően. Kivált, ha úgynevezett teljesen átlagos napunk volt (és az órát se figyeltük folyamatosan).

Valószínűleg egészen kivételes esetben tudnánk pontosan felidézni egy negyvennyolc órával korábbi teljes napunkat. A hétköznapi szokások és a jelentéktelen részletek össze-összemosódnának a korábbi napokéival. Persze bizonyos, a jel-

legzetesebb, fontosabb dolgok ilyen távolságból még megvannak. A naptárra nézi tilos, természetesen. Viszont az idő kérdése is felmerül: ha ugyanis teljesen pontosan szeretnénk újranézni a tegnapelőttünket, bizony, éppen annyi időre lenne szükségünk hozzá, amennyire két nappal korábban. Vagyis, még ha csak fejben is, egy kényelmes fotelban üldögélve, csukott szemmel próbálnánk pontosan végigcsinálni mindent, semmi mással nem tudnánk foglalkozni.

De ki akarná teljes egészében újraélni egy korábbi napját? Úgy, hogy nem jut tovább, nem tud kilépni belőle, hogy voltaképpen nem

Enteriőr

tud élni. Elég, ha csak a Bill Murray játszott meteorológusra gondolunk az *Idétlen időkig* című filmben, aki időcsapdába kerül, minden reggel ugyanarra a napra ébred, és a sorozatos öngyilkosságokkal sem képes szabadulni.

Vajon fel tudunk idézni egy kiállítást két nap múlva? Két hét vagy két hónap múlva? Természetesen egy kiállítás esetében nagy segítség, hogy a megnyitó után még sokszor visszatérhetünk ugyanoda, és újra-élhetjük ugyanazt a teret, sőt akár ugyanannyi időt is szánhatunk rá, mint, mondjuk, negyvennyolc órával előtte. És így tovább, egészen addig, amíg a kiállítás tart, kis túlzással

annyiszor élhetjük meg, ahányszor csak akarjuk. Ám amikor vége, hiszen egyszer minden kiállításnak vége szakad, ketyegni kezd az óra, méri, hogy mi marad meg abból, ami eddig egy valóságos, bejárható, megélhető tér (és idő) volt, és most már nincs.

Tulajdonképpen mit lehet mondani egy kiállításról utólag? El lehet mesélni, egyáltalán el kell mesélni, hogy mit láttunk? Hiszen annyi, de annyi minden történik, nemhogy naponta, hanem percenként, másodpercenként a képernyőnkön, ami elé oda vagyunk szegezve.

Tehát mit tudhatunk mondani egy kiállításról? Mi marad belőle?

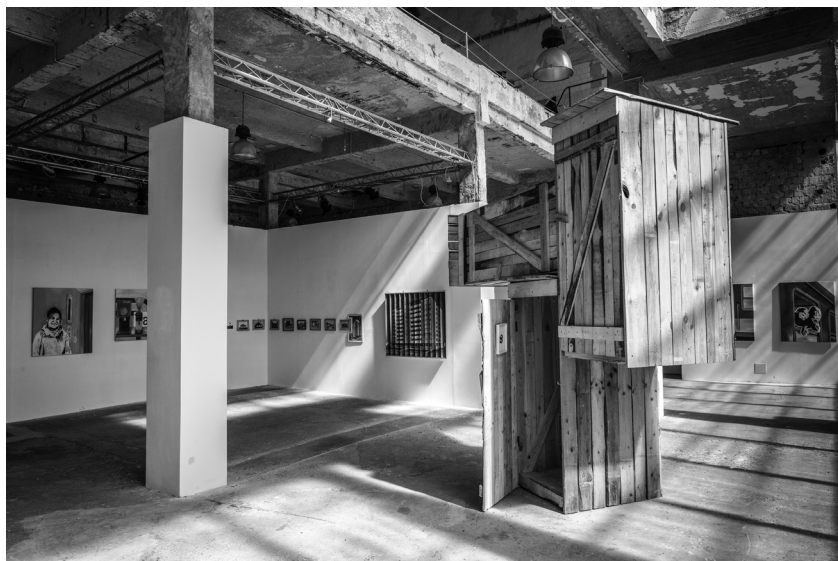
Mit tudunk felidézni belőle akkor is, ha botrány nélkül zajlott le? Ami, persze, semmit nem von le az értékéből, csak manapság az a hír, ha úgymond, „történik” valami, ugye.

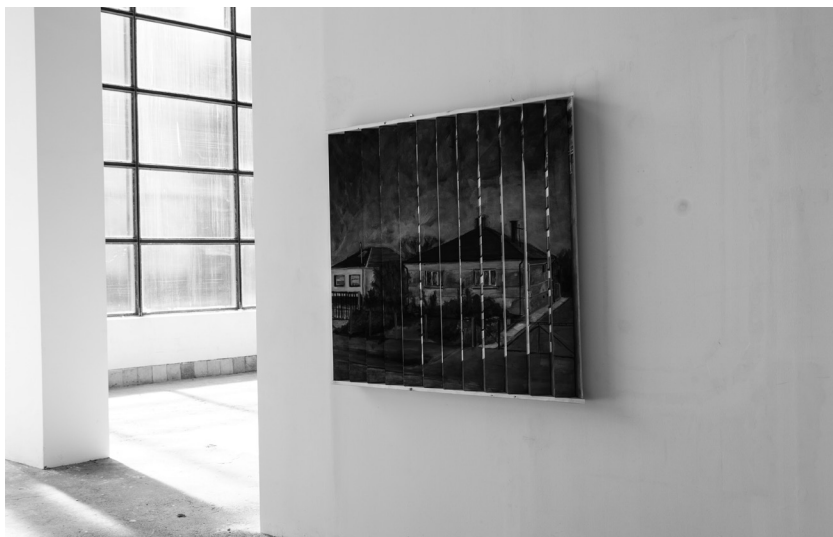
Ha egy katalógusban vagy fotó-, esetleg videóriportban látjuk a munkákat, talán egy-egy képnek, egy részletnek lehet jelentősége és jelentése, vagyis (utó)élete egy ilyesfajta reprodukció, a kiállítás maga, vagyis a *Tegnapelőtt*, az, ami a Torulában ott volt ettől eddig, ilyenformán nem visszaadható. Más helyszínen, más térben is létre lehet hozni, ez evidens – létre is kellene, ahányszor csak lehet –, vagyis nem arról

van szó, hogy csak ott és akkor volt lehetséges. Hiszen a művek nem direkt Győrbe készültek. Az viszont biztos, hogy ez a kiállítás egyetlen és érvényes formája egészen addig, amíg máshol, másképpen nem állítják össze.

A látszat ellenére nem régi igazságok pufogtatása a célom, hanem annak hangsúlyozása, hogy az idő mint tényező egy adott tér számára is létfontosságú, benne nyeri el a helyét, tudja eljátszani a szerepét. Benne teljesedik ki a jelentése, ami se előtte, se utána, csak abban a pár hétben létezik. Ezért nem hiábavaló feltenni a kérdést, hogy mit lehet

TÓTH NORBERT: Enteriőr a Torulában

TÓTH NORBERT: *Enteriőr A mi házuk II.* című munkával

utólag mondani egy kiállításról, a múlt már nem érvényes – értsd: aktuális – eseményről.

Akkor hát mit is akarok mondani Németh Attila⁷⁹ és Tóth Norbert *Tegnapelőtt* című kiállításáról?

Többek között azt, hogy ez egy deklaráltan, koncepciózusan közös kiállítás volt. Tudatosan, tervezetten helyezték el munkáikat az adott teret megfelelően kihasználva annak érdekében, hogy együtt „szóltassák meg” a látogatót, hogy együtt kezdeményezzenek vele „beszélgetést”.

Hogy is kezdődik az alkotók által írt bevezető: „Hol érnek véget személyes emlékeink határai, és milyen

társas természetű kapcsolódási pontokat hordoznak? Miképp függhet össze egymással egy közösség élettere, emlékezete és identitása?”

És akkor a kiállítótérben állva láttuk, éreztük, „olvastuk”, ahogy egymással kommunikál Tóth Norbert *Csinált városok*-problematikája a vidékről városi panelekbe költözött emberek életének totáljai, a szűk, de közös terek, és Németh Attila ezen panel belső és külső tereiben megfogott személyes pillanatai, mint például a lift, a telefonfülke, ahol már a beköltözés traumáján átesett családok gyerekei élnek, nőnek, akiknek a pár négyzetméteres fürdőszoba és vécé ugyanolyan,

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emléketakon XIII.

mint egy budi a valaha volt kertes ház végében, attól eltekintve – egyébként fontos különbség, motivációnak sem volt utolsó –, hogy ez már központi vízőblítéssel működik. És ha már a kert, akkor amíg a régi kertekben és a házak közötti kis utcákban, a szomszédok tekintetétől kísérve jól el lehetett tölteni az időt, ugyanezt a panelházak közötti tereken tehették magukra hagyottabban a gyerekek – ez az úgynevezett lakótelepi életérzés. Voltak a régi házak, amiket lebontottak, a helyükre panelházak épültek, amibe beköl-

töztek a régi házak lakói. Egyszerű, ugye? (Több szempontból sem az.)

Nilvánvalóan emiatt is értékelődött föl, nőtt már-már szimbolikus méretűvé a nyaralás mint fogalom. A saját kert kevésbé engedi el az embert, mindig ad feladatot, és hát mégiscsak a saját terében, világunkban vagyunk, szemben a lakóteleppel, ahol sok idegen magánélet passzírozódik egymáshoz túl szűken, túl közel. A nyaralás tehát szabadság. Legalábbis az illúziója, mert a Balatonon ugyanúgy lakóslakó tömegek zsúfolódnak össze.

Mind, aki menekül a zsúfoltságból a zsúfoltságba, mint egy menekült-táborba. Persze a korról sem szabad megfélekezünk. A szocializmusban, illetve rögtön utána vagyunk, a legvidámabb barakk és a legszomorúbb szabadság idején. A személyes emlékek azonban nem feltétlenül ilyen fájdalmasak, ez magától értetődő.

És ha már az imént az illúzió szó is előkerült, beszéljünk a *Zala kocka* című műegyüttesről, amely talán egyszerre szólt a legkifinomultabban és a legerőteljesebben az identitásról, illetve magáról a tegnapelőtről, meg a máról és a holnaputánról is. Tóth Norbertet az érdekelte,

hogy a gyerekkorában kedvelt sütemény, a Zala kocka mennyire ismert és népszerű a Zalavidéken túl. Kutatásai során rá kellett jönnie – ezt térképen is ábrázolta –, hogy maga a sütemény kapható és kedvelt máshol is, csak hogy más néven, pl. Vasban Rába vagy Vas kockának, Somogyban Somogy kockának, Baranyában Mecsek kockának hívták, sőt a komáromi vasútállomás restijében egyszerűen csokis kockának.

És akkor innen ismét rátekintettünk Németh Attila festményeinek alakjaira, és bizony, nem kellett sokat erőltetnünk a fantáziánkat, hogy a szocialista

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emlékkutakon VIII.

NÉMETH ATTILA⁷⁹: Emlékutakon XII .

cukrászipar remekét a kezükben vagy a szájukban lássuk. Ez annak volt a jele, hogy kezdtünk ráhangolódni a *Tegnapelőttre*, és élvezni lüktető kettősségét: Tóth Norbert anyagukban is súlyos, szociológikus problémafelvetéseit egyfelől, és Németh Attilának köszönhetően ezek „könnyű kézzel” ábrázolt alanyait, az alany(ok) emlékeit másfelől.

Muszáj itt egy pillanatra az emlékezésben, a felidézésben is megállni. Mert az egyes művek „előtti” időzés,

a fókuszált figyelem nélkül az egész mit sem ér. Németh Attila és Tóth Norbert azért rendezett be egy egész teret, azért hozott létre egy tárgyi összefüggésrendszert, hogy ne csak lehetőségünk, hanem szükségünk is legyen a munkák előtti és közötti időzésre. Hogy a *Tegnapelőttben* időzve nézhessük az időt.

Amint ezzel megvoltunk, visszafordultunk, és végignéztük a videót, amiben egy sokszázéves templom falán megtalálták a Zala kocka szekkóját. Ez hogyan lehetséges?

Hát pontosan úgy, ahogy a mai hivatalos (zalaegerszegi) (kultur)politikában (is) zajlik az az identitásteremtő erőlködés, hogy (például) az úgynevezett szocializmus évtizedeit kihagyva régebbi korokba kapaszkodva hamis múltat, jelent és jövőt hazudhassanak ahelyett, hogy tisztességgel szembenéznén(e)k legalább a XX. századdal. Pedig enélkül nincs, nem lesz semmi, se egészséges én- és köztudat, se egészséges (nemzeti) identitás. Semmi. A múltat még egy az egyben újraélni is könnyebb, mint megváltoztatni. Ez van, srácok.

Sajnos nem tudom, elmondtam-e mindent, amit el tudtam volna mon-

dani egy pár hétig egzisztált, régen véget ért kiállításról. Azért egy kis bizsergést érzek még, ha eszembe jut, hogy Tóth Norbert alkotásaitól inkább kényelmetlenebbül éreztem magam, Németh Attiláéitól inkább kényelmesen. Persze ott és akkor, a közös térben és időben ilyen kristálytiszta szétválasztva nem lettem volna képes megfogalmazni, valójában eszembe se jutott, sőt egyszerre volt kényelmes és kényelmetlen. Vagy otthonos és otthontalan? Talán, igen, ez pontosabban hangzik. És akkor végül is mi marad az időből a térben?

A kiállítás kurátora Kovács László volt.

TÓTH NORBERT: Kiállítási enteriőr

Kallódóból maradandót

Juhász Tibor interjúja

Dobosy Tímeával

Mielőtt hozzáláttunk az interjú elkészítéséhez, említetted, hogy nemrég új munkahelyed lett. Mit dolgozol?

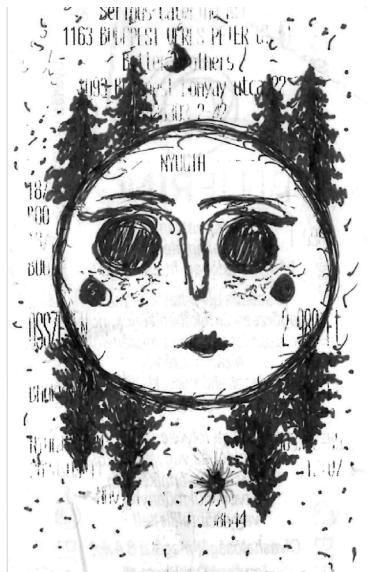
Cipő- és divattervező grafikus vagyok egy hazai cégnél. Elsőre én sem gondoltam volna, hogy tervezőgrafikusként ilyen irányba is orientálódhatok, de annál izgalmasabb számomra ez a lehetőség. Általános iskola után egyébként majdnem textiltervezésre mentem, de végül szálítmányozási ügyintézkést tanultam.

Utána lettem tervezőgrafikus, most pedig cipőket tervezhetek, így egész szép ívben zárult be a kör, amelyből ki tudja milyen spirál alakul majd a jövőben.

Tapasztalataid szerint milyen lehetőségei vannak ma egy fiatal, pályakezdő tervezőgrafikusnak?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Média és Design Intézetében végeztem tervezőgrafika alap-, majd mesterszakon, grafikai tervezés specializáción. A

képzéseknek köszönhetően számos területre kaptunk rálátást. Szeretek magunkra úgy hivatkozni, mint (még) életlen svájcbicskákra, amelyek pengéi egy ideális világban a diplomát követően több területen is élesedhetnek. Azonban a jelenlegi világunkról nem szeretném azt hazudni, hogy ideális. A munkaerőpiac és a grafikus találkozási pontja a boncasztalon című képpel tudnám illusztrálni a legpontosabban a helyzetet, és ez az IT-t leszámítva sajnos a legtöbb munkakörre igaz. Persze vannak, akik tudnak jókor lenni jó helyen, de mostanra a kapcsolati tőke is elinflálódott. Hatalmas előny persze a grafikusok esetében, hogy egyszerre van analitikus és kreatív gondolkodásunk, így fel tudjuk magunkat találni akár más munkakörökben is. De a grafikai pozícióknál maradvá vállalkozásban, külföldi munkavállalásban, kisebb cégekben, ügynökségekben vagy stúdiókban tudunk gondolkodni egy pályakezdő grafikus, leginkább ahhoz a csillagzathoz mérten, amely éppen a feje fölött van. Úgy tapasztalom, hogy a fiatalok kelendőbbek, viszont ügynökségi tapasztalat hiányában kevés

esély van arra, hogy felvegyék őket, nem beszélve arról, hogy huszoneves nőként kétlábon járó bomba vagy elég sok HR-es szemében. A legőszintébb válaszom tehát így hangzik: az egyetlen lehetősége ma egy pályakezdő grafikusnak az, hogy folyamatosan keres és kitart.

Művészet-e a tervezőgrafika?

Művészet az a reneszánsz festmény, amelyik megrendelésre készült, anyagi kompenzáció ellenében? Alapvetően attól függ, hogy mi a tervezőgrafikus szándéka és célja a tervezés során. *Tervezett mondatok*

című szakdolgozatomnak a hipotézise pontosan az volt, hogy a tervezőgrafika művészet is lehet, illetve létrehozható olyan alkotás, melyben a tervezőgrafika és a szépirodalom mellérendelő viszonyban állnak egymással. Kedvenc Paul Rand idézetemmel szólva: „A design nem más, mint a próza verssé alakítása”. Nálam a tervezőgrafika és a szépirodalom kéz a kézben járnak, ezért szélesebb perspektívából közelítem meg a tervezést. Mesterképzés alatt a projektjeim java szövegközpontú volt, kiemelten foglalkoztam azzal, hogy a grafikák hogyan tudnak megszólalni a költészet nyelvén és fordítva. Ezek a munkák vállalják

azt a pozíciót, hogy a tervezőgrafika sokkal többre képes egy funkció kielégítésénél. Tervezőgrafikus szemmel egy szépirodalmi szöveg szerves része a designnak, a design pedig jó esetben nemcsak marketingfogás, hanem tüdő a prózának és a lírának a lélegzéshez. Számomra a tervezőgrafika nem cél, hanem eszköz, ami megteremti a közlés médiumát. Kiemelten szoktam figyelni arra, hogy amit tervezek, elgondolkodtasson, átértelmezzon vagy rákérdezzen fontos dolgokra, elmozduljon az alkalmazott grafikától a klasszikus művészet irányába, ezért azt gondolom, hogy igen, lehet művészet a tervezőgrafika.

Az egi Szövegtrafik irodalmi kör egyik szervezője vagy, a kör által kiadott zine-k vizualitásáért is felelsz, így grafikai munkáid sokáig elsősorban a kortárs magyar irodalom közegében terjedtek. Mesélj egy kicsit a Szövegtrafikról, és térj ki, kérlek, arra is, hogy tervező-grafikai szemmel hogyan tekintesz a magyar irodalmi intézményrendszerre!

A Szövegtrafik 2018 óta működik Egerben, kezdetben a slam poetry mintájára kezdett el irodalmi esteket rendezni, melyeken műfaji megkötés nélkül bárki felolvashatott, majd szöveggondozó műhelyeket is szervezett az írótáborok hatására. 2019-ben csatlakoztam hozzájuk, 2020-ban pedig kijött az első zine-uk, amelynek megtervezéséhez Galda Gábor engem kért fel. Azóta szervezőként is tevékenykedek a körben és további két zine-t is elkészíthettem. A legutóbbit a szegedi Törzsasztal és a Háttérzaj társaságában mutattuk be júliusban. Mindhárom szám esetében igyekeztem feszegetni a vizuális és formai határokat, amikkel a kánon nem túl megengedő. Pár kiadó kivételé-

vel azt látom, hogy ragaszkodnak a klasszikus formákhoz, pedig a lenyegelnél, cseheknél igen elterjedt té vált, hogy a kötetek alternatív kiadványokként egyben vizuálisan is többet adnak a megszokottnál. Ha az írás során eredetiségre törekszünk, miért csomagoljuk azt a megszokottba? Ezzel párhuzamosan a nyitás gesztusát is látom, például a POKET és a Helikon Zsebkönyvek esetében, Simon Márton pedig azt is vállalta az Okapi Press kiadóval, hogy szép könyveket fog kiadni.

Kele Fodor Ákos munkássága remek példája annak, hogy milyen csodák történnek, ha több teret engedünk a grafikusoknak. Könyvei évről évre elnyerik a Magyar Könyvtervezés díját szépirodalom kategóriában. Ennek ellenére a vizuális nevelés hiányában például a *Honti hantok* könyvtestének esetében több olvasó azt gondolta, hogy leszakadt a könyv borítója, pedig csak nyitott gerincű volt a kiadvány.

Nemcsak grafikusként tűnsz fel a kortárs magyar irodalomban, hanem költőként is. Az irodalmi vagy a képzőművészeti ambícióid jelentkeztek hamarabb?

Sosem tudtam és talán nem is fogom tudni különválasztani a kettőt. Kiskoromban, ha rajzoltam, közben mondókákat mondtam, középiskolában a blokkokra rajzolással párhuzamosan kezdtem el slammelni, egyetemen a művészeti képzés megkezdésével szinte egy időben kezdtem el írótáborokba járni, projektjeim zöméhez pedig verseket vagy kísérleti szövegeket írok. Számomra nincs az egyik a másik nélkül, mindkettő mögött egy közös közlési

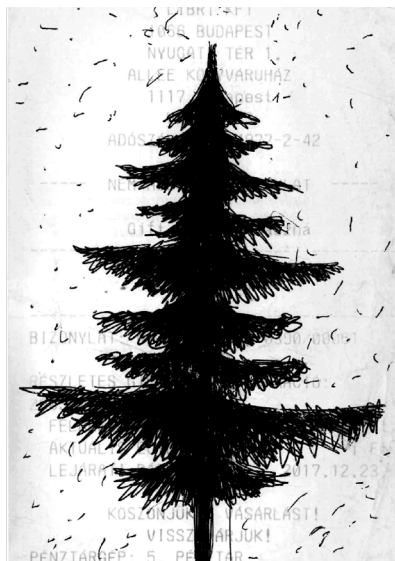
szándék van. Minden ember olyan, mint egy kétlábon járó prizma, ami magába gyűjti a világot és az alkotás különböző médiumain keresztül visszaszór(hat)ja azt. Persze minden közlésre más médium a legalkalmasabb, azonban van, hogy multi- vagy intermediális projekteken keresztül tud a legjobban manifesztálódni a közölni kívánt gondolat.

Az illusztráció, a szövegekkel történő párbeszéd vizuális kifejezési formájaként, mennyire foglalkoztat?

Abszolút, de inkább az a válfaja, ahol nem konkrét illusztrációról beszélünk, hanem olyan grafikákról, amelyek többletjelentést hordoznak az eredeti alkotáshoz képest, mint például egy fordítás. Ahogy egy magyar és egy koreai másképpen fogja kifejezni ugyanazt a gondolatot – hiszen másképp is gondolkodnak –, ugyanúgy keletkezik egy izgalmas rés a szöveg és az illusztráció között, amelyet a szöveg előnyére lehet használni. A formabontó kiadványok erre a legalkalmasabbak, ezért is foglalkozok velük évek óta.

A Pannon Tükör lapjait gazdagító munkáid sajátos koncepcióba rendeződnek, ugyanis blokkokra, kereskedelmi bizonylatokra rajzoltál. Ez a fogyasztás és művészet egymásra hatásával való játék sokrétű horizontot nyit meg. Hogyan jött a blokkra rajzolás ötlete?

Csepelen a középsumim melletti Spar kasszájánál jött az ötlet. Elég gyakran jártam oda tanítás után, és elkezdett zavarni, hogy egy-két árucikk miatt is földig érő papírt nyomtatnak, ami pazarló és környezet-

szennyező. Érdekesnek láttam ezért legalább egy évig eltenni minden blokkot, visszakövetni a fogyasztói társadalom tükrében egy emberi életet. Mikor, hol, mi történt, milyen eseményre készültem, mivel gondoltam meglepni a szeretteimet, milyen projektek és ötletek foglalkoztattak, miket olvastam éppen. Miután egész sok blokkom lett, elkezdtem őket sorrendbe tenni és átnézni. Feltűnt az elrendezésük, a tipók és a grafikai jelek összefüggései. Odavagyok a fenyőfákért, ezért, ha jól emlékszem, egy fenyőfa volt az első, amit rajzoltam még 2015-

ben. Akkoriban ment a We Heart It-oldal is, amely a személyiségfejlődésnek és önmagam megismerésének fontos tere volt. Gyakran onnan merítettem inspirációt, a jól-eső firkálgatás pedig egyetem alatt menedékké vált, hiszen ebben nem kellett megfelelnem senkinek.

A blokkok a művészeti praxisod következtében nemcsak a gazdasági-kereskedelmi események megtörténtét dokumentálják, hanem az alkotását is. Épp emiatt merül fel a kérdés, hogy vajon

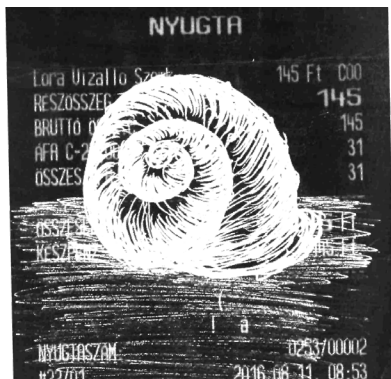
befolyásolták-e a hordozók a rájuk kerülő rajzokat! Alakították-e a blokkok azt, hogy milyen kép kap rajtuk helyet?

Abszolút, a blokkok formája, ahogy le lettek tépve, a nyomtatás erőssége, a betűtípus, a rajta szereplő termékek, szavak, mind befolyásolták a rajzokat. Az utóbbi években az idő is befolyásoló tényezővé vált. A mai napig van, hogy a kezembe akad egy üres 2017-es blokk a Rézkigyóból, ahová középsuli alatt rendszeresen jártam a barátaimmal. Ebben az esetben is olyan rajz kerül a papírra, amely kapcsolódik ahhoz az időszakhoz.

Különösen érdekesek azok a bizonylatok, amelyek valamilyen kultúraközvetítő intézményhez kötődnek, például könyvesbolthoz, vagy olyan hobbibolthoz, amelyben a vizuális alkotáshoz szükséges eszközöket lehet beszerezni. Nem tűnik túlzásnak az a belátás, miszerint a koncepciód az alkotást a fogyasztás eredményeként lépteti elő, pontosabban a fogyasztást az alkotás lehetőségfeltételeként mutatja fel. Egyet értesz ezzel a megfigyeléssel?

Szerintem pont fordítva, az alkotással a fogyasztás eredménye hátterbe szorul, még akkor is, amikor párbeszédbe lépnek. Szerencsére nem ágyaztam meg még jobban a kapitalizmusnak azzal, hogy tudatosan vásároljak aszerint, hogy milyen hely és milyen termékek legyenek a blokkokon, inkább az átlagos hétköznapi és rutinvásárlások egyik melléktermékét igyekszem felhasználni úgy, hogy a kallódóból maradandó legyen. Az alkotás akkor válna a fogyasztás eredményévé, ha az alkotás lenne a célom a fogyasztással, így viszont az alkotás inkább egy alternatív felhasználási módja a fogyasztás egy velejárójának.

A blokkok képei stilizáltak, ami azt is jelenti, hogy nem a perspektivikus ábrázolás hagyományaiból inspirálsz. Mintha fekete-fehér színviláguk elsősorban a bizonylatok dizájnából táplálkozna, ahhoz alkalmazkodna. Ami leginkább a lapszám borítójával történő összevetésben érdekes, hiszen ott mély, hangsúlyos színeket használsz. Milyen hagyományokból merítesz ihletet? Milyen hatások formálták a vizuális gondolkodásodat?

Konkrét művészeti irány helyett a handpoke tetoválásokat és a magyar alterzenét tartom a vizuális világom forrásának. Amikor Csepella Olivér azt éneкли, hogy „sírásó, áss nagyobb gödröt, jól férjek el, ha megdöglök”, nálam ez egy fejkendő macska, vagy egy groteszk alak a blokkokon. Egyszerű, gyors, mégis van benne valami váratlan, mint a kasszánál való interakciókban fizetéskor. A vizuális gondolkodásomra nyilván hatással voltak a művészeti tanulmányaim is, emellett szeretem az erős kontrasztokat, azt hiszem, ez a verseim szövegvilágára is jellemző.

A képekből valamelyest az általad végrehajtott mozgások is kirajzolódnak. A vásárlásaid földrajza a te mozgásoddal is alakult, hiszen a

legtöbb blokk Budapestre és Egerre mutat, két olyan városra, amely eddigi életed szempontjából a legmeghatározóbb. Miket árulnak el az életedről, rólad ezek a blokkok, rajzok, blokkrajzok?

Hajlamos vagyok azt gondolni, hogy nem túl sokat, nagyjából a szürke hétköznapiakat mutatják be. Aztán találok egy 2015-ös blokkot, amelyen az a fajta tej, felvágott és kenyér van, amiért minden héten átmentem a közértbe, amikor még otthon laktam. Találok egyet az első Malinovka-füzetemről, aminek hatására tervezőgrafikus szerettem volna lenni. Utána jön egy, amelyen az a jégkása van, amit az egyetem első évében ittam az évnnyitó után. Van egy az MA-s diplomamunkám kiadványáról is, egy pedig az első szemüvegemről, amelyet végre a saját fizetésemből vettem. Vannak olyanok is, amelyeket elengedek, kiragasztom őket a városok különböző pontjaira, amerre járok. Hogy valaki vagy valami viszi el őket, sosem tudom meg. Egy ideje már csak a „fontos” blokkokat teszem el, aztán előveszem őket és rájövök, hogy pont azok nincsenek közöttük,

amelyek az életet, azaz a szürke hétköznapiakat mutatják be.

A *Pannon Tükör* olvasói több ízben is találkozhattak már a verseiddel, például a 2022/1-es és a 2024/6-os lapszámunkban. Mikor várható tőled az első kötet?

Semmiképp sem akarom elsi-etni az első kötetet, bár van egy kimondatlan elvárás azzal kapcsolatban, hogy 30 éves kor előtt jöjjön ki. Ezt igyekszem félretenni. Mindenképp olyan kötetet szeretnék, amelynek célja és iránya van. A korai verseimben érintett témákkal meg kellett küzdenem, hogy érzelmileg megfelelő távolságra kerüljek tőlük. Néhány hónapja körvonala-zódott az a közlendő, amelynek a pár évvel ezelőtti szövegeim még csak a sejtései voltak. Fontos számomra, hogy már az első kötet is beilleszthető legyen egy nagyobb egészbe, ehhez pedig már most meg kell lennie a „hogyan tovább”-nak. Ezen dolgozom.

Dobosy Tímea munkája

Lapszámbemutató 2025/2

Zalaegerszezen, a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban mutatuk be idei második lapszámunkat. Az estet Tóth Renáta, a könyvtár igazgatója nyitotta meg, majd Velkey Péter, a Pannon Írók Társaságának alelnöke mondott köszöntőt. A lapszámot két Pannon Tükör-díjas szerzővel, az irodalomtörténész, költő, műfordító Cséby Géza, valamint a januári egymondatok szerző, Tóth Renáta közreműködésével mutatta be Bubits Tünde főszerkesztő és Nagygyéci Kovács József főszerkesztő-helyettes. Az est felvétele megtekinthető lapunk Facebook-oldalán.

Pannon Tükör a Katlanban

Lapunk idén is részt vett a baranyai összművészeti rendezvényen, az Ördöghatár Fesztiválon. Szerkesztőnk, Nagygyéci Kovács József vendége Szálinger Balázs Pannon Tükör-díjas költő volt.

Dobosy Tímea munkái

Németh Attila⁷⁹: Emléktakón VII.

Szerzőink

Bakonyi Péter (1982, Borsfa) levéltáros

Bence Lajos (1956, Lendva) költő, szerkesztő

Berka Attila (1976, Budapest) író, szerkesztő

Bordás Máté (1995, Szolnok) költő, szerkesztő

Csizmadia Bodza Réka (2004, Debrecen) költő

Filip Tamás (1960, Budapest) költő, szerkesztő

Gergely Anna Jázmin (1996, Szombathely) költő,
zenész, pedagógus

Hajdu Levente (1991, Debrecen) képzőművész, költő

Háy János (1960, Budapest) költő, író

Jenei Gyula (1962, Abádszalók) költő, szerkesztő

Juhász Tibor (1992; Salgótarján) költő, író,
szerkesztő

Kollár-Klemencz László (1966, Pomáz) író, zenész

Kovács Kristóf (1993, Salgótarján) levéltáros

Nyilas Atilla (1965, Budapest) költő

Pintér Lajos (1953, Szeged) költő, szerkesztő

Szeles Judit (1969, Csenger) költő, író

Zágorec-Csuka Judit (1967, Lendva) költő, író

1141 Budapest Szugló utca 81.

NYUGTA

SULT SONKA BORS	579	C00
GRILLSAJT ZÖLDF	929	B00
GRILLSAJT CHILI	929	B00
ALMALÉ 100%	289	C00
~~ALMALÉ 100%~~	1 449	C00
CSEMEGEUBORKA	439	C00
TRAPP. SZEL. FÜST.	499	B00
CSEMEGE SERTÉSKARA	569	C00
KEDVEZMÉNY 30%	-171	eC00
CSEMEGE SERTÉSKARA	569	C00
KEDVEZMÉNY 30%	-171	eC00
S. GRILLK F.PAP(16	1 299	C00
SERTÉSK. BBQ(3)	2 499	C00
GYÜM.SZÖRP JAFFA	729	C00
VISSZAV.DÍJ BF 1DB	50	E00
A.VÍZ SZÉNSAVAS 2L	139	C00
MÁRKA ÜDÍTŐITAL	359	C00
VISSZAV.DÍJ BF 1DB	50	E00
BASMATI RIZS	559	C00
4,000 db *	299,00 Ft /db	
MEGGYÉS-MAKOS RÉTES	1 196	B00
PUF RIZS BA 7MA(8)	399	B00
6,000 db *	29,00 Ft /db	
VIZES ZSEMLE (B)	174	B00
FEJESSALÁTA GYÖKER	499	C00
RIZSCHIP.HAG-TEJ(8	285	B00
R RIZSCHIPS PAPR(9	285	B00

